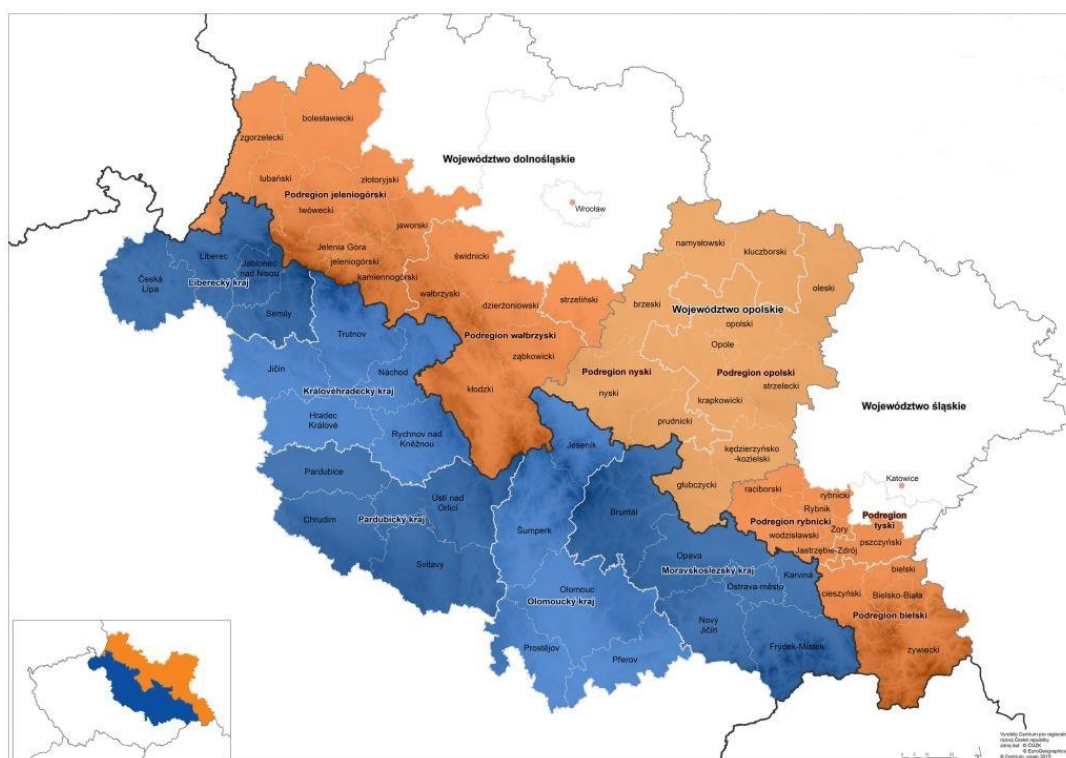

Projekt „Życie tradycją komponowane“ współfinansowany przez Unię Europejską ze środków Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego w ramach Programu Współpracy Interreg V-A Republika Czeska - Polska

ANALIZA POTENCJAŁU TURYSTYCZNO-KULTUROWEGO POGRANICZA POD KĄTEM WYSTĘPOWANIA RZEMIOSŁA

ANALÝZA POTENCIÁLU CESTOVNÍHO RUCHU A KULTURNÍHO DĚDICTVÍ POHRANIČÍ Z POHLEDU UTVÁŘENÍ ŘEMESEL

AUTORZY PUBLIKACJI/ AUTOŘI PUBLIKACE:

Krzysztof Cegielski

Roman Milich

WE WSPÓŁPRACY Z/ VE SPOLUPRÁCI S:

Paulina Dackowska

Monika Gillová

Elżbieta Szczerba

Halina Zietková

PODZIĘKOWANIA ZA UDZIELONE INFORMACJE/ PODĚKOVÁNÍ ZA POSKYTNUTÉ INFORMACE:

Beskidzka Izba Rzemiosła
i Przedsiębiorczości
w Bielsku-Białej

Cech Rzemiosł Metalowych
i Małej Przedsiębiorczości
w Bielsku-Białej

Cech Rzemiosł Różnych
i Małej Przedsiębiorczości
w Bielsku-Białej

Cech Rzemiosł Spożywczych
w Bielsku-Białej

Beskidzki Cech Kominiarzy
w Bielsku-Białej

Branżowa Szkoła I Stopnia nr 4
im. Stanisława Staszica
w Bielsku-Białej

Analiza sporządzona na zlecenie / Analýza provedená na objednávku:

Agencji Rozwoju Regionalnego S.A. w Bielsku-Białej
ul. Cieszyńska 365
43-382 Bielsko-Biała

Agencja Rozwoju Regionalnego S.A.
Bielsko-Biała

Sdružení obcí povodí Stonávky
Třanovice 250
739 53 Třanovice

Bielsko-Biała / Třanovice, listopad 2017r.

Spis treści / Obsah

Wstęp	4
Úvod	5

Rzemiosło w Polsce	6
Řemesla v Polsku	11
Opis regionu	16
Popis regionu	31
Zakłady rzemieślnicze w regionie / Řemeslnické dílny regionu	44

Řemesla v České republice	63
Rzemiosło w Czechach	65
Popis regionu	67
Opis regionu	79
Řemeslnické dílny regionu / Zakłady rzemieślnicze w regionie	92

Wstęp

Niniejsza Analiza jest efektem projektu “Życie tradycją komponowane”, współfinansowanego ze środków Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego w ramach programu Interreg V-A Republika Czeska – Polska 2014-2020.

Analiza ma na celu zidentyfikowanie rzemiosł charakterystycznych dla regionu pogranicza polsko-czeskiego, w tym rzemiosł zanikających. Główną częścią Analizy są informacje nt. zakładów rzemieślniczych w regionie (specyfiki działalności, historii itp.). Ponadto Analiza wskazuje walory turystyczne regionu, ze szczególnym uwzględnieniem rzemiosł co może stać się inspiracją do zbudowania szlaku lokalnego rzemiosła i zintensyfikowania działań turystycznych na pograniczu polsko-czeskim pod kątem ich występowania.

W Polsce i Czechach rzemiosło było i jest istotnym elementem uzupełniającym przemysł i wpływającym na przyspieszenie rozwoju gospodarczego obu krajów. Jest czynnikiem zmniejszającym bezrobocie i wspomagającym system oświatowy. W związku z postępującym unowocześnieniem procesu wytwarzania w rzemiośle, dochodzi do zatarcia różnic między przemysłem, zwłaszcza drobnym, a rzemiosłem. Cechą charakterystyczną rzemiosła jest niewielka skala i rozmiar ograniczający się zazwyczaj do usług prowadzonych przy własnych gospodarstwach domowych.

Rzemiosło mimo zmiennych losów przetrwało rewolucję przemysłową, społeczną i jest trwałym elementem struktury gospodarczej, choć ekonomiczno-organizacyjne warunki działania, potencjał gospodarczy i pojęcie prawne rzemiosła w poszczególnych krajach różnią się. Istnienie rzemiosła zarówno w Polsce jak i Czechach jako krajach wciąż rozwijających się jest wielostronnie uzasadnione. Przede wszystkim ułatwia ono harmonijny rozwój gospodarczy, bowiem przy wybujałym rozkwicie przemysłu wielkiego, produkcja małej skali niweluje wszelkie jego niedociągnięcia. Równocześnie rzemiosło dostarcza towarów, których przemysł nie mógłby wykonać, albo które pochłonęłyby zbyt duże koszty. Chodzi tu zarówno o produkcję wymagającą wysokiego stopnia specjalizacji, produkcję modelową wprowadzaną dopiero na rynek, jak i produkcję krótkoseryjną, przeznaczoną głównie na rynki lokalne. W ten sposób rzemiosło i przemysł, jakkolwiek w określonych dziedzinach (np. w budownictwie, produkcji środków spożywczych, odzieży czy mebli) na pozór konkurują ze sobą, w istocie rzeczy wzajemnie się uzupełniają.

Z powyższego wynika, iż rozwój rzemiosła jest bardzo pożądanym pod warunkiem, że zachowa ono właściwości, które uzasadniają i ugruntowują jego pozycję w świecie współczesnym oraz zakładając że nie tracąc swej istoty i właściwych sobie cech, dostosowywać się będzie do zmieniających się wymagań społeczeństwa uprzemysłowionego.

Úvod

Nynější analýza je výsledkem projektu „Život psaný tradicí“ spolufinancovaného z prostředků Evropského fondu pro regionální rozvoj v rámci projektu Interreg V-A Česká republika – Polsko 2014-2020.

Analýza má za cíl identifikovat řemesla charakteristické pro region česko-polského pohraničí, včetně řemesel, které jsou na ústupu. Hlavní částí analýzy jsou informace týkající se řemeslných podniků v regionu (specifika působnosti, historie atd.). Navíc analýza poukazuje na turistické hodnoty regionu, zejména pokud jde o řemesla, co se může stát inspirací pro postavení stezky místního řemesla a zintenzivnění turistických aktivit v polsko-českém pohraničí z hlediska jejich výskytu.

V Polsku a České republice řemeslo je a bylo významným prvkem doplňujícím průmysl a ovlivňujícím hospodářský růst v obou zemích. Je to prvek, který snižuje nezaměstnanost a podporuje vzdělávací systém. Vzhledem k postupné modernizaci výrobního procesu v řemeslnictví, dochází k zániku rozdílů mezi průmyslem, zejména drobným, a řemeslem. Charakteristickou vlastností řemesla je malé měřítko a velikost omezující se obvykle do služeb poskytovaných ve vlastních hospodářstvích.

Řemeslo navzdory měnícímu se osudu přežilo průmyslovou a společenskou revoluci, a je stálou součástí ekonomické struktury, ačkoli ekonomicky-organizační podmínky podnikání, hospodářský potenciál a právní koncepce řemesel se v jednotlivých zemích liší. Výskyt řemesel v Polsku a zároveň i v České republice, jako v zemích neustále se rozvíjejících, je mnohostranně odůvodněný. Především usnadňuje on harmonický hospodářský růst, protože v hojném rozkvětu velkého průmyslu, drobná výroba překonává všechny jeho nedostatky. Zároveň řemeslo dodává výrobky, které by průmysl nemohl vyrobit, nebo by výroba vyžadovala příliš vysoké náklady. Jedná se zde zároveň o výrobu vyžadující vysoký stupeň specializace, modelovou výrobu, která je teprve nedávno uvedená na trh a malosériovou výrobu určenou především pro místní trhy. Tímto způsobem řemeslo a průmysl, třebaže jen v určitých oblastech (např. ve stavebnictví, výrobě potravin, oblečení nebo nábytku) zdánlivě spolu konkurují, ve skutečnosti se navzájem doplňují.

Z výše uvedeného vyplývá, že rozvoj řemesla je velmi žádaný pod podmínkou, že zachová charakteristiky, které odůvodňují a upevňují jeho pozici v současném světě a také se předpokládá, že neztratí svou podstatu a své charakteristiky a přizpůsobovat se bude měnícím se požadavkům průmyslově založené společnosti.

Rzemiosło w Polsce

Początki polskiego rzemiosła sięgają czasów wczesnopiastowskich. Wtedy właśnie na ziemiach polskich zaczęły wyodrębniać się grupy osób specjalizujących się zawodowo w wyrobie konkretnych produktów. Najwcześniej rozwinęło się kowalstwo oraz hutnictwo. Potem wyodrębniły się takie zawody jak: bednarstwo, garncarstwo, piekarnictwo, piwowarstwo, garbarstwo, szewstwo i krawiectwo. W początkowym okresie produkcja skierowana była przede wszystkim na potrzeby rodziny oraz najbliższych sąsiadów. Z czasem jednak, wraz z utrwaleniem się stosunków feudalnych zapotrzebowanie na wyroby rzemieślnicze zaczęło wzrastać, a ludność zamieszkująca poszczególne wioski, zaczęła specjalizować się w jednej gałęzi produkcji na potrzeby feudała.

Pojawienie się w rolnictwie nadwyżki ekonomicznej leżało u podstaw wyodrębniania się rzemiosła miejskiego. Między X a XIII wiekiem następowało stopniowe oddzielanie się rzemiosła od pracy na roli. Rzemiosło i handel, skupiające się początkowo w podgrodziach i osadach targowych, zyskały na lokacji miast na prawie niemieckim. Dla rzemieślników oznaczało to konieczność przeniesienia produkcji z terenów wiejskich do miast. Rzemieślnicy od początku stanowili w miastach wyróżniającą się grupę, dążącą do zintegrowania się w obronie wspólnych interesów. Rozwój średniowiecznych miast oraz konieczność organizowania produkcji i zbytu, przyczyniły się do powstawania cechów - organizacji skupiających właścicieli warsztatów rzemieślniczych oraz usługowych. Nazwa „cech” wywodzi się od niemieckiego słowa „zeichen” czyli znak, gdyż każdy z powstających cechów wyróżniał się odpowiednim symbolem kojarzącym się z zawodem wykonywanym przez jego członków. Pierwsze zrzeszenia rzemieślnicze zaczęły działać już pod koniec XIII wieku. W Krakowie w 1400 roku działały m.in. bractwa masarzy, nożowników, trzosowników, piekarzy, krawców, siodlarzy, tkaczy, rękawiczników, szewców, pasamoników, garbarzy, kowali, rzeźników, białoskórników oraz kamieniarzy. Organizacje cechowe przenieśli na polski grunt niemieccy koloniści, jako instytucje prawa miejskiego. Wyroby zrzeszonych rzemieślników podlegały surowej kontroli władz cechowych. Musiały wyróżniać się lepszą jakością niż wykonywane produkty oferowane przez tzw. partaczy - rękodzielników działających poza korporacją. Wielkość produkcji narzucana była odgórnie i surowo kontrolowana, aby nie dopuścić do spadku cen na wyroby.

Przynależność do organizacji rzemieślniczej związana była z licznymi przywilejami nie tylko ekonomicznymi, ale również politycznymi i towarzyskimi. Działalność cechu uzależniona była od uzyskania statutu zatwierdzonego przez magistrat lub osobiście przez panującego króla. Statut obowiązywał wszystkich członków cechu i normował całokształt stosunków cechowych, nie pomijając niemal żadnej dziedziny życia gospodarczego i społecznego. Określał prawa i

obowiązki członków, regulował stosunki pomiędzy mistrzami, czeladnikami i uczniami. Przepisy cechowe zmierzały do zapewnienia wszystkim mistrzom jednakowych szans pracy i podobnych warunków bytowych. Ich nieprzestrzeganie groziło usunięciem z cechu i uniemożliwieniem wykonywania zawodu.

Cechy miały monopol trojakiemu rodzaju:

- monopol produkcji – w obrębie miasta nikt poza majstrami nie miał prawa produkcji, kto zaś produkował bezprawnie, był traktowany jak przestępca. Na straży monopolu produkcji cechowej stało miasto, ochraniając go przy pomocy swojego aparatu sądowego i policyjnego;
- monopol sprzedaży – w mieście średniowiecznym wyroby rzemiosła mogli sprzedawać tylko majstrzy cechowi. Jeśli istniał cech szewców (a w każdym mieście istniał) i ktoś nienależący do cechu sprzedawałby buty, stałby się przestępcą, jego towar zostałby skonfiskowany, a on sam podlegałby karze. Od tej zasady odstępowano jedynie w wypadkach, w których odrębnie działały przywileje ustanowione na czas jarmarków. Nabywcami artykułów rzemieślniczych byli mieszcianie, warstwa rycerska, Kościół (zwłaszcza budowa kościołów pochłaniała wiele wyrobów rzemiosła, szczególnie artystycznego) i niekiedy chłopi. Produkcja cechowa zbywana była bez pośredników, najczęściej na określone zamówienie;
- monopol nauki – każdy, kto nie posiadał uprawnień cechowych, a trudniłby się produkcją, łamał prawo i nazywany był partaczem. Istniały bardzo szczegółowe przepisy mające na celu zwalczanie partaczy.

Rozkwit bractw zawodowych przypadł na koniec XV wieku. W tym czasie ukształtowała się organizacja wewnętrzna cechów. Właścicielem warsztatu był mistrz/majster. Mógł on piastować najważniejsze stanowiska w cechu, kształcić uczniów i zatrudniać czeladników. Po to by zostać rzemieślnikiem, trzeba było przejść długi okres nauki. Zaczynała się ona od terminowania, w zależności od fachu trwającego od 2 do 9 lat. W okresie terminowania majster otrzymywał od ucznia określoną opłatę za naukę, niezależnie od pracy, którą uczeń wkładał w produkcję warsztatu. Uczeń mieszkał u majstra, otrzymując także wyżywienie. Zazwyczaj zaczynał naukę od pomocy majstrowej w gospodarstwie domowym, a następnie uczył się tajników zawodu. Majster wobec ucznia sprawował opiekę ojcowską, po kary cielesne włącznie. Po ukończeniu okresu terminowania następowało wyzwolenie ucznia na czeladnika. „Wyzwoliny” związane były z egzaminem praktycznym. Po wyzwoleniu czeladnik był zatrudniany u któregoś z majstrów cechowych, a następnie udawał się na tzw. wędrowną czeladniczą. Po powrocie do swego rodzinnego miasta czeladnik musiał zdać egzamin mistrzowski, na który składał się tzw.

majstersztyk tj. wykonany przedmiot bądź operacja. Pomyślny egzamin mistrzowski kończył się ucztą cechową. Po udanym egzaminie kandydat na majstra musiał opłacić stosunkowo wysokie „wpisowe” do cechu oraz zakupić podarki dla starszyny.¹

Organizacje cechowe skupione były wokół kościołów parafialnych lub zakonnych. Niekiedy również działały jako konfraternie religijne. Udział wszystkich członków we mszy cechowej był obowiązkowy i surowo przestrzegany. Bardzo uroczyście celebrowano święto Bożego Ciała i patrona cechu. Cechy udzielały pożyczek, sprawowały opiekę nad chorymi członkami, wspierały finansowo wdowy i dzieci po zmarłych mistrzach. Na rzemieślnikach spoczywał także obowiązek obrony murów miejskich.

Cechy przetrwały w niezmienionych warunkach organizacyjnych aż do XVIII wieku, kiedy to nastąpił zastój i załamanie się monopolu rzemiosła, a następnie jego stopniowy zanik spowodowany rozwojem przemysłu. U schyłku I Rzeczypospolitej - tuż przed rozbiorami - podjęta została próba dostosowania statutów cechów i ich działalności do nowych warunków gospodarczych. Złagodzone warunki uzyskiwania tytułu mistrza, a rzemieślników uznano za stan zanikający. W okresie zaborów zaczęły się jednak pojawiać pierwsze próby utworzenia okręgowego, a nawet centralnego przedstawicielstwa rzemiosła. W połowie XIX wieku powoływano pierwsze związki cechów i stowarzyszeń rzemieślniczych. Na początku XX wieku czynione były próby powoływania naczelnych organizacji rzemiosła, lecz władze zaborowe były temu zdecydowanie przeciwnie. Kolejnym ogniwem rozwijającego się samorządu rzemiosła polskiego stały się utworzone w XX wieku izby rzemieślnicze. Pierwsze dwie izby powstały w Poznaniu (2 kwietnia 1900 roku) oraz w Bydgoszczy (25 kwietnia 1900 roku).

W 1932 roku izby rzemieślnicze powołały działającą nieformalnie Radę Izb Rzemieślniczych, która zorganizowała w grudniu 1932 roku Zjazd Delegatów Izb Rzemieślniczych. Wśród postulatów zjazdu znalazły się m.in. stworzenie przymusu przynależności do cechów oraz utworzenie Związku Izb Rzemieślniczych - instytucji zajmującej się badaniem problemów rzemiosła i podnoszeniem poziomu szkolenia w rzemiośle.

Wychodząc naprzeciw postulatom środowiska i pragnąc rozwoju rzemiosła po latach kryzysu, 27 października 1933 roku rozporządzeniem Prezydenta Ignacego Mościckiego o izbach rzemieślniczych i ich związku powołany został do życia Związek Izb Rzemieślniczych, który w latach 1972 – 1989 funkcjonował pod nazwą Centralny Związek Rzemiosła, a od grudnia 1989 r. pod obecną nazwą – Związek Rzemiosła Polskiego. Na mocy rozporządzenia z dnia 27 grudnia 1933 roku Minister Przemysłu i Handlu nadał Związkowi Izb Rzemieślniczych pierwszy Statut.

¹ A. Jezierski, C. Leszczyńska „Historia gospodarcza Polski”, Warszawa 2003

Po zakończeniu II wojny światowej, w niesprzyjających warunkach politycznych i gospodarczych, rzemiosło zaczęło powracać odbudowywać zniszczone struktury. W 1946 roku Zarządzeniem Ministra Przemysłu i Handlu dokonano reaktywacji działalności Związku Izb Rzemieślniczych. Dekretem z dnia 21 kwietnia 1948 roku dokonano zmiany przedwojennej ustawy o izbach rzemieślniczych i ich związku. Na jego mocy Związek Izb Rzemieślniczych został wpisany do kategorii organizacji objętych centralnym planowaniem, a jego działalność została podporządkowana ówczesnym realiom politycznym i gospodarczym.

W 1947 roku w Polsce działało: 138 tys. zarejestrowanych zakładów z 311 tysiącami zatrudnionych, 1500 cechów branżowych, 300 powiatowych związków cechów, 14 izb rzemieślniczych. W 1952 roku został wprowadzony obowiązek gromadzenia i przekazywania do Centralnego Urzędu Planowania wszystkich wiadomości i danych statystycznych dotyczących rzemiosła oraz obowiązek realizowania ustalonych dla rzemiosła planów. Nadzór nad działalnością ZIR sprawował Minister Przemysłu i Handlu. W 1956 roku Sejm uchwalił nową ustawę o izbach rzemieślniczych i Związku Izb Rzemieślniczych, dzięki której rzemieślnicy uzyskali prawo do wyłaniania swych władz w wyborach. Pierwsze wybory władz cechów, izb rzemieślniczych oraz ZIR odbyły się w 1957 roku.

Porównując statuty ZIR z okresu przed II wojną światową i statuty powojenne można zauważyć, że w okresie przedwojennym głównym statutowym zadaniem ZIR było reprezentowanie wobec władzy państwowej interesów, w tym głównie interesów gospodarczych rzemiosła jako odrębnej grupy społeczno-zawodowej, a także rozwijanie oświaty zawodowej. ZIR miało ustawowo zagwarantowane prawo zgłaszania w tym obszarze propozycji i wniosków, a także prawo opiniowania aktów prawnych, mających znaczenie dla rzemiosła. W statutach ZIR z okresu 1948 – 1972 uprawnienia zanikły, ustępując miejsca obowiązkom wobec władzy państwowej. Ważnym, merytorycznym zadaniem statutowym ZIR pozostało jednak rozwijanie oświaty zawodowej w rzemiośle. Po regresie, jaki miał miejsce w latach 50., wejście w życie ustawy o działalności gospodarczej, w latach 1988 – 1989 spowodowało dynamiczny wzrost ilości przedsiębiorstw rzemieślniczych. W tamtym okresie działało ich blisko 600 tys. zakładów. Zatrudnienie w rzemiośle przekraczało 1,5 mln osób. Była to jednak chwilowa tendencja, po której nastąpiło zmniejszenie liczby firm.

Kolejnym przełomem jest rok 1972. W kwietniu uchwalona została ustawa o wykonywaniu i organizacji rzemiosła. Ustawa weszła w życie 1 stycznia 1973 roku. W dniach 14-15 grudnia 1972 roku odbył się I Krajowy Zjazd Delegatów Rzemiosła, tzw. "Zjazd Zjednoczeniowy". Od tego momentu dotychczasowy Związek Izb Rzemieślniczych i Centralny Związek Rzemieślniczych Spółdzielni Zaopatrzenia i Zbytu oraz Ogólnopolskie Zrzeszenie Prywatnych Wytwórców i

Ogólnopolskie Zrzeszenie Prywatnych Usług Młynarskich i Rolniczych zaprzestały działalności, tworząc jedną organizację - Centralny Związek Rzemiosła.

W wyniku przemian ustrojowych, w 1989 roku uchwalono ustawę o rzemiośle, która zastąpiła ustawę o wykonywaniu i organizacji rzemiosła. Związek uzyskał statut organizacji samorządu zawodowego rzemiosła i związku pracodawców. W myśl nowej ustawy zadaniem Związku było zapewnienie zrzeszonym w nim na zasadach dobrowolności organizacjom pomocy w realizacji zadań statutowych, rozwijanie działalności społeczno-zawodowej oraz reprezentowanie interesów rzemiosła w kraju i za granicą. Wzmocnieniu uległy zadania z zakresu oświaty zawodowej. Związek uzyskał prawo uczestnictwa w realizacji zadań państwa z zakresu oświaty zawodowej i wychowania w celu zapewnienia wykwalifikowanych kadr dla rzemiosła i całej gospodarki oraz uprawnienie do ustalenia – w porozumieniu z Ministrem Edukacji Narodowej – nie tylko zasad i powoływania komisji egzaminacyjnych, lecz także sposobu przeprowadzania egzaminów, ustalania wzorów dyplomów i świadectw oraz zasad nauki w zakładach rzemieślniczych. Nowym obowiązkiem stało się propagowanie zasad etyki zawodowej i rzetelnego wykonywania zawodu. W grudniu 1989 roku V Krajowy Zjazd Delegatów Rzemiosła zmienił nazwę Centralnego Związku Rzemiosła na Związek Rzemiosła Polskiego.

W roku 1999 do zadań statutowych ZRP dodano „podejmowanie wszelkich działań, mających na celu przygotowanie małych i średnich przedsiębiorstw oraz ich organizacji do funkcjonowania w warunkach globalizacji obrotu towarowego ze szczególnym uwzględnieniem jednolitego Rynku Europejskiego”. W 2001 roku zdania statutowe zmieniły się na skutek nowelizacji ustawy o rzemiośle oraz uchwalenia ustawy o Trójstronnej Komisji ds. Społeczno-Gospodarczych i wojewódzkich komisjach dialogu społecznego, sankcjonującej Związek Rzemiosła Polskiego jako reprezentatywną organizację pracodawców.

Dziś funkcjonuje w Polsce ponad 2,4 mln małych i średnich przedsiębiorstw, zatrudniających 6,5 mln osób. Stanowią one przeszło 99 proc. wszystkich polskich przedsiębiorstw. Małe i średnie firmy wytwarzają 40 proc. produktu krajowego brutto. W organizacjach rzemiosła zrzeszonych jest około 300 tys. przedsiębiorstw. Kolejne 300 tys. z rzemiosła wywodzi swój rodowód.²

² <http://www.zrp.pl/Onas/Historia/tabid/118/language/pl-PL/Default.aspx>

Řemesla v Polsku

Počátky polského řemesla sahají až do piastovského období. Tehdy se na polských zemích začaly objevovat skupiny osob specializujících se ve výrobě konkrétních produktů. Jako první se začalo rozvíjet kovářství a hutnictví. Následně se z toho vyčlenily profese takové jak: bednářství, hrnčířství, pekařství, pivovarnictví, koželužství, ševcovství a krejčovství. V počátečním období byla výroba především zaměřena na potřeby rodiny a nejbližších sousedů. Nicméně časem, spolu s utužením se feudálních vztahů se začala zvyšovat poptávka po řemeslných výrobcích, a obyvatelé vesnic se začali specializovat v jednom výrobním odvětví pro feudální účely.

Vznik hospodářského přebytku v zemědělství bylo příčinou vzniku městského řemesla. Mezi X a XIII stoletím nastalo postupné oddělování řemesla od práce na poli. Řemeslo a obchod, které se původně soustřeďovalo v podhradích a v tržních osadách, vytěžilo na umístění měst na německém právu. Pro řemeslníky to označovalo nutnost přenést výrobu z vesnic do měst. Řemeslníci od začátku byli ve městech výraznou skupinou, která se snažila integrovat za účelem obrany společných zájmů. Rozvoj středověkých měst a nutnost organizace výroby a prodeje přispěly ke vzniku cechů – organizací sdružujících majitelé řemeslných dílen a dílen poskytujících služby. Název „cech“ je odvozený od německého slova „zeichen“ čili znak, protože každý ze vznikajících cechů se odlišoval určitým symbolem spojeným s profesí, kterou jeho členové vykonávali. První řemeslnické spolky začaly působit již koncem XIII století. V Krakově v roce 1400 působily mj. bratrstva řezníků, nožířů, výrobců kožených pásů, pekařů, krejčích, sedlářů, tkalců, rukavičkářů, ševců, obchodníků s galantérií, koželuhů, kovářů, řezníků, kožařů a sochařů. Cechové organizace přenesli na polské území němečtí kolonisté, jako instituce městského práva. Výrobky sdružených řemeslníků byly podrobeny přísné kontrole cechovými orgány. Musely být lepší kvality než vyrobené výrobky nabízené tzv. fušery – řemeslníky působícími mimo cechy. Většina výroby byla nařízená shora a přísně kontrolována aby nedošlo k poklesu cen výrobků.

Členství v řemeslnické organizaci bylo spojeno s řadou privilegií, nejen ekonomickými, ale také politickými a společenskými. Působnost cechu záležela od získání statutu potvrzeného magistrátem nebo osobně vládnoucím králem. Statut se vztahoval na všechny členy cechu a reguloval celek cechových vztahů, nevyjímaje téměř žádné oblasti hospodářského a společenského života. Určoval práva a povinnosti členů, reguloval vztahy mezi mistry, tovaryši a uční. Cechové předpisy směřovaly k zajištění všem mistrům stejných pracovních příležitostí a podobných životních podmínek. Jejich nedodržováním hrozilo vyloučení z cechu a znemožněním vykonávání povolání.

Cechy měly monopol trojího druhu:

- monopol výroby – v rámci města nikdo kromě mistrů neměl právo na výrobu, kdo vyráběl neoprávněně, byl považován za zločince. Monopol výroby hlídalo město s pomocí svého soudního a policejního aparátu;
- monopol prodeje – ve středověkém městě mohli řemeslné výrobky prodávat pouze cechovní mistři. Nicméně pokud existoval cech ševců (a v každém městě existoval) a někdo patřící k cechu by prodával boty, stal by se zločincem a jeho zboží by bylo zabaveno a on sám by byl trestaný. Od tohoto pravidla se ustupovalo pouze v případech, ve kterých působily odděleně privilegia ustanovené na období trhů. Kupujícími řemeslných produktů byli měšťané, rytíři, církve (obzvláště výstavba kostelů vyžadovala mnoho produktů řemesla, především uměleckého) a někdy sedláci. Cechová výroba byla prodávána bez prostředníků, nejčastěji na konkrétní objednávku.;
- monopol vzdělávání – každý, kdo neměl cechové oprávnění a věnoval by se výrobě, porušoval zákon a byl nazývaný fušerem. Existovaly velmi podrobné předpisy, které měly za cíl boj proti fušerství.

Vzestup profesních bratrství připadl na konec XV století. V tomto období byla vytvořena vnitřní organizace cechů. Vlastníkem dílny byl mistr/vedoucí. Mohl on zastávat nejdůležitější stanoviska v cechu, vzdělávat učně a zaměstnávat tovaryše. Aby se stát řemeslníkem, bylo třeba projít dlouhé období učení. Začínalo se od učňovství, v závislosti na oboru, které trvalo od 2 do 9 let. V tomto období mistr dostával od učně určitý poplatek za vzdělávání, nezávisle na práci, kterou učeň vkládal do dílenské výroby. Učeň bydlel u mistra a dostával od něho i jídlo. Obvykle začínal výuku od pomáhání v hospodářství a následně se učil tajů profese. Mistr vůči žákovi zastával také otcovskou funkci, včetně tělesných trestů. Po ukončení učňovské výuky následovalo vysvobození učně na tovaryše. „Vysvobození“ bylo spojeno s praktickou zkouškou. Po vysvobození tovaryš byl zaměstnán u některého z cechových mistrů a následně se vydával na tzv. „tovaryšské putování“. Po návratu do svého rodného města musel tovaryš složit mistrovskou zkoušku, která se skládala z tzv. majstrštyku tj. vyrobený předmět nebo operace. Úspěšně složená mistrovská zkouška byla zakončena cechovými hody. Po úspěšné zkoušce musel kandidát na mistra zaplatit celkem vysoké „zápisné“ do cechu a koupit dárky pro nejstarší příslušníky.³

Cechové organizace byly soustředěny kolem farních nebo církevních kostelů. Někdy také působily jako náboženská sdružení. Účast všech členů v cechové mši byla povinná a přísně dodržovaná. Velmi slavnostně byl slaven svátek Božího těla a patrona cechu. Cechy poskytovaly

³ A. Jezierski, C. Leszczyńska „Historia gospodarcza Polski”, Warszawa 2003

půjčky, staraly se o nemocné členy, podporovaly finančně vdovy a děti po zesnulých mistrech. Řemeslníci byli také povinni chránit městské hradby.

Cechy přetrvaly v nezměněných organizačních podmínkách až do 18. století, když došlo ke stagnaci a přerušení monopolu řemesla a pak k jeho postupnému zániknutí, způsobenému vývojem průmyslu. Na konci 1. Republiky – těsně před dělením – se pokoušeno přizpůsobit stanovy cechů a jejich činnost k novým hospodářským podmínkám. Zlehčeno podmínky k získání mistrovského titulu a řemeslníci se začali považovat za mizící skupinu. V období záborů se však objevily první pokusy o vytvoření okresního, a dokonce i centrálního zastoupení cechů a řemesel. V polovině 19. století byly založeny první asociace cechů a řemeslné spolky. Na začátku 20. století činěno snahu jmenovat vedoucí řemeslné organizace, avšak záborová vláda byla tomu silně proti. Dalším krokem rozvíjející se polské řemeslné samosprávy bylo vytvoření v 20. století řemeslných komor. První dvě komory vznikly v Poznani (2. dubna roku 1900) a v Bydhošti (25. dubna roku 1900).

V roce 1932 řemeslné komory stanovily neformální Komorní radu, která v prosinci roku 1932 uspořádala Sjezd delegátů řemeslných komor. Mezi postuláty sjezdu se našlo mezi jinými zavedení povinného členství v ceších a stvoření Sdružení řemeslných komor – instituce, která se měla zabývat zkoumáním problémů řemesel a zvedání úrovně řemeslného zaškolování.

Vycházejíc naproti postulátům prostředí a s přáním rozvíjet řemeslo po letech krize, 27. října roku 1933 bylo rozhodnutím o řemeslných komorách a jejich svazu prezidenta Ignáceho Moscického založeno Sdružení řemeslných komor (Związek Izb Rzemieślniczych), které v letech 1972-1989 působilo pod názvem Centrální řemeslné sdružení (Centralny Związek Rzemiesła), a od prosince roku 1989 už pod současným názvem Sdružení polského řemesla (Związek Rzemiesła Polskiego). Na základě vyhlášky ze dne 27. prosince roku 1933 Ministr průmyslu a obchodu předal Sdružení řemeslných komor první Stanovy.

Po skončení 2. světové války řemeslo se vracelo a snažilo obnovit zničené struktury, a to za nepříznivých politických a hospodářských podmínek. V roce 1946, dle nařízení Ministra průmyslu a obchodu byla reaktivována činnost Sdružení řemeslných komor. Usnesením ze dne 21. dubna roku 1948 byl změněn předválečný zákon o řemeslných komorách a jejich sdružení. Na jeho základě bylo Sdružení řemeslných komor zařazeno do kategorie organizací, na něž se vztahuje centrální plánování a jejichž činnost je podřízena tehdejšímu politickému a hospodářskému realitám.

V roce 1947 v Polsku působilo: 138 tisíc registrovaných dílen s 311 tisíci zaměstnanců, 1500 oborových cechů, 300 okresních sdružení cechů, 14 řemeslných komor. V roce 1952 byla zavedena povinnost shromažďovat a předávat Centrálnímu úřadu plánování všech zpráv a statistických údajů týkajících se řemesla a povinnost realizovat stanoveny pro řemesla plány. Dozor nad činností SŘK vykonával Ministr průmyslu a obchodu. V roce 1956 přijala Sněmovna nový zákon o řemeslných komorách a Sdružení řemeslných komor, dle kterého získali řemeslníci právo volit svou vládu ve volbách. První volby vlády řemeslných cechů, řemeslných komor a SŘK se konaly v roce 1957.

Porovnáním stanov SŘK z období před 2. světovou válkou a stanov poválečných lze poznamenat, že v období před válkou hlavním stanovým účelem bylo reprezentovat zájmy SŘK před státní vládou, v tom zejména hospodářské zájmy řemesel jako samostatných sociálně-profesních skupin, a rovněž rozvoj odborného vzdělávání. SŘK mělo zákonné právo předkládat v těchto oblastech návrhy a žádosti, také právo posuzovat právní akty, které jsou pro řemesla relevantní. Ve stanovách SŘK z období 1948 – 1972 práva zanikly a ustoupily povinnostem vůči státní vládě. Zásadním stanovým úkolem SŘK zůstává však rozvoj odborného vzdělávání v řemeslech. Po regresi v 50. letech, vstoupení v platnost zákonu o hospodářských činnostech způsobilo dynamickou nárůst počtu řemeslných podniků. V tehdejší období působilo skoro 600 tisíc provozoven. Zaměstnanost v řemeslech přesahovala 1,5 milionu lidí. Jednalo se však o dočasný trend, po kterém následoval pokles množství podniků.

Dalším průlomem je rok 1972. V dubnu byl schválen zákon o provádění a organizaci řemesel. Zákon vstoupil v platnost 1. ledna roku 1973. V dnech 14.-15. prosince roku 1972 se konal I. Národní kongres delegátů řemesel, tzv. „Sjezd sjednocení“. Od té chvíle dočasné Sdružení řemeslných komor a Centrální sdružení řemeslných zásobovacích a odbytových spolků, a také Polské sdružení soukromých mlynářských a zemědělských služeb ukončily činnost a stvořily jednu organizaci – Centrální řemeslné sdružení.

V důsledku politických změn, v roce 1989 byl vydán zákon o řemeslech, jenž nahradil zákon o provádění a organizaci řemesel. Sdružení získalo statut organizace samosprávy odborných řemesel a sdružení zaměstnavatelů. Ve smyslu nového zákonu účelem Sdružení bylo zajistit dobrovolně k němu zapojeným organizacím pomoc s realizací stanových účelů, rozvoj společensko-profesní činnosti a zastupování zájmů řemesel doma i v zahraničí. Posíleno účely spojeny s profesním vzděláváním. Sdružení získalo právo zapojení do realizace státních účelů v rámci profesního vzdělávání a výchovy, a to za účelem zajištění kvalifikovaných kádr pro řemesla a hospodářství jako celek a – po dohodě s Ministrem vzdělávání – stanovit nejen pravidla a jmenovat zkušební komise, ale rovněž způsob vedení zkoušek, vzor diplomů a

osvědčení a pravidel výuky v řemeslných provozovnách. Novou povinností se stála propagace profesní etiky a spravedlivé a spolehlivé praxe. V prosinci roku 1989 5. Národní sjezd delegátů řemesel změnil název Centrálního řemeslného sdružení na Sdružení polského řemesla.

V roce 1999 k účelům SPŘ přidáno „podnikat všechny aktivity zaměřené na přípravu malých a středních podniků a jejich organizace k fungování v kontextu globalizace obchodu se zbožím, se zvláštním zaměřením na jednolitý Evropský trh.“ V roce 2001 došlo ke změně statutárních předpisů v důsledku novelizace zákona o řemeslech a přijetí zákona o Trojstranné komisi pro sociálně-ekonomické záležitosti a vojvodských komisech pro společenský dialog, sankcionující Sdružení polského řemesla jako reprezentativní organizaci zaměstnavatelů.

Dnes v Polsku působí více než 2,4 milionu malých a středních podniků, které zaměstnávají 6,5 milionu lidí. Představují přes 99% všech polských firem. Malé a střední podniky generují 40% hrubého domácího produktu. V řemeslných organizacích je začleněných zhruba 300 tisíc podniků. Dalších 300 tisíc má v řemeslech své kořeny.⁴

⁴ <http://www.zrp.pl/Onas/Historia/tabid/118/language/pl-PL/Default.aspx>

Opis regionu

Historia rzemiosła na terenie Bielska sięga XVI wieku i była trwale związana ze szlakiem bursztynowym⁵. Już wtedy, jako rozwijające się centrum przyszłego Państwa Bielskiego, miasto stanowiło znaczący ośrodek rzemiosł, zwłaszcza sukiennictwa i garncarstwa⁶. Początkowo towary wytwarzane były dla zaspokojenia potrzeb rycerstwa oraz okolicznych warowni i dworów książęcych, ale także bieżących potrzeb ludności wiejskiej i mieszkańców grodzisk, w których kwitła wymiana towarowa. Pierwszy cech na terenie Bielska utworzyli ówcześni sukiennicy w roku 1548. W 1562 roku zatwierdzono statut cechu krawieckiego, w 1584 roku cechu kuśnierzy, w 1600 roku cechu piekarzy, w 1621 cechu kowali, a w 1638 roku zatwierdzono statut cechu rzeźników. Wreszcie w 1639 roku zatwierdzono statut cechu kotlarzy, a 1667 roku swój pierwszy cech utworzyli tkacze. W kolejnych latach powstawały inne branżowe cechy, jednak na początku XIX wieku to właśnie włókiennictwo stało się główną gałęzią szybko rozwijającego się w mieście przemysłu. Mimo to cechy rzemieślnicze przetrwały nieprzerwanie do dzisiejszych czasów i wraz ze swoją tradycją i kunsztem rzemieślniczym.

Okres międzywojenny zapoczątkował reprezentację cechów na szczeblu regionalnym w formie powstających izb rzemieślniczych. Dziś główną organizacją samorządową o charakterze społeczno-zawodowym zrzeszającą na zasadach dobrowolności cechy, spółdzielnie rzemieślnicze i inne organizacje na terenie miasta i okolic jest Beskidzka Izba Rzemiosła i Przedsiębiorczości. Będąca członkiem Związku Rzemiosła Polskiego, współpracuje z pozostałymi krajowymi Izbami Rzemieślniczymi, co pozwala na wymianę doświadczeń, podejmowanie wspólnych działań w zakresie szkolenia zawodowego i promocji zakładów rzemieślniczych oraz wspólne występowanie w sprawach ważnych dla środowiska rzemieślniczego⁷. Nieodzowną pomoc dla zakładów rzemieślniczych Izba jednak realizuje poprzez świadczenie usług w zakresie doradztwa prawnego, organizację udziału zakładów rzemieślniczych w imprezach targowo-wystawienniczych w kraju i zagranicą, pomoc w propagowaniu ofert handlowych i usługowych zakładów rzemieślniczych, organizowanie udziału rzemiosła w krajowych i zagranicznych konferencjach i sympozjach, organizowanie kursów doskonalących w zawodzie, szkoleń i seminariów, a także przeprowadzanie egzaminów i potwierdzania kwalifikacji zawodowych na tytuł czeladnika i mistrza w 47 rzemiosłach.

Obecnie Beskidzka Izba Rzemiosła i Przedsiębiorczości zrzesza łącznie 11 cechów, 5 spółdzielni rzemieślniczych oraz Podbeskidzki Klub Fryzjerstwa Artystycznego. Z kolei Cech Rzemiosł

⁵ Link: <http://www.izba.bielsko.pl/dzieje>

⁶ Link: <https://pl.wikipedia.org/wiki/Bielsko>

⁷ Link: <http://www.izba.bielsko.pl/oizbie.html>

Różnych i Drobnej Przedsiębiorczości w Pszczynie jest członkiem Izby Rzemieślniczej oraz Małej i Średniej Przedsiębiorczości w Katowicach.

Cechy zrzeszone w Beskidzkiej Izbie Rzemiosła i Przedsiębiorczości:

1. Cech Rzemiosł Różnych i Przedsiębiorczości z Andrychowa
2. Cech Rzemiosł Różnych i Małej Przedsiębiorczości z Bielska-Białej
3. Cech Rzemiosł Metalowych i Małej Przedsiębiorczości z Bielska-Białej
4. Cech Rzemiosł Spożywczych z Bielska-Białej
5. Cech Rzemieślników i Przedsiębiorców z Cieszyna
6. Cech Rzemiosł Różnych i Małej Przedsiębiorczości z Kęt
7. Cech Rzemiosł Różnych i Małej Przedsiębiorczości z Oświęcimia
8. Cech Rzemiosł Różnych i Małej Przedsiębiorczości z Wadowic
9. Cech Rzemiosł Różnych i Małej Przedsiębiorczości z Suchej Beskidzkiej
10. Cech Rzemiosł Różnych i Małej Przedsiębiorczości z Żywca
11. Beskidzki Cech Kominiarzy z Bielska-Białej

Spółdzielnie zrzeszone w Beskidzkiej Izbie Rzemiosła i Przedsiębiorczości:

1. Spółdzielnia Rzemieślnicza „Rzemieślnik” z Bielska-Białej
2. Spółdzielcze Towarzystwo Gospodarcze z Oświęcimia
3. Spółdzielnia Rzemieślnicza „Przyszłość” z Cieszyna
4. Spółdzielnia Rzemieślnicza „Wielobranżowa” z Suchej Beskidzkiej
5. Spółdzielnia Rzemieślnicza „Wielobranżowa” z Wadowic

W wyniku przeprowadzonej inwentaryzacji rzemieślników zrzeszonych w cechach należących do Beskidzkiej Izby Rzemiosła i Przedsiębiorczości oraz Cechu Rzemiosł Różnych i Drobnej Przedsiębiorczości w Pszczynie ustalono rzemiosła i regionalne specjalności najczęściej występujące w powiecie bielskim i pszczyńskim.

Specjalność	Liczba zakładów w powiecie bielskim	Liczba zakładów w powiecie pszczyńskim
Branża metalowa	3	5
Branża motoryzacyjna	59	22
Branża drzewna	10	7
Branża instalatorska	18	22
Branża budowlana	14	13
Branża fryzjerska	71	33
Branża fotograficzna	3	1
Branża spożywcza	60	11

Branża kamieniarska	7	1
Pozostałe branże	8	6

Przeprowadzona inwentaryzacja wykazała, że w grupie licznych popularnych zawodów rzemieślniczych takich jak fryzjerstwo, mechanika pojazdowa czy piekarstwo pojawili się pojedynczy rzemieślnicy zawodów zanikających:

- w powiecie bielskim: kuśnierz, szewc, introligator, kominiarz,
- w powiecie pszczyńskim: kowal

Mówiąc o zawodach zanikających najczęściej mamy na myśli te, których przedstawicieli – rzemieślników trudniej dziś odnaleźć w miastach czy na wsi. Większość z nich wytwarza produkty lub świadczy usługi w małych zakładach, nierzadko jednoosobowych, ale częściej w takim zakładzie oprócz mistrza pracuje jeszcze czeladnik – uczeń. Odbiorcami produktów i usług są lokalni mieszkańcy, którzy doskonale wiedzą gdzie w pobliżu znajduje się zakład szewski czy introligator.

I tak najczęściej do zawodów zanikających, spotykanych również na terenie powiatu bielskiego i pszczyńskiego zaliczamy:

1. Pucybut – osoba, która zawodowo zajmuje się czyszczeniem i polerowaniem butów, należących najczęściej do przypadkowo przechodzących osób. Dziś pucybuta częściej spotkamy w pięciogwiazdkowym hotelu niż na ulicy.
2. Garncarz – osoba, która zawodowo, własnoręcznie wykonuje ceramiczne przedmioty codziennego użytku, najczęściej kiedyś były to garnki, które dziś kupujemy masowo w sklepach.
3. Introligator – osoba, która zawodowo zajmująca się ręcznym oprawianiem książek i ozdabianiem okładek, szczególnie w wydawnictwach artystycznych. Dziś te zadania coraz częściej realizują wyspecjalizowane maszyny, głównie z uwagi na znacznie większe nakłady wydawnicze niż w latach ubiegłych.
4. Ludwisarz – osoba, która zawodowo zajmuje się odlewaniem z brązu, miedzi czy mosiądzu dzwonów, posągów, dział czy luf, a także drobne przedmioty codziennego użytku. Dziś te prace również realizowane są przez wyspecjalizowane maszyny.
5. Rymarz – osoba, która zawodowo zajmuje się wytwarzaniem uprzęży konnych, siodeł, akcesoriów jeździeckich i skórzanych pasów pędnych. Kiedyś akcesoria te były szyte ręcznie, jednak dziś najczęściej szyje się je maszynowo.
6. Zdun – osoba, która zawodowo zajmuje się budowaniem i naprawą pieców służących do ogrzewania pomieszczeń, najczęściej kaflowych. Dziś zdun częściej zajmuje się

stawianiem w domach kominków i pieco-kominków, które jednak na większą skalę przegrywają z produkowanymi masowo i gotowymi do zamontowania wkładami kominkowymi czy całymi piecami opalanymi drzewem.

7. Szewc – osoba, która zawodowo zajmuje się naprawianiem, ale i też wytwarzaniem butów. Dziś to zwłaszcza możliwość uszycia butów na miarę ma szczególne znaczenie dla osób ceniących sobie jakość, mających niewymiarowe stopy czy borykających się z różnymi ich zwyrodnieniami.
8. Zecer – osoba, która zawodowo zajmuje się ręcznym lub maszynowym składem czcionek na potrzeby druku. Dziś pracę zecera niemal w pełni przejęły komputery i maszyny drukarskie, przez co profesja ta już prawie całkowicie wymarła.
9. Czapnik – osoba, która zawodowo wytwarza czapki, berety czy męskie kapelusze różnego rodzaju.
10. Modysta – osoba, która zawodowo wytwarza damskie kapelusze, oraz ręcznie wyrabiane dodatki takie jak woalki czy dodatki i ozdoby do sukienek.
11. Zegarmistrz – osoba, która zawodowo zajmuje się naprawą zegarków. Dziś zakres usług zegarmistrzowskich jest znacznie szerszy: od wymiany baterii po skomplikowane naprawy. Jednak tych ostatnich jest znacznie mniej z uwagi na popularność urządzeń elektronicznych.
12. Kowal – osoba, która zawodowo zajmuje się wyrabianiem podków, narzędzi, gwoździ i broni. Dziś kowale częściej wykonują elementy ozdobne i przedmioty dekoracyjne w ramach tzw. kowalstwa artystycznego.
13. Kołodziej – osoba, która zawodowo zajmuje się wytwarzaniem kół i części do nich, a także sań. Dziś często zawód ten jest łączony z zawodem bednarza czy stolarza.

Głównym powodem zanikania zawodów rzemieślniczych jest spadające znaczenie wśród większości konsumentów jakości kupowanych produktów, na rzecz oszczędności czasu i szybkości nabywania⁸. W dobie centrów handlowych i handlu internetowego łatwiej jest kupić od ręki nową parę butów, niż zanieść stare do szewca i czekać na ich naprawę, lub zamówić uszycie zupełnie nowych. Nowe buty dodatkowo będą objęte gwarancją producenta, a co ważniejsze nowa rzecz potrafi bardziej cieszyć. Podobna sytuacja ma się z produktami elektronicznymi czy krawieckimi. Malejące zainteresowanie usługami szewca czy krawcowej powoduje stopniowe zamykanie punktów usługowych, a to z kolei prowadzi do jeszcze większej trudności ze znalezieniem rzemieślnika danej profesji. Poszukiwanie zegarmistrza czy modystki wymaga poświęcenia czasu, więc większość konsumentów... wybiera zakup nowych produktów. Z biegiem czasu taka sytuacja doprowadza do zaniku danej profesji rzemieślniczej.

⁸ Link: <https://poradnikpracownika.pl/-ginace-zawody-ktore-profesje-niedlugo-calkiem-znikna>

Należy jednak zwrócić uwagę, że wśród wymienionych powyżej zawodów zanikających są też takie, które przy wzbogaceniu oferty i skierowaniu jej do klienta bardziej wymagającego, ceniącego wysoką jakość i unikalność mają dużą szansę na przetrwanie, a nawet dalszą działalność. Do grona tych zawodów z pewnością może pretendować szewc, który dla osoby o niewymiarowych stopach, lub wadach będzie jedynym źródłem zakupu lub dostosowania obuwia⁹. Dla takich osób buty kupione w sklepie ze względów zdrowotnych są nie do zaakceptowania. Istotne jest jednak aby dotrzeć do tych osób z odpowiednio dostosowaną ofertą. Innym przykładem mogą być usługi zduna, świadczone dla osób które zapragną wybudować w swoim domu nietypowy kominek, wkomponowany architektonicznie w wystrój wnętrz. Podobna oferta może dotyczyć budowy albo renowacji bardzo modnych ostatnio funkcjonalnych pieców kaflowych. Taki piec można wykorzystać nie tylko do ogrzewania, ale również jako kominek czy piec do wypieku zdrowego i ekologicznego domowego pieczywa. Z kolei dzisiejszy nowoczesny mistrz kowalstwa, to nie tylko wyrób podków ale coraz częściej unikatowe i modne wyroby artystyczne. Podążające za trendami nowoczesne wzornictwo zastosowane w tradycyjnie wytwarzanych wyrobach znajdzie swoich odbiorców zarówno w budownictwie, ale także w zdobnictwie i wystroju wnętrz. Ciekawe rozwiązanie można spotkać w zawodzie dekarza. Dołączenie do oferty krycia dachów słomą, czyli tzw. strzecharstwem może otworzyć przed zakładem nowe rynki zbytu wszędzie tam gdzie ważna jest unikalność architektury czy pokazanie tradycji.

Należy jednak pamiętać, że nowoczesne wzornictwo i spersonalizowana oferta dla wymagających klientów to jeszcze nie wszystko. W dalszym ciągu najważniejsze pozostaje mistrzowskie umiejętności tworzenia wyrobu oraz wieloletnia praktyka i doświadczenia.

Przeprowadzona inwentaryzacja rzemieślników zrzeszonych w cechach przy Beskidzkiej Izbie Rzemiosła i Przedsiębiorczości oraz potencjału turystycznego Bielska-Białej i rejonu Podbeskidzia pozwoliły na przeprowadzenie analizy rzemiosła i regionalnych specjalności występujących na terenie powiatu bielskiego i pszczyńskiego pod kątem wzbogacenia oferty turystyczno-kulturowej pogranicza polsko-czeskiego. Na samym wstępie należy jednak zaznaczyć, że wielu rzemieślników działających na terenie powiatu bielskiego i pszczyńskiego nie jest zrzeszonych w żadnym cechu. Dotyczy to także rzemieślników zawodów powszechnie uważanych za zanikające. Fakt ten znacznie utrudnia możliwość realizacji niniejszego projektu wśród rzemieślników nie zrzeszonych.

⁹ Link: <http://dokariery.pl/-/ginace-zawody-to-poplatne-zawody->

Powiat bielski i pszczyński należą do jednych z najlepiej rozwiniętych obszarów turystycznych Polski. Samo Bielsko-Biała, największe miasto regionu, swoją atrakcyjność zawdzięcza głównie położeniu geograficznemu u podnóża Beskidu Śląskiego i Beskidu Małego, a także bliskości Beskidu Żywieckiego. Okoliczne miejscowości takie jak Żywiec, Szczyrk, Wisła, Ustroń czy Pszczyna to również chętnie odwiedzane destylacje turystyczne, zarówno w lecie jak i w zimie, dodatkowo podnoszące atrakcyjność regionu. Do Bielska-Białej prowadzą trzy drogi szybkiego ruchu: z kierunków północy Polski, południa Europy oraz z Słowacji. Jest stąd równie blisko do Warszawy jak i do Budapesztu czy Wiednia. W mieście kończy swój bieg szybka kolej EIC Premium (Pendolino), a w bliskiej odległości znajdują się trzy duże porty lotnicze w Katowicach, Krakowie i Ostrawie. Wszystkie te czynniki decydują o wręcz doskonałej dostępności komunikacyjnej regionu.

Największy potencjał turystyczny miasta i regionu stanowią bez wątpienia góry. Bielsko-Biała od południa otacza Beskid Śląski, a od wschodu Beskid Mały, należące do Beskidów Zachodnich. Nad miastem góruje Szyndzielnia (1026 m n.p.m.) na którą można dostać się popularną koleją gondolową albo licznymi szlakami turystycznymi. Na szczycie udostępniono 18m metrową wieżę widokową ZIAD Tower, z której rozpościera się imponujący widok na Bielsko-Białą oraz Beskid Mały i Śląski, a przy dobrej pogodzie można zobaczyć Pilsko, Babią Górę a nawet Tatry. Ze schroniska u podnóża szczytu prowadzą szlaki turystyczne na najwyższy szczyt znajdujący się w granicach miasta Klimczok (1117 m n.p.m.) oraz na Błatnią (Góra Błotna, 917 m n.p.m.), na których również funkcjonują schroniska turystyczne. Z terenów miasta można także dostać się kolejką krzesełkową na Dębowiec (526 m n.p.m.). Na szczycie funkcjonuje jedno z najstarszych w polskich Beskidach schronisko turystyczne, a zimą popularna trasa narciarska. Z kolei z południowo-wschodniej dzielnicy Straconka szlakiem turystycznym można dojść na szczyt Magurki Wilkowskiej (526 m n.p.m.) i dalej na Czupeł (930 m n.p.m.), najwyższy szczyt Beskidu Małego. Podziwiać z nich można Pasma Beskidu Śląskiego i Żywieckiego oraz Beskid Mały, Kotlinę Żywiecką i Jezioro Międzybrodzkie. Jeszcze dalej na południe znajduje się Szczyrk, stanowiący wraz z najwyższym szczytem Beskidu Śląskiego Skrzyczne (1257 m n.p.m.), jedną z największych destylacji turystycznych powiatu bielskiego.

Mówiąc o potencjale turystycznym regionu należy również zaznaczyć obecność Parku Krajobrazowego Beskidu Śląskiego oraz Parku Krajobrazowego Beskidu Małego. Pierwszy z nich utworzony w 1998 roku znajduje się w południowej części województwa śląskiego i obejmuje głównie tereny leśne Beskidu Śląskiego. Na terenie parku występuje największe skupisko jaskiń w Beskidach oraz różnego rodzaju formy skalne, tzw. baszty, ambony i mury o wysokościach

przekraczających nawet kilkanaście metrów¹⁰. Natomiast Park Krajobrazowy Beskidu Małego został utworzony również w 1998 roku i położony jest na terenie dwóch województw: śląskiego i małopolskiego. Jego mniejsza powierzchniuowo, zachodnia część obejmuje Pasma wspomnianej Magurki Wilkowskiej i Czupla. Dużą atrakcją turystyczną parku stanowią stosunkowo licznie występujące formy skalne oraz jaskinie, powstałe głównie w wyniku procesów osuwiskowych i tektonicznych.

Potencjał turystyczno-kulturowy powiatu bielskiego i pszczyńskiego to w dużej mierze również atrakcje turystyczne największych miast i okolic, których oferta często powiązana jest z dawnym rzemiosłem. Do najważniejszych i najchętniej odwiedzanych należą:

- Zamek książąt Sułkowskich, jest najstarszą i największą zabytkową budowlą stojącą na terenie historycznego miasta Bielska, pełniącą dawniej rolę śląskiej warowni granicznej, strzegąc wschodniej granicy Księstwa Cieszyńskiego na rzece Białej, oddzielającej Śląsk od Małopolski. Wzniesiony w XIV wieku staraniem księcia cieszyńskiego Przemysława I Noszaka, przez kolejne stulecia służył jako jedna z siedzib Piastów cieszyńskich. Jest typem zamku miejskiego od początku włączonego w system fortyfikacji Bielska. Obecnie służy jako siedziba Muzeum Historycznego w Bielsku-Białej. Pośród pomieszczeń wystawy stałej można zobaczyć eksponaty z zakresu rzeźby, malarstwa, mebli i wyrobów szeroko pojętego rzemiosła artystycznego powstałych na przestrzeni kilku stuleci, m.in. od końca wieku XIV po połowę XVIII. Na terenie Muzeum prowadzone są liczne warsztaty dla dzieci, młodzieży i dorosłych związane m.in. z bogatą kolekcją zbiorów etnograficznych Muzeum oraz różnymi technikami ich wytwarzania.
- Muzeum Stara Fabryka - oddział Muzeum Historycznego w Bielsku-Białej, znajdujące się w budynkach dawnej wytwórni, a od 1887 roku fabryki sukna i towarów wełnianych, założonej przez bielskiego sukiennika Karola Büttnera. Ekspozycję muzealną w głównej mierze stanowią maszyny i urządzenia stosowane w przędzalnictwie, tkactwie oraz wykończalnictwie, a także służące do produkcji kapeluszy. Uzupełniają je urządzenia laboratoryjne, klocki i wałki do drukowania tkanin, prospekty i papiery firmowe oraz bogata kolekcja próbek materiałów miejscowych fabryk. Zwiedzającym udostępniono także eksponaty związane z innymi branżami przemysłu i techniki, takimi jak pożarnictwo, drukarstwo czy przemysł metalowo-maszynowy. Wśród bogatej oferty edukacyjnej znajdują się również zajęcia poświęcone włókiennictwu i jego mechanizacji, od warsztatu przez manufakturę, do fabryki.

¹⁰ Link: <http://www.zpk.com.pl/parki-krajobrazowe/park-krajobrazowy-beskidu-slaskiego>

- Dom Tkacza - ekspozycja zewnętrzna Muzeum Historycznego w Bielsku-Białej¹¹. Budynek zlokalizowany na terenie Górnego Przedmieścia, istniejącego już od pierwszej połowy XV wieku i zamieszkiwanego przez sukienników bielskich. Tradycje domu, w którym znajduje się muzeum, sięgają XVIII w. w którym to mieściło się mieszkanie i warsztat sukiennika należącego do mistrza cechowego. Rekonstrukcja wnętrza ukazuje funkcjonalność domu na przełomie XIX i XX wieku, czyli w okresie schyłkowym dla ręcznej wytwórczości. Wśród licznych naczyń i sprzętów kuchennych udostępniono zwiedzającym przedmioty związane z tkactwem, m.in. mniejsze krosno tkackie, a także bogatą kolekcję wszystkich rodzajów ubiorów ludowych zgromadzonych od połowy lat 50.
- Muzeum Motoryzacji w Bielsku-Białej, placówka muzealna prowadzona przez Automobilklub Beskidzki, prezentująca zabytkowe samochody i motocykle.
- Zamek w Pszczynie - dawna rezydencja magnacka w Pszczynie na Górnym Śląsku, powstała w XI lub XII w., od tego czasu wielokrotnie przebudowywana do obecnego kształtu architektonicznego w stylu neobarokowym. Wraz z zabytkowym parkiem krajobrazowym w stylu angielskim tworzy zespół pałacowo-parkowy działający obecnie pod nazwą Muzeum Zamkowe w Pszczynie. Wystawę stałą stanowi jedna z najpiękniejszych w Polsce ekspozycja historycznych wnętrz z XIX i XX wieku: komnaty, salony, galerie, biblioteka, schody paradne, westybul, oraz zlokalizowana w zbrojowni broń zaczepna i ochronna, przeznaczona do prowadzenia walki, a także broń myśliwska, sportowa i pojedynkowa. Dodatkowo na wystawie stałej o charakterze specjalistycznym udostępniono jedną z nielicznych w kraju kolekcji miniatur, na której zgromadzono prawie dwieście miniatur, sylwetek i płaskorzeźb.
- Skansen Zagroda Wsi Pszczyńskiej, na terenie którego znajduje się kilkanaście zabytków architektury drewnianej z okolic Pszczyny, pochodzących w zdecydowanej większości z XIX wieku, i wpisany do Szlaku Architektury Drewnianej. Obok podstawowej oferty zwiedzania udostępnionych obiektów skansen prowadzi warsztaty edukacyjne dla dzieci i dorosłych z zakresu pszczelarstwa, zielarstwa a także technik artystycznych.
- Muzeum Prasy Śląskiej w Pszczynie im. Wojciecha Korfantego, które powstało w 1985 roku z inicjatywy Towarzystwa Miłośników Ziemi Pszczyńskiej zlokalizowane w mieszczańskej kamienicy z przełomu XVIII/XIX wieku¹². Ekspozycję placówki stanowi ogromna ilość gazet i czasopism o treściach patriotycznych, a także sprzęty, maszyny i inne eksponaty z zakresu czasopiśmiennictwa śląskiego oraz dawnego drukarstwa i introligatorstwa. Podczas prowadzonych zajęć edukacyjnych można się zapoznać z

¹¹ Link: <https://muzeum.bielsko.pl/pl/historia-muzeum-dom-tkacza>

¹² Link: <http://www.muzeumprasy.pl/o-muzeum/>

dawnymi technikami warsztatu dziennikarza, intrologatora, czy drukarza używającego ręcznej, XIX wiecznej prasy.

- Warownia Pszczyńskich Rycerzy to nietypowa restauracja znajdująca się w zbudowanej replice średniowiecznego zamku. Oprócz samego zamku gościom restauracji i zwiedzającym udostępniono teren zielony nazywany Polem Bitewnym, na którym odbywają się imprezy plenerowe, m.in. walki rycerskie, koncerty, pikniki rodzinne, a także imprezy firmowe i wesela. Oprócz restauracji ofertę Warowni stanowią liczne warsztaty tematyczne oraz pokazy i animacje skierowane do szerokiego grona odbiorców. Wiele z nich dotyczy średniowiecznego rzemiosła.

Mimo powyższych przykładów ilość produktów turystycznych wykorzystujących rzemiosło nie jest okazała. Pomimo potencjału regionu oraz dużej grupy przedstawicieli lokalnych zawodów ewidentnie można zauważyć brak współpracy pomiędzy rzemieślnikami, a obiektami turystycznymi.

Analizując przedstawione wcześniej wyniki przeprowadzonej inwentaryzacji cechów rzemieślniczych zrzeszonych w Beskidzkiej Izbie Rzemiosła i Przedsiębiorczości, a także Cechu Rzemiosł Różnych i Drobnej Przedsiębiorczości w Pszczynie oraz potencjału turystycznego powiatu bielskiego i powiatu pszczyńskiego wraz z ich największymi atrakcjami turystycznymi można wykreować wspólną płaszczyznę działań na której poszczególni rzemieślnicy regionu, a w szczególności zawodów zanikających mogliby wprowadzić działania skierowane do uczestników rynku turystycznego. W szczególności mogłoby to dotyczyć zarówno działań zmierzających do rozpowszechnienia rzemiosła w znaczeniu historii rozwoju techniki wytwarzania i upowszechniania przedmiotów codziennego użytku, jak i demonstracji pracy rzemieślniczej jako warsztatu dla zainteresowanych grup odbiorców. Nieodzownym jednak elementem takich działań musi być podążanie za nowoczesnymi trendami i wzornictwem, a także przystosowanie samej prezentacji i formy przekazu do oczekiwań nowoczesnego odbiorcy. Pomocne w tym zakresie może być poznanie oferty produktowej udostępnianej w Polsce w obszarze szeroko pojętej turystyki kulturowej.

Turystyka kulturowa to dziedzina turystyki skierowana na odwiedzanie i poznawanie miejsc związanych z kulturą w jej rozmaitych aspektach¹³. Obiekt zainteresowania tej turystyki stanowią zarówno wytwory kultury w przeszłości, jak i współczesne. W jej skład integralnie wchodzi więc również wszelkiego rodzaju turystyka historyczna. Nie należy zaś krajoznawstwo. W definiowaniu turystyki kulturowej ważne są przyjęte kryteria określające zakres znaczenia

¹³ Link: https://pl.wikipedia.org/wiki/Turystyka_kulturowa

kultur. W jednym znaczeniu, turystyka kulturowa może być określana wąsko (wówczas zakres tego pojęcia obejmuje tylko elitarną turystykę kultury wysokiej) lub szeroko (także turystyka edukacyjna oraz liczne typy podróży podejmowanych w związku z celami i motywami kultury powszechnej). Właśnie przyjęcie poszerzonego znaczenia słowa „kultura”, jak i wzrastającą popularnością i różnorodnością tej formy aktywności turystycznej, współcześnie zarówno organizacje turystyczne, jak i badacze skłaniają się ku drugiej definicji.

Obecnie turystyka kulturowa jest jednym z najszybciej rozwijających się rodzajów turystyki. Świadczy o tym m.in. dokument Tourism 2020 - Vision, opracowany przez UN WTO (Światową Organizację Turystyki), prognozujący na podstawie widocznych trendów w krajach rozwiniętych znaczny wzrost zainteresowania elementami edukacyjnymi (education), przeżyciowymi (excitement) oraz rozrywkowymi (entertainment) w wyprawach turystycznych nadchodzących dziesięcioleci¹⁴. Nowe postulaty wobec turystyki, określone wśród znawców formułą 3E stanowią niejako podstawę nowoczesnej turystyki kulturowej, przeciwstawianej często wcześniejszej formule 3S, określającej udany urlop w turystyce masowej skrótem od trzech angielskich słów: morze (sea), piasek (sand), słońce (sun).

Jednak aby odróżnić turystykę kulturową od pozostałych rodzajów turystyki musi być spełniony przynajmniej jeden z dwóch warunków. Pierwszy mówiący o tym, że do turystyki kulturowej zostanie zakwalifikowana tylko taka impreza turystyczna, której przeważającym elementem programu będą szeroko pojęte treści kulturowe. Przykładowo może być to wyjazd do miejscowości turystycznej w nadrzędnym celu wzięcia udziału w organizowanym tam jarmarku rzemiosł dawnych, a nie tylko w celu wypoczynku w tej miejscowości. Drugi warunek to świadoma i autonomiczna decyzja turysty o podjęciu podróży z uwagi na główny, kulturalny cel wyjazdu, czyli właśnie wzięcie udziału w przykładowym jarmarku.

W samej turystyce kulturowej wyróżniamy trzy główne rodzaje, w ich ramach zaś poszczególne formy podrzędne¹⁵:

1. turystyka kultury wysokiej (w tym turystyka dziedzictwa kulturowego, turystyka muzealna, turystyka literacka, turystyka eventowa kultury wysokiej),
2. turystyka edukacyjna (w tym podróże studyjne, tematyczne, językowe i seminaryjne),
3. powszechna turystyka kulturowa (w tym turystyka miejska, turystyka wiejsko-kulturowa, etniczna, turystyka obiektów militarnych, turystyka obiektów przemysłowych i technicznych, turystyka żywej historii, turystyka eventowa kultury

¹⁴ Link: <http://grupa.turystykakulturowa.org/?id=tk>

¹⁵ Źródło: Mikos v. Rohrscheidt, 2008, s. 52

popularnej, turystyka kulturowo-przyrodnicza, turystyka egzotyczna, turystyka religijna i pielgrzymkowa, turystyka kulinarna, turystyka hobbystyczna, turystyka regionalna).

Wśród spotykanych na rynku produktów turystycznych można spotkać również takie, w programach których połączonych jest kilka elementów, charakterystycznych dla poszczególnych rodzajów turystyki kulturowej. Takie rozwiązania nie dyskwalifikują danej propozycji, ale wręcz dodatkowo ją uatrakcyjniają.

Zwrot oczekiwań turystów w kierunku aktywnego wypoczynku połączonego z poznawaniem i nauką, zgodnie z formułą 3E, stwarza daleko idącą szansę dla nowych produktów turystycznych opartych na tradycji rzemieślniczej zawodów zanikających. Dzisiejszy nowoczesny turysta 3E, to taki który poszukuje alternatywnej oferty spędzenia urlopu w regionie oferującym możliwość poznania lokalnych wartości, tradycji i zwyczajów. Turysta ten często rezygnuje z typowej oferty biura podróży na rzecz samodzielnego budowania programu wyjazdu w oparciu o postawione sobie cele poznawcze czy edukacyjne, chęci zmierzenia się z nowymi wyzwaniami czy wzięciu udziału w nauce poprzez zabawę. To właśnie interakcja z produktem turystycznym stała się w ostatnich latach magnesem przyciągającym tłumy zwiedzających do nowoczesnych parków i ośrodków edukacyjnych takich jak np. Centrum Nauki Kopernik w Warszawie. Z kolei już sama unikalność zanikających zawodów rzemieślniczych doskonale wpisuje się w rosnący obecnie trend do aktywnego udziału pośród autentyczności, pierwowzorów i dawnych tradycji.

Obecnie w polskiej turystyce można spotkać coraz to więcej przykładów wykorzystania szeroko pojętego rzemiosła w powstających produktach turystycznych. Oferta ta najczęściej sprowadza się do możliwości odwiedzania zakładów rzemieślniczych, podpatrywania pracy mistrza, wysłuchania prelekcji nt. zawodu, różnego rodzaju pokazów i prezentacji, a nawet własnoręcznego wykonania wyrobów pod okiem rzemieślnika. Jednym z ważniejszych punktów wizyty jest sklepik z pamiątkami, gdzie odwiedzający mogą nabyć okazjonalne pamiątki lub gotowe produkty wytwarzane z zakładu. Taka forma sprzedaży wyrobów w równym stopniu przenoszona jest również do Internetu gdzie można dziś spotkać wiele sklepów oferujących rękodzieło czy wyroby mistrzów rzemiosła. Urozmaicona multimedialnymi pokazami i poradnikami, za które trzeba zapłacić, stanowi kolejne źródło przychodów dla zakładów rzemieślniczych. Wszystko sprowadza się do pomysłu i otwartości na klienta.

Jednym z ciekawszych przykładów produktu turystycznego bazującego na rzemiośle jest ścieżka turystyczna Garncarski Szlak zarządzana przez Gminny Ośrodek Kultury i Rekreacji w Czarnej koło Łańcuta (woj. podkarpackie). Blisko 30-kilometrowa trasa turystyczna, prowadzi przez

miejsowości Medynię Głogowską, Zalesie, Czarną, Medynię Łańcucką i Pogwizdów, tworzące niegdyś jeden z największych w Polsce, niezwykle prężny ośrodek garncarski¹⁶. Pierwszym punktem na szlaku jest Zagroda Garncarska, przy której znajduje się wypożyczalnia rowerów. Dalej kolejno można odwiedzić Galerię Rzeźby Ceramicznej Władysławy Prucnal, kościół parafialny p.w. Nawiedzenia NMP, w którym znajdują się zabytkowe ceramiczne mozaiki, tradycyjne pracownie garncarskie, wolno stojące duże garncarskie piece, Izbę Pamięci Jana Kota w ZS w Medyni Głogowskiej. Na trasie szlaku znajdują się także pracownie artystyczne, stary cmentarz z zabytkowymi nagrobkami, charakterystyczne dla tego regionu przydrożne kapliczki, Park Matki Boskiej Jagodnej w Medyni Łańcuckiej z glinianą figurą MB Jagodnej autorstwa Władysławy Prucnal, a także miejsca atrakcyjne przyrodniczo, jak bobrowiska, leśne stawy czy punkty widokowe. Odwiedzający szlak mogą podpatrzeć mistrzów przy pracy, wziąć udział w warsztatach czy posłuchać o tradycji garncarstwa. Na szlaku wytyczono dwie oznakowane trasy z miejscami przystankowymi: 13 km małą pętlę i 23 km dużą pętlę.

Innym równie interesującym przykładem jest Osada VI Oracz w Bochni (woj. małopolskie). Zlokalizowana w sąsiedztwie Szybu Campi Kopalni Soli Bochnia stanowi rekonstrukcję średniowiecznej wioski, charakterystycznej dla małopolskiego osadnictwa z połowy XIII w. Jest to park archeologiczny, gdzie można nie tylko zobaczyć jak wyglądała średniowieczna zabudowa, ale także spróbować swoich sił w dawnych rzemiosłach prowadzonych w formie warsztatów¹⁷. Tematyka warsztatów dotyczy zielarstwa, historia tkactwa, przy zastosowaniu średniowiecznych technik, wykonywania glinianych naczyń, wykonywania powrozów, warzenia soli w panwiach i wielu innych.

Znanym w Polsce przykładem jest również Muzeum Papiernictwa w Dusznikach-Zdroju (woj. dolnośląskie) gdzie obok ekspozycji muzealnej poświęconej historii papieru i sposobu jego wytwarzania na świecie, w Polsce i na Śląsku, zlokalizowanej na terenie młyna papierniczego dusznickiej papierni, prowadzone są liczne warsztaty ręcznego czerpania papieru metodą znaną od średniowiecza dla dzieci i dorosłych. Przykład tej placówki doskonale pokazuje jak w ciekawy i atrakcyjny sposób połączyć dawne rzemiosło z ofertą turystyczną.

Problem niewielkiego zapotrzebowania rynku na popularne wyroby rzemieślnicze pociąga za sobą likwidację wielu zakładów rzemieślniczych, a co za tym idzie brak możliwości kształcenia praktycznego uczniów danego fachu. Ciągłość w przekazywaniu wiedzy z mistrza na ucznia stanowi podstawę dla przetrwania stopniowo zanikających zawodów. Obserwując jednak

¹⁶ Link: http://zagrodagarncarska.pl/asp/pl_start.asp?typ=14&sub=8&menu=59&strona=1

¹⁷ Link: <http://www.kopalniasoli.pl/obiekty/park-archeologiczny.html>

rosnące zainteresowanie ręcznie wytwarzanymi, przez co unikalnymi wyrobami wysokiej jakości, można zauważyć że Ci spośród mistrzów rzemiosła, którzy dostosowali już swoją ofertę do wymagającego odbiorcy, cieszą się wręcz rosnącym zainteresowaniem, a zanikająca konkurencja dodatkowo temu sprzyja. Praktyka zawodu pod okiem otwartego na zmiany i trendy rzemieślnika może z biegiem czasu zostać „przekuta” w sukces biznesowy jego następców. Potrzebne jest dostosowanie oferty do oczekiwań rynku i utrzymanie wysokiej jakości wytwarzania. Jednak najważniejsze jest utrzymanie ciągłości kształcenia, które oprócz nauki u mistrza danego rzemiosła, wymaga ukończenia szkoły zawodowej i zdania egzaminów zawodowych.

Branżowa Szkoła I stopnia nr 4 im. Stanisława Staszica w Bielsku-Białej - potocznie "Staszic", "Staszicówka", a dla starszych pokoleń "Woroszyłówka" to najstarsza szkoła zawodowa w mieście i okolicy¹⁸. Otwarcie w październiku 1921 roku na mocy rozporządzenia Komisji Szkolnej Księstwa Cieszyńskiego Polskiej Uzupełniającej Szkoły Przemysłowej było uwieńczeniem starań polskiego środowiska nauczycielskiego dążącego do utworzenia polskiej szkoły zawodowej w systemie niemieckiego szkolnictwa na ówczesnych terenach miasta. Posyłanie dzieci do tej właśnie szkoły (mimo, że niemieckie były lepiej wyposażone) było manifestowaniem przez rodziców swej przynależności narodowej. W latach 1921-1939 szkołę ukończyło 5209 uczniów.

Los szkoły w latach 1939-1945 był podobny do losu tysięcy polskich szkół: majątek zagrabił okupant, księgozbiór wywieziono na przemiał, nauczyciele podzielili los narodu (dwóch zamordowano, jeden zaginął bez wieści). W budynku szkolnym (przy obecnej ul. Sikorskiego) urządzono szpital wojskowy, a podwórko szkolne stało się placem egzekucji. Po zakończeniu działań wojennych dyr. L. Guzdek 1.03.1945 przejął budynek szkolny od sowieckiego komendanta miasta kompletnie zdewastowany, mimo to już 18 maja 250 uczniów rozpoczęło naukę w ośmiu klasach.

1 września 1945r. uroczyście rozpoczęto rok szkolny 1945/46. Naukę podjęło 960 uczniów w 23 klasach. Grono liczyło 10 osób, nauka miała trwać 3 lata. W czerwcu 1946r. szkołę opuścili pierwsi absolwenci: 84 ślusarzy. Po II wojnie światowej ZSZ im. St.Staszica stanowiła pień, z którego wyrosły pozostałe szkoły zawodowe w mieście. Praca dydaktyczna i wychowawcza szkoły znalazła uznanie u najwyższych władz, czego wyrazem może być Medal K.H.N przyznany w 1978r. oraz dwukrotnie przyznana (co jest wydarzeniem bezprecedensowym) zbiorowa odznaka "Za zasługi w rozwoju sportu szkolnego" roku 1971 i 1978.

¹⁸ Źródło: Materiały promocyjne Zasadnicza Szkoła Zawodowa nr 4 im. Stanisława Staszica

Wobec sytuacji zaistniałej w ostatnich latach w przemyśle, prawie cały ciężar szkolenia zawodowego młodzieży spadł na rzemiosło. Na szczęście dla setek absolwentów szkół podstawowych bielskie rzemiosło ten ciężar podjęło, zapewniając zarówno miejsca zajęć praktycznych jak i wysokiej klasy fachowców szkolących uczniów w 41 zawodach! Na podkreślenie zasługuje fakt, że wielu mistrzów to wychowankowie tej szkoły, więc jest więc "podwójna" i serdeczniejsza, współpraca układa się bardzo dobrze. Szkoła zawsze mogła i może liczyć na pomoc ze strony "swoich" rzemieślników i zakładów pracy.

Ulice: Staszica (później Woroszyłowa, a obecnie Sikorskiego), Sempołowskiej, PKWN (obecnie Legionów), 8 Marca (obecnie gen. Boruty Spiechowicza), to trasa wędrówki Szkoły od 1972r. W ciągu dotychczasowej działalności "Staszic" wykształcił około 20 tys. absolwentów - wykwalifikowanych pracowników i czeladników w blisko 40 zawodach.

Od maja 2004 roku Zasadnicza Szkoła Zawodowa nr 4 im. Stanisława Staszica mieści się w nowej siedzibie - w Bielsku-Białej, przy ulicy Maksyma Gorkiego 7. W listopadzie 2008 roku podpisano porozumienie pomiędzy Bielską Izbą Rzemiosła i Przedsiębiorczości, a Urzędem miasta Bielsko-Biała na mocy którego utworzona została Bielska Szkoła Rzemiosł. W miesiącu październiku 2012 roku nadano szkole imię Stanisława Staszica, który stał się patronem Zasadniczej Szkoły Zawodowej nr 4, a od 1 września 2017r. w związku z reformą szkolnictwa Zasadnicza Szkoła Zawodowa nr 4 stała się Branżową Szkołą I stopnia nr 4 im. Stanisława Staszica w Bielsku-Białej.

Rzemieślnicy z Bielska-Białej i okolic od wielu lat szkolą uczniów w różnych atrakcyjnych zawodach wypełniając lukę jaka utworzyła się po likwidacji przedsiębiorstw państwowych. Nadzór merytoryczny nad praktyczną nauką zawodu przyszłych czeladników od ponad 40 lat sprawuje Izba Rzemieślnicza w Bielsku-Białej. To właśnie uczniowie Bielskiej Szkoły I stopnia nr 4 im. Stanisława Staszica mogą realizować praktyczną naukę zawodu w 70-ciu zakładach rzemieślniczych.

Nauczanie zawodu przebiega w systemie dualnym (inaczej podwójnym, przemienne) opartym na równoległym kształceniu w szkole zawodowej (zdobywaniu wiedzy teoretycznej) i kształceniu praktycznym w zakładzie pracy poprzez bezpośredni kontakt z przedsiębiorstwem. W tym systemie, kształcenie zawodowe jest ściśle dostosowane do oczekiwań i potrzeb pracodawców oraz pozwala uczniom na płynne przejście od nauki w szkole do czynnego życia zawodowego. Dualny system kształcenia opiera się na połączeniu kształcenia praktycznego w zakładzie pracy z ukierunkowanymi zawodowo zajęciami w szkole branżowej. Ze względu na

ścisły związek teorii z praktyką system ten jest bardzo wysoko ceniony. Państwa, w których dominuje dualny system kształcenia zawodowego mają dobrze przygotowanych do wejścia na rynek pracy młodych ludzi oraz gospodarkę na wysokim poziomie. Z punktu widzenia mikroekonomicznego, korzyści z wdrożenia dualnego systemu kształcenia są obopólne, zarówno dla Przedsiębiorców jak i dla samych uczniów, a przede wszystkim jest on korzystny dla państwa, gdyż rozwiązuje bezrobocie wśród młodzieży.

Branżowa Szkoła I stopnia nr 4 przygotowuje młodych ludzi do wykonywania danego zawodu. Zastosowanie systemowych rozwiązań, ułatwi zatrudnianie absolwentów na zróżnicowanym rynku pracy. Szkoła systematycznie podejmuje współpracę z przedsiębiorcami, zakładami rzemieślniczymi oraz instytucjami edukacyjnymi celem prawidłowego definiowania kierunków oraz form kształcenia zawodowego zgodnie z bieżącym zapotrzebowaniem na rynku pracy. Uczniowie szkoły posiadają rzetelne przygotowanie teoretyczne oraz praktyczne do sprawnego wykonywania określonych prac, specjalności, czynności, zadań, obsługiwanie maszyn na różnych stanowiskach pracy. Wykazują się dobrym przygotowaniem społecznym, znajomością stosunków pracy w przedsiębiorstwie (instytucji), organizacji stanowisk pracy, znajomością i respektowaniem określonej hierarchii i dyscypliny w miejscu pracy oraz efektywnym kształceniem pozytywnej osobowości młodego człowieka.

Popis regionu

Historie řemesel v oblasti Bílska začíná v XVI. století a byla trvale spojena s jantarovou cestou¹⁹. Už tehdy, jako rostoucí centrum budoucího Bílského knížectví, bylo město významným střediskem řemesel, zejména hrnčířství a soukenictví. Původně byly produkty vyráběny takým způsobem, aby uspokojily potřeby rytířů a okolních pevností a knížecích sídel, ale také pro běžné potřeby venkovského obyvatelstva a obyvatel opevněných měst, kde vzkvétal výměnný obchod. První cech v Bílsku byl založen v roce 1548 přes současných soukeníků. V roce 1562 byly schváleny stanovy krejčovského cechu, v roce 1584 cechu kožešníků, v roce 1600 cechu pekařů, v roce 1621 cechu kovářů, a v roce 1638 schváleno stanovy cechu řezníků. Konečně v roce 1639 schváleno stanovy cechu kotlářů, a v roce 1667 svůj první cech stvořili tkalcové. V následujících letech vznikaly další profesní cechy, avšak na začátku XIX. století, v období rychlého průmyslového vývoje, hlavním odvětvím se stal textilní průmysl. Přesto řemeslné cechy přetrvávaly až do dnešní doby spolu se svou tradicí a řemeslným uměním.

V meziválečné době cechy začaly mít svou reprezentaci na regionální úrovni ve formě vznikajících řemeslných komor. Dnes hlavní samosprávné organizací, se socio-profesním zaměřením, která na základě dobrovolnosti shromažďuje cechy, řemeslné družstva a další organizace v rámci města a okolí, je Beskydská komora řemesel a podnikání (Beskidzka Izba Rzemiosła i Przedsiębiorczości). Komora je člen Sdružení polského řemesla, spolupracuje s dalšími Řemeslnými komorami, což umožňuje sdílení zkušeností, provádění společných aktivit v oblasti odborné přípravy, propagace řemeslných dílen a také společné vystupování v oblastech významných pro řemeslné prostředí²⁰. Nepostradatelnou pomoc pro řemeslné podniky poskytuje však Komora prostřednictvím služeb v rámci právního poradenství, organizace účasti řemeslných podniků na veletrzích v Polsku a v zahraničí, propagace obchodních nabídek řemeslných dílen, organizace účasti řemesel v domácích a zahraničních konferencích a symposiích, pořádání profesních kurzů, školení a seminářů, a také zkoušení a potvrzování odborných kvalifikací tovaryše a mistra v 47 řemeslech.

Současně se Beskydská komora řemesel a podnikání skládá z 11 cechů, 5 řemeslných spolků a Podbeskydského klubu uměleckého kadeřnictví (Podbeskidzki Klub Fryzjerstwa Artystycznego). Zatímco Cech řemesel různých a malého podnikání (Cech Rzemiosł Różnych i Drobnej Przedsiębiorczości) v Pszczyně je člen Řemeslné komory a Malého a středního podnikání v Katovicích.

¹⁹ Odkaz: <http://www.izba.bielsko.pl/dzieje>

²⁰ Odkaz: <http://www.izba.bielsko.pl/oizbie.html>

Cechy začleněné k Beskydské komoře řemesel a podnikání:

1. Cech řemesel různých z Andrychova (Cech Rzemiosł Różnych i Przedsiębiorczości z Andrychowa)
2. Cech řemesel různých a malého podnikání z Bílska – Bělé (Cech Rzemiosł Różnych i Małej Przedsiębiorczości z Bielska-Białej)
3. Cech kovových řemesel a malého podnikání z Bílska – Bělé (Cech Rzemiosł Metalowych i Małej Przedsiębiorczości z Bielska-Białej)
4. Cech potravinových řemesel z Bílska – Bělé (Cech Rzemiosł Spożywczych z Bielska-Białej)
5. Cech řemeslníků a podnikatelů z Těšína (Cech Rzemieślników i Przedsiębiorców z Cieszyna)
6. Cech řemesel různých a malého podnikání z Kęt (Cech Rzemiosł Różnych i Małej Przedsiębiorczości z Kęt)
7. Cech řemesel různých a malého podnikání z Osvětimě (Cech Rzemiosł Różnych i Małej Przedsiębiorczości z Oświęcimia)
8. Cech řemesel různých a malého podnikání z Wadovic (Cech Rzemiosł Różnych i Małej Przedsiębiorczości z Wadowic)
9. Cech řemesel různých a malého podnikání ze Suché Beskydské (Cech Rzemiosł Różnych i Małej Przedsiębiorczości z Suchej Beskidzkiej)
10. Cech řemesel různých a malého podnikání ze Živce (Cech Rzemiosł Różnych i Małej Przedsiębiorczości z Żywca)
11. Beskydský cech kominíků z Bílsko – Bělé (Beskidzki Cech Kominiarzy z Bielska-Białej)

Spolky začleněné k Beskydské komoře řemesel a podnikání:

1. Řemeslný spolek „Rzemieslnik“ z Bílsko – Bělé (Spółdzielnia Rzemieślnicza „Rzemieślnik” z Bielska-Białej)
2. Spolkové hospodářské družstvo z Osvětimě (Spółdzielcze Towarzystwo Gospodarcze z Oświęcimia)
3. Řemeslný spolek „Przyszłość” z Těšína (Spółdzielnia Rzemieślnicza „Przyszłość” z Cieszyna)
4. Řemeslný spolek „Wielobranżowa” ze Suché Beskydské (Spółdzielnia Rzemieślnicza „Wielobranżowa” z Suchej Beskidzkiej)
5. Řemeslný spolek „Wielobranżowa” z Wadovic (Spółdzielnia Rzemieślnicza „Wielobranżowa” z Wadowic)

V důsledku provedeného inventáře řemeslníků začleněných do cechů, které patří do Beskydské komory řemesel a podnikání a Cechu řemesel různých a malého podnikání v Pszczyně, určeno řemesla a regionální speciality nejčastěji se vyskytující v bělském a pszczyńském okrese.

Specialita	Počet provozoven v bělském okrese	Počet provozoven v pszczyńském okrese
Kovářství	3	5
Automobilový průmysl	59	22
Děvařská branže	10	7
Instalatéřská branže	18	22
Stavební branže	14	13
Kadeřnictví	71	33
Fotografie	3	1
Potravinářská branže	60	11
Kamenický průmysl	7	1
Ostatní branže	8	6

Inventář ukázal, že ve skupině mnoha populárních řemesel, jako jsou kadeřnictví, automobilová mechanika anebo pekařství, se objevili i zastupitelé mizících profesí:

- v bělském okrese: kožešník, švec, knihař, kominík,
- ve pszczyńském okrese: kovář

Když mluvíme o mizících profesích, myslíme většinou ty, jejichž zastupiteli je těžce najít ve městě anebo na venkově. Většina z nich vyrábí výrobky anebo poskytuje služby v malých provozovnách, často samostatně, ale častěji v takové provozovně kromě mistra pracuje i tovaryš – student. Odběratelé výrobků a služeb jsou místní obyvatelé, kteří jsou velmi dobře obeznámeni s tím, kde najdou obuvnickou dílnu anebo knihaře.

A tímto k mizícím profesím, které lze potkat i v okresech bělském a pszczyńském, započítáváme:

1. Čistič bot – osoba, která se profesionálně zabývá čištěním a leštěním obuvi, které nejčastěji patří náhodným chodcům. Dnes čističe bot častěji potkáme v pětihvězdičkovém hotelu, než na ulici.
2. Hrnčíř – osoba, která se profesionálně zabývá ruční výrobou keramických předmětů každodenní potřeby, byly to nejčastěji hrnky, které v dnešní době nakupujeme v obchodech.
3. Knihař – osoba, která se profesionálně zabývá ručním vázáním a zdobením knih, hlavně pro umělecká vydavatelství. Dnes častěji a častěji tyto úkoly realizují specializované stroje, a to především kvůli většímu počtu výtisků než tomu bylo v minulosti.

4. Zvonař – osoba, která se profesionálně zabývá odlíváním bronzových, měděných anebo mosazných zvonů, soch, děl, hlavní, a také malých předmětů každodenního použití. Dnes tyto práce jsou rovněž prováděny specializovanými stroji.
5. Sedlář – osoba, která se profesionálně zabývá výrobou koňských postrojů, sedel, jezdeckých potřeb a kožených hnacích pásků. Kdysi se tyto doplňky vyráběly ručně, v dnešní době je to už nejčastěji práce stroje.
6. Kamnář – osoba, která se profesionálně zabývá stavbou a opravami pecí, nejčastěji kachlových, sloužících k vytápění prostor. Současně se kamnář nejčastěji zabývá stavením domácích krbů a kamen, které však ve větším rozmezí prohrávají s hromadně vyráběnými a snadnými v montáži krbovými vložkami anebo celými peci na dřevo.
7. Švec – osoba, která se profesionálně zabývá opravou, ale rovněž výrobou obuvi. V dnešní době možnost objednat boty na míru má zvláštní význam hlavně pro osoby, které si váží kvalitu, mají chodidla atypické velikosti anebo bojují s různými nemocemi.
8. Sazeč – osoba, která se profesionálně zabývá ručním anebo mechanickým tiskovým sázením. V dnešní době práci sazeče téměř kompletně převzaly počítače a tiskařské stroje, kvůli tomu tato profese už skoro celkem zanikla.
9. Kloboučník – osoba, která profesionálně vyrábí čepice, barety a pánské klobouky všeho druhu.
10. Modist – osoba, která profesionálně vyrábí dámské klobouky a ručně vyrobené doplňky, jako jsou třeba závoje, doplňky a ozdoby k šatům.
11. Hodinář – osoba, která se profesionálně zabývá opravou hodinek. Dnes je rozsah hodinářských služeb mnohem širší: od výměny baterií až po komplexní opravy. Ty poslední jsou méně časté, a to kvůli popularitě elektronických zařízení.
12. Kovář – osoba, která se profesionálně zabývá výrobou podkov, nástrojů, hřebíků a zbraní. Dnes kováře nejčastěji vyrábějí dekorační prvky a předměty v rámci tzv. uměleckého kovářství.
13. Kolář – osoba, která se profesionálně zabývá výrobou koles a jejich prvků, a také saní. Dnes je často toto povolání kombinováno s povoláním bednáře anebo tesaře.

Hlavním důvodem zanikání řemeslných profesí je klesající význam kvality zakoupených výrobků u většiny spotřebitelů, na místo šetření času a rychlosti nákupu. V době obchodních center a internetového obchodu je jednodušší si hned koupit nový pár obuvi než odnést staré k švecovi a čekat na jejich opravu anebo si objednat ušití úplně nového páru. Nové boty z obchodu budou mít dodatečně záruku výrobce, a co je důležitější, nová věc vždy dělá větší radost. Podobná situace je s elektronickým zařízením anebo textilem. Klesající zájem o obuvnické anebo krejčovské služby způsobuje postupné zavírání provozoven, což vede k tomu, že je více a více

obtížné najít zkušeného řemeslníka dané profese. Hledání hodinaře anebo modistky vyžaduje čas, proto většina spotřebitelů... volí nákup nových produktů. Po čase taková situace vede k zániku dané řemeslné profese.

Je však třeba poznamenat, že mezi výše uvedenými profesemi jsou i takové, které při obohacení nabídky a nasměrování ji na náročnějšího zákazníka, který si váží vysokou kvalitu a jedinečnost výrobku, mají velkou šanci přetrvat a nadále provádět svou činnost. Mezi tyto profese můžeme určitě zařadit švece, který pro osobu s atypickými chodidly bude jediným možným zdrojem nákupu anebo přizpůsobení obuvi. Pro takovéto lidi boty z obchodu nejsou ze zdravotních důvodů akceptovatelné. Je však podstatné oslovit ty lidi s vhodnou nabídkou na míru. Dalším příkladem mohou být kamnářské služby pro osoby, které si přejí postavit doma atypický krb, architektonicky integrován do designu. Podobná nabídka se může týkat výstavby anebo rekonstrukce módních v poslední době kachlových kamen. Takovéto kamna se můžou použít nejen na topení, ale i jako pec na pečení zdravého a ekologického domácího pečiva. Moderní mistr kovářství vyrábí už nejen podkovy, ale častěji unikátní a módní umělecké výrobky. Moderní design v tradičně vyráběných produktech najde své odběratele nejen ve stavebnictví, ale také ve výzdobě interiérů. Zajímavá možnost se otevírá pro profesi pokrývače. Přidání k nabídce zastřešování budov slámou může pro provozovnu otevřít nové trhy všude tam, kde je důležitá jedinečnost architektury a zobrazení tradice.

Nezapomeňme však, že moderní design a individuální nabídka pro náročné zákazníky není vše. Pořád jsou podstatou mistrovské schopnosti v rámci výroby a mnohaletá praxe a zkušenosti.

Proveden inventář řemeslníků spojených s cechy u Beskydské komory řemesel a podnikání a potenciálu cestovního ruchu Bílsko – Bělá a podbeskydského regionu umožnil provést analýzu řemesel a regionálních specialit přítomných v oblasti bělského a pszczynského okresu, a to z hlediska obohacení turistické a kulturní nabídky polsko-českého pohraničí. Na počátku by však mělo být poznamenáno, že řada řemeslníků působících na území bělského a pszczynského okresu, není členy žádného cechu. Týče se to rovněž řemeslníků s povoláním, které se obecně považuje za zanikající. Tato skutečnost vážně brání realizaci tohoto projektu mezi řemeslníky, kteří nejsou členy cechů.

Okresy Bílsko a Pszczyna patří k nejlépe rozvinutých turistických oblastí Polska. Samotné město Bílsko – Bělá, největší město v regionu, vděčí za svou atraktivitu především geografické poloze na úpatí Slezských Beskyd a Malých Beskyd, a také blízkosti Živeckých Beskyd. Sousední města jako Živec, Szczyrk, Visla, Ustroń a Pszczyna, jsou také oblíbené turistické destinace, a to jak v létě, tak i v zimě, dodatečně zvedají atraktivitu regionu. Do Bílska – Bělé vedou tři rychlostní

silnice: ze severu Polska, z jižní Evropy a ze Slovenska. Je odsud' stejně blízko do Varšavy, jako i do Budapešti anebo Vídně. Ve městě končí trasu vysokorychlostní vlak EIC Premium (Pendolino) a v dosahu se nachází tři velká letiště: v Katovicích, Krakově a Ostravě. Všechny tyto faktory činí región velmi dobře komunikačně dostupným.

Největším turistickým potenciálem města a regiónu jsou nepochybně hory. Bílsko – Bělou od jižní strany obklopují Slezské Beskydy, zatímco od východu Malé Beskydy, patřící do Západních Beskyd. Nad městem se vznáší Szyndzielnia (1026 m n. m.) na kterou je možné se dostat populární lanovou dráhou anebo mnoha turistickými stezkami. Na vrcholu zpřístupněno 18-ti metrovou rozhlednu, odkud je pozoruhodný výhled na Bílsko – Bělou a Malé a Slezské Beskydy, a za dobrého počasí je možné uvidět Pilsko, Babiou horu a dokonce i Tatry. Z chaty na úpatí hory vedou turistické stezky na nejvyšší vrchol v rámci města Klimczok (1117 m n. m.) a na Blatniou (Gora Blotna, 917 m n. m.), na kterých také fungují horské chaty. Ze města se také dostaneme lanovkou na Debowiec (526 m n. m.). Na vrcholu funguje jedná z nejstarších horských chat a v zimě populární lyžařské středisko. Od jižně-východní čtvrti Straconka je možné se dostat na vrchol Magurka Wilkowicka (526 m n. m.) a dále na Czupel (930 m n. m.), nejvyšší vrchol Malých Beskyd. Je možné odsud' obdivovat pohoří Slezských a Živeckých Beskyd a také Malé Beskydy, Živeckou kotlinu a Miedzybrodzkie jezero. Ještě dál na jih se nachází Szczyrk, jenž spolu s nejvyšším vrcholem Slezských Beskyd – Skrzyczne (1257 m n. m.) je jednou z nejčastějších turistických destinací bělského okresu.

Mluvic o turistickém potenciálu regiónu je zapotřebí poznamenat přítomnost Krajinného parku Slezských Beskyd a Krajinného parku Malých Beskyd. První z nich, založen v roce 1998, se nachází v jižní části slezského vojvodství a zahrnuje hlavně lesní oblasti Slezských Beskyd. Na území parku se nachází největší v Beskydech koncentrace jeskyní a skalních útvarů různého typu, tzv. věže, kazatelny a zdi, kterých výška přesahuje i tucet metrů. Krajinný park Malých Beskyd byl také založen v roce 1998 a nachází se na území dvou vojvodství: slezského a malopolského. Jeho plošně menší, západní část zahrnuje zmíněné pohoří Magurky Wilkowické a Czupla. Velkou turistickou atrakcí parku jsou dost početně se vyskytující skalní útvary a jeskyně, vzniklé hlavně v důsledku sesuvu půdy a tektonických procesů.

Turistický a kulturní potenciál bělského a pszczynského okresu do značné míry tvoří také turistické atrakce největších měst a okolí, kterých nabídka je často spojena s dávnými řemesly. K nejdůležitějším a nejnavštěvovanějším patří:

- Hrad Sułkowských knížat je nestarší a největší historickou budovou na území historického města Bílska, kdysi plnicí roli slezské pohraniční pevnosti, střežící východní hranici Těšínského knížectví na řece Bílé, oddělující Slezsko od Malopolska.

Postaven v XIV. století díky snaze těšínského vévody Přemysla I. Nošáka, po staletí sloužil jako jedno ze sídel těšínských Piastovců. Jedná se o typ městského hradu, který byl od začátku zapojen do systému opevnění Bílska. V dnešní době slouží jako sídlo Historického muzea v Bílsku – Bělé. V rámci stálé expozice je možné vidět exponáty z kategorie soch, malby, nábytku a výrobků široce definovaných uměleckých řemesel, vytvořených v průběhu několika staletí, mezi jinými od konce XIV. století až do poloviny XVIII. století. Muzeum pořádá četné workshopy pro děti, mládež a dospělé, spojené mezi jinými s bohatou etnografickou sbírkou Muzea a různými technikami jejich produkce.

- Muzeum Stara Fabryka (Stará továrna) – pobočka Historického muzea v Bílsku – Bělé, umístěné v budovách bývalé dílny, a od roku 1887 továrny tkanin a vlněných výrobků, založené bělským výrobcem textilů Karlem Büttnerem. Muzejní exponáty jsou především stroje a přístroje používané při spřádání, tkaní a upravování tkanin, a také sloužící pro výrobu klobouků. Doplnuje je laboratorní vybavení, bloky a válečky k tištění tkanin, letáky a firemní dokumentace a bohatá sbírka vzorků materiálů z místních továren. Návštěvníkům jsou také zpřístupněny exponáty související s jinými průmyslovými odvětvími a technologiemi, jakými jsou hasičství, tiskařství anebo kovový a strojírenský průmysl. Mezi bohatou edukační nabídkou najdou i vzdělávací workshopy týkající se výroby textilů a její mechanizace, od dílny až po továrnu.
- Dom Tkacza (Dům tkalce) – externí expozice Historického muzea v Bílsku – Bělé. Budova se nachází na území Horního předměstí, které existovalo už v první polovině XV. století a bylo obývané bělskými výrobci oděvů. Tradice domu, ve kterém se nachází muzeum, sahají do XVIII. století, když byl tam byt a dílna patřící k cechovému mistru. Rekonstrukce interiéru ukazuje fungování domova na přelomu XIX. a XX. století, to znamená v době poklesu manuální výroby. Mezi četným nádobím a kuchyňským vybavením zpřístupněno návštěvníkům předměty spojeny s tkalcovnou, mezi jinými menší tkalcovský stav, a také bohatou sbírku všech druhů lidového oblečení, shromažďovaného od poloviny 50. let.
- Muzeum Motoryzacji (Automobilové muzeum) v Bílsku – Bělé, muzejní objekt veden Beskydským automobilovým klubem, prezentující historická vozidla a motocykly.
- Hrad v Pszczyně – bývalá magnátní rezidence v Pszczyně v Horním Slezsku, postavena v XI. anebo XII. století, od té doby mnohokrát přestavována až do současné architektonické podoby v novobarokním stylu. Spolu s památkovým, krajinářským parkem v anglickém stylu tvoří komplex fungující pod názvem Zámkové muzeum v Pszczyně. Stálá expozice je jedná z nejkrásnějších v Polsku ukázka historických interiérů z XIX. a XX. století: komory, salony, galerie, knihovna, slavnostní schodiště, vestibul a zbrojnice agresivních a ochranných zbraní určených pro bojové, lovecké a

sportovní účely. Navíc k tomu, v rámci stálé expozice, zpřístupněno specialistickou kolekci miniatur, v rámci které najdeme skoro dvě stě miniatur, siluet a reliéfů.

- Skanzen „Zagroda Wsi Pszczyńskiej“, ve kterém se nachází několika dřevěných architektonických památek z okolí Pszczyny, pocházejících většinou z XIX. století, a zapsaných do Stezky dřevěné architektury (Szlak Architektury Drewnianej). Vedle základní nabídky návštěvy zpřístupněných muzejních objektů, skanzen pořádá edukační workshopy pro děti a dospělé v oblasti včelařství, bylinkářství a uměleckých technik.
- Muzeum Prasy Slaskiej w Pszczynie im. Wojciecha Korfanteo (Muzeum slezského tisku v Pszczyně jména Wojtěcha Korfanteho), založeno v roce 1985 z iniciativy Spolku milovníků pszczynské země, nachází se v měšťanském domě z přelomu XVIII. a XIX. století. Expozici v objektu stanoví obrovský počet časopisů a novin s vlasteneckým obsahem, a také vybavení, nástroje a jiné exponáty v rámci slezského tisku a dávného tisku a knihařství. Během poskytovaných workshopu se můžete seznámit s dávnými technikami práce novináře, knihaře anebo tiskaře, a to s použitím ručního tiskového stroje z XIX. století.
- Pevnost pszczyńských rytířů (Warownia Pszczyńskich Rycerzy) je neobvyklá restaurace, která se nachází v repliku středověkého hradu. Kromě samotného hradu, pro hosty restaurace a návštěvníky je otevřen zelený prostor, tzv. Bitevní pole, na kterém se konají venkovní akce, mezi jinými rytířské turnaje, koncerty, rodinné pikniky, firemní akce a svatby. Kromě restaurace, Pevnost nabízí četné tematické workshopy, stejně jako představení a animace zaměřené na široké publikum. Mnoha z nich je spojená se středověkými řemesly.

I přes výše uvedené příklady, počet turistických produktů využívajících řemesla není veliký. Navzdory potenciálu regionu a velké skupině lokálních zástupců řemeslných profesí, zřejmě chybí spolupráce mezi řemeslníky a turistickými institucemi.

Na základě analýze výše uvedených výsledků inventáře řemeslných cechů začleněných do Beskydské komory řemesel a podnikání, a také do Cechu různých řemesel a malého podnikání v Pszczyně a analýze turistického potenciálu bělského a pszczyńského okresu spolu s jejich největšími turistickými atrakcemi mohli bychom vytvořit společné póle působnosti, na kterém jednotliví řemeslníci z regionu, zejména ty, kteří se zabývají zanikajícími řemesly, by mohli provádět akce zaměřené na turistický trh. Mohlo by se to zejména týkat zároveň akcí směřujících k šíření řemesel v historickém smyslu vývoje techniky produkce a popularizování každodenních předmětů, jak i demonstrace řemeslné práce jako workshopu pro skupiny zájemců. Nezanedbatelným prvkem takých to akcí musí být ale sledování moderních trendů a designů a

přizpůsobení samotné prezentace a formy komunikace k očekáváním současného odběratele. Užitečné v tomto bude určitě seznámení se s polskou produktovou nabídkou široce vnímané kulturní turistiky.

Kulturní turistika je oblast cestovního ruchu zaměřena na navštěvování a poznání míst spojených s různými aspekty kultury. Objektem zájmu této turistiky jsou zároveň produkty kultury z minulostí, jak i současné. Zahrnuje tímto integrálně všechny druhy historické turistiky. Nezahrnuje se ale přírodní turistika. Pro definování kulturní turistiky jsou důležitá přijatá kritéria, která definují rozsah významu kultur. V jednom smyslu, kulturní turistika může být úzce definována (v tom smyslu se bude jednat pouze o elitářskou turistiku vysoké kultury) anebo široce (rovněž edukační turistika a mnoho druhů cest uskutečňovaných v souvislosti s cíli a motivy univerzální kultury). Právě přijetí rozšířeného významu slova „kultura“, stejně jako rostoucí popularita a rozmanitost této formy turistické aktivity, způsobuje, že zároveň turistické organizace, jak i výzkumníci, se blíží k druhé definici.

V současné době je kulturní turistika jedním z nejrychleji se rozvíjejících typů cestovního ruchu. Svědčí o tom mimo jiné dokument *Tourism 2020 – Vision*, vypracován přes UN WTO (Světová organizace cestovního ruchu), který předpovídá na základě viditelných trendů v rozvinutých zemích významný růst zájmu o vzdělávací prvky (education), emoce (excitement) a zábavu (entertainment) v turistických cestách příštích desetiletí. Nové požadavky vůči cestování, pojmenovány znalci 3E, jsou někdy základem moderní kulturní turistiky, který často nesouhlasí s dřívější formou 3S, definující povedenou dovolenou masové turistiky třemi anglickými slovy: moře (sea), písek (sand), slunce (sun).

Aby však rozlišit kulturní turistiku od ostatních typů cestovního ruchu, musí být splněna aspoň jedna ze dvou podmínek. První mluví o tom, že ke kulturní turistice se může zahrnout pouze taková turistická akce, které hlavní náplní bude široce vnímané kulturní obsah. Například se může jednat o výlet do turistické destinace, ale hlavně za účelem účasti ve veletrhu dárných řemesel, který se tam bude konat, než za účelem odpočinku v daném místě. Druhá podmínka je vědomé a autonomní rozhodnutí cestujícího o vydání se na cestu kvůli její hlavnímu, kulturnímu účelu, například účasti ve zmíněném veletrhu.

V samotné kulturní turistice rozlišujeme tři hlavní typy, v nichž jsou další formy:

1. Turistika vysoké kultury (včetně turistiky kulturního dědictví, muzeální turistika, literární turistika, eventová turistika vysoké kultury)
2. Vzdělávací turistika (v tom studijní, tematické, jazykové a seminární cesty)

3. Univerzální kulturní turistika (v tom turistika městská, venkovně-kulturní, etnická, turistika vojenských objektů, průmyslových a technických objektů, turistika živé historie, eventová turistika, přírodně-kulturní turistika, exotická, náboženská turistika, kulinární a regionální turistika).

Mezi produkty cestovního ruchu, které lze na trhu nalézt, jsou také programy kombinující několik prvků charakteristických pro jednotlivé druhy kulturní turistiky. Taková řešení nediskvalifikují stávající nabídku, ale činí ji naopak atraktivnější.

Očekávání turistů týkající se aktivní dovolené spojené s poznáváním a vzděláváním, v souladu se vzorcem 3E, vytváří dalekosáhlé příležitosti pro nové turistické produkty založené na tradici postupně zanikajících řemesel. Dnešní moderní turista 3E, je ten, který hledá alternativní nabídku pro trávení dovolené v regionu nabízejícím možnost seznámení se s místními hodnotami, tradicemi a zvyky. Takového turistu většinou neoslovují nabídky typických cestovních kanceláří a spíše se rozhodne pro sestavení vlastního itineráře na základě vytyčených cílů v oblasti poznání a vzdělávání nebo touhy čelit novým výzvám a zakusit vzdělávání zábavnou formou. Právě interakce s tímto produktem cestovního ruchu se stala v posledních letech magnetem přitahujícím davy návštěvníků do moderních parků a vzdělávacích center, jako je např. Vědecké centrum Kopernik ve Varšavě. Už samotná jedinečnost zanikajících řemesel dokonale zapadá do současného rostoucího trendu aktivního zájmu o autentičnost, prototypy a dávné tradice.

V současné době je v polském cestovním ruchu a jeho nově vznikajících turistických produktech stále více příkladů využití řemesel v širším slova smyslu. Tato nabídka se nejčastěji soustřeďuje na možnost návštěvy řemeslné dílny, přihlížení mistrově práci, poslechu přednášky o profesi, různá představení a prezentace, a dokonce i vytvoření vlastního výrobku pod dohledem řemeslníka. Jedním z důležitých bodů návštěvy je obchod se suvenýry, kde si návštěvníci mohou zakoupit upomínkové předměty, specifické výrobky nebo hotové výrobky vyráběné v podniku. Prodej tohoto zboží se uskutečňuje také na internetu, kde můžeme najít mnoho obchodů nabízejících řemeslné výrobky nebo výrobky přímo od mistrů řemesel. Různé zpoplatněné multimediální ukázky a příručky jsou dalším zdrojem příjmů pro řemeslné podniky. Všechno záleží na nápadu a otevřenosti zákazníkům.

Jedním z nejzajímavějších příkladů turistického produktu založeného na řemesle je turistická trasa Hrciřská stezka provozovaná Městským kulturním a rekreačním střediskem v Černé u Łańcutu (Podkarpatské vojvodství). Téměř 30 kilometrová turistická trasa vede přes obce Medynia Głogowska, Zalesie, Czarna, Medynia Łańcucka a Pogwizdów, které kdysi představovaly

jedno z největších prosperujících center keramiky v Polsku. První zastávkou na trase je Zagroda Garncarska, kde je půjčovna kol. Dále můžete navštívit Galerii keramického sochařství Władysławy Prucnal, farní kostel Navštívení Panny Marie, ve kterém se nacházejí starožitné keramické mozaiky, tradiční hrnčířské dílny, volně stojící velké hrnčířské pece, pamětní síň Jana Kota v areálu školy v Medyni Głogowské. Na trase stezky se nacházejí také umělecké ateliéry, starý hřbitov s historickými náhrobky, typická pro tuto oblast Boží muka, Park Matky Boží Jagodné v Medyni Łańcucké s hliněnou sochou MB Jagodné od Władysławy Prucnal, a také přírodně atraktivní místa jako jsou bobří hráze, lesní jezírka nebo rozhledny. Návštěvníci mohou přihlížet práci mistrů, účastnit se workshopů nebo si poslechnout něco o tradici keramiky. Stezka má dvě označené trasy se zastávkami: 13 km malý okruh a 23 km velký okruh.

Dalším zajímavým příkladem je Osada VI Oracz v Bochni (vojvodství Malopolské), která se nachází v blízkosti šachty Campi v Solném dole v Bochni a která představuje rekonstruovanou středověkou vesnici charakteristickou pro osídlení Malopolska z poloviny XIII. století. Jedná se o archeologický park, kde můžete nejen vidět, jak vypadala středověká zástavba, ale kde si můžete také vyzkoušet své dovednosti ve starodávných řemeslech vedených formou workshopů. Témata workshopů zahrnují různé oblasti včetně bylinkářství, dějin tkalcovství s využitím starodávných metod, výrobu hliněného nádobí, výrobu lan, vaření soli v pánvích a mnoho dalších.

Známým příkladem v Polsku je také Muzeum papírenství v Duszniki - Zdroji (vojvodství Dolnoslezské) nacházející se v areálu papírenského mlýnu v dusznických papírnách, kde kromě muzejní expozice věnované dějinám papírenství a způsobu výroby papíru ve světě, v Polsku a ve Slezsku, jsou pořádány četné workshopy ruční výroby papíru metodou známou od středověku pro děti i dospělé. Dříve zmíněné zařízení je dokonalým příkladem toho, jak se dá zajímavým a přitažlivým způsobem spojit staré řemeslo s turistickou nabídkou.

Problém malé poptávky trhu po tradičních řemeslných výrobcích zapříčiňuje likvidaci řady řemeslných podniků a tím i nedostatek příležitostí k praktickému vyučení učňů v daném řemesle. Kontinuita přenosu znalostí z mistrů na učně je základem pro přežití postupně zanikajících profesí. Nicméně, při rostoucím zájmu o ručně vyráběné, a tedy jedinečné výrobky vysoké kvality, neunikne naší pozornosti, že mistři, kteří již svou nabídku přizpůsobili náročnému zákazníkovi, se těší stále většímu zájmu a vytrácející se konkurence k tomu ještě přispívá. Provozování řemesla pod dohledem řemeslníka otevřeného změnám a trendům, se časem může proměnit v obchodní úspěch jeho nástupců. Nicméně, je nutné přizpůsobit nabídku očekáváním trhu a zachovat vysokou kvalitu výroby. Nejdůležitější je však udržení kontinuity

vzdělávání, což kromě učení u mistra daného řemesla vyžaduje dokončení odborné školy a složení odborných zkoušek.

Odborná škola I. stupně č. 4 Stanisława Staszice v Bielsku - Białé – běžně označována jako „Staszic“, „Staszicówka“ a staršími generacemi „Woroszyłowka“ je nejstarší odbornou školou ve městě a okolí. Její otevření v říjnu 1921, na základě nařízení Školské komise Těšínského knížectví polské Doplnkové průmyslové školy bylo vyvrcholením snah polského sdružení učitelů usilujícího o založení polské školy v německém vzdělávacím systému na tehdejším území města. Posílání dětí právě do této školy (i když německé byly lépe vybavené) bylo projevem národní příslušnosti rodičů. V letech 1921-1939 školu dokončilo 5209 žáků.

Osud školy v letech 1939-1945 byl podobný osudu tisíců polských škol: majetek byl rozkraden okupanty, knihy byly skartovány, učitelé sdíleli osud národa (dva byli zabiti, jeden zmizel beze stopy). Ve školní budově (v současnosti na ulici Sikorského) byla zřízena vojenská nemocnice a školní dvůr se stal místem exekuce. Po skončení války ředitel L. Guzdek 01.03.1945 převzal budovu školy od sovětského velitele města ve zcela zdevastovaném stavu, a přesto už 18. května zde zahájilo výuku 250 žáků v osmi třídách.

1. září 1945 byl oficiálně zahájen školní rok 1945/46. Své vzdělání zde zahájilo 960 žáků ve 23 třídách. Učitelský sbor se skládal z 10 členů a vzdělávání mělo trvat 3 roky. V červnu 1946 ukončili školu první absolventi: 84 zámečníků. Po druhé světové válce odborná škola St. Staszice sloužila jako odrazový můstek pro založení dalších odborných škol ve městě. Didaktická a vzdělávací činnost školy získala uznání u nejvyšších vládních orgánů, což dokazuje medaile K.H.N udělená v roce 1978 a následně dvakrát udělené kolektivní vyznamenání "Za zásluhy ve vývoji školního sportu" v letech 1971 a 1978 (což je bezprecedentní událost).

Vzhledem k současné situaci v oblasti průmyslu téměř celá tíha odborného vzdělání žáků spadla na řemeslo. Naštěstí bielské řemeslo na sebe tuto tíhu vzalo a poskytlo stovkám absolventů základních škol jak prostor pro praktickou výuku, tak i vysokou úroveň odborníků školících žáky ve 41 oborech! Stojí za to zdůraznit, že mnozí mistři jsou dřívějšími žáky této školy, takže vytvořené pouto je dvojnásobné a o to srdečnější, což se odráží ve výborné spolupráci. Škola se mohla vždy spolehnout na pomoc ze strany svých řemeslníků a podniků.

Ulice: Staszice (později Woroszyłowa, a nyní Sikorského), Sempołowské, PKWN (nyní Legionářská), 8. března (nyní gen. Boruty Spiechowicze) představují postupné putování školy od roku 1972. V průběhu své činnosti školu „Staszic“ ukončilo asi 20 tisíc absolventů – kvalifikovaných pracovníků a řemeslníků v téměř 40 oborech.

Od května roku 2004 sídlí odborná škola Staszic v nových prostorách v Bielsku - Białé na ulici Maxima Gorkého 7. V listopadu 2008 byla podepsána dohoda mezi bielskou Řemeslnickou a podnikatelskou komorou a Městským úřadem Bielsku - Białé na základě které byla zřízena bielská Řemeslnická škola. V říjnu 2012 byla škola pojmenována po Stanisławu Staszicowi, který se stal patronem Odborné školy č. 4 a od 1. září 2017 v souvislosti s reformou vzdělávacího systému se obecná Odborná škola č. 4 stala Odbornou školou I. stupně č. 4. Stanisława Staszice v Bielsku - Białé.

Řemeslníci z Bielska - Białé a okolí už mnoho let školí žáky v různých atraktivních oborech a tímto způsobem zaplňují mezeru, která se vytvořila po likvidaci státních podniků. Odborný dohled nad praktickou výukou budoucích řemeslníků vykonává už více než 40 let Řemeslnická komora v Bielsku - Białé. Žáci bielské Odborné školy I. stupně č. 4. Stanisława Staszice mají možnost realizovat praktickou výuku v oboru v 70 řemeslných podnicích.

Odborná příprava se uskutečňuje formou duálního (jinak řečeno paralelního, střídavého) systému vzdělávání založeného na vzdělávání v odborné škole (získávání teoretických znalostí) a paralelně na praktické výuce na pracovišti v přímém kontaktu s podnikem. Díky tomuto systému je odborná příprava přizpůsobena konkrétnímu očekávání a potřebám zaměstnavatelů a umožňuje studentům plynulý přechod ze školy do aktivního pracovního života. Duální vzdělávací systém je založen na kombinaci praktického vzdělávání na pracovišti s výukou oboru v odborné škole. Vzhledem k úzkému vztahu mezi teorií a praxí je tento systém vysoce ceněn. Země s duálním systémem odborného vzdělávání mají mladé lidi dobře připravené pro vstup na trh práce a ekonomiku na vysoké úrovni. Z mikroekonomického hlediska je zavedení systému duálního vzdělávání vzájemně přínosné jak pro podnikatele, tak pro samotné žáky, a především pro stát, protože řeší problém nezaměstnanosti u mladých lidí.

Odborná škola I. stupně č. 4. připravuje mladé lidi pro práci v mnoha oborech. Zavedení systémových řešení usnadní uplatnění absolventů na různorodém trhu práce. Škola systematicky spolupracuje s podnikateli, řemeslnými podniky a vzdělávacími institucemi, aby dokázala správně definovat směr a formu odborného vzdělávání v souladu se současnou poptávkou na trhu práce. Žáci mají důkladnou teoretickou a praktickou přípravu pro řádný výkon konkrétních profesí, specializací, činností, úkolů a obsluhy strojů na různých pracovištích. Vykazují dobrou společenskou přípravu, znalost pracovních vztahů v podniku (organizaci), znalost organizace pracovních míst, informovanost a respekt k hierarchii a disciplíně na pracovišti, což efektivně formuje pozitivní osobnost mladého člověka.

Zakłady rzemieślnicze w regionie / Řemeslnické dílny regionu

Mechanika pojazdowa / Oprawy vozidel

Lp.	Nazwisko i imię / Nazwa Jméno příjmení / název	Adres zakładu Adresa společnosti	Telefon
1.	Bartkiewicz Janusz	ul. Prosta 21 43-300 Bielsko-Biała	+48 33 8140998
2.	Bukała Jerzy	43-391 Mazańcowice 57	+48 33 8191191
3.	Burian Bogdan	ul. Cyprysowa 240 43-384 Jaworze	+48 33 8172124 +48 602283528
4.	Ciapała Leszek	ul. Dworcowa 22 34-300 Żywiec	+48 33 4750562 +48 600288331
5.	Duda Aleksander	ul. Bratków 24 43-300 Bielsko-Biała	+48 502603728
6.	Filas Paweł, Gleindek Paweł, Gleindek Agata	ul. Krzemowa 50 43-340 Kozy	+48 33 8174803 +48 500222686
7.	Gadocha Wiesław	ul. Bielska 466 43-384 Jaworze	+48 33 8172454 +48 33 8172596
8.	Kasperek Piotr Sokołowski Marek	ul. Straconki 72 43-300 Bielsko-Biała	+48 602627184 +48 606222255
9.	Kłaptocz Kazimierz Kłaptocz Małgorzata	ul. Mazańcowicka 79 43-300 Bielsko-Biała	+48 33 8151442 +48 602268181
10.	Kłeczek Szymon	ul. Przecznicza 27 43-340 Kozy	+48 33 8174458 +48 606946047
11.	Kurowska Agata	ul. Traugutta 16 43-300 Bielsko-Biała	+48 33 4978283 +48 509934934
12.	Kyrcz Jerzy	ul. Grażyńskiego 14 43-300 Bielsko-Biała,	+48 33 4975466 +48 606414031
13.	Maroszek Damian	ul. Czechowicka 22a 43-514 Kaniów	+48 33 2157368
14.	Mika Andrzej	ul. Bukowa 14 43-300 Bielsko-Biała	+48 510212764
15.	Mikołajczyk Jarosław /p.Janusz Wawak/	ul. Świerkowicka 26 43-502 Czechowice-Dziedzice	+48 33 8122649 +48 504290994
16.	Nowak Jerzy	ul. Klasztorna 8a 43-502 Czechowice-Dziedzice	+48 32 2152687 +48 509775548
17.	Nycz Krzysztof	ul. Jana III Sobieskiego 83 43-340 Kozy,	+48 608238081
18.	Paszek Wojciech	ul. Stawowa 13 43-300 Bielsko-Biała	+48 889141251
19.	Siuda Leszek	ul. Wajdeloty 9 43-300 Bielsko-Biała	+48 33 8141946 +48 602242369
20.	Sojka Marek	43-386 Biery 129	+48 33 8152047 +48 506670413
21.	Sokołowski Janusz	ul. Taksówkarzy 1 43-300 Bielsko-Biała	+48 785113112
22.	Sulkowski Przemysław	ul. Kaniowa 76 43-374 Buczkowice	+48 33 8177435 +48 601896567
23.	Szeliga Janusz Kaleciński Ryszard	ul. Pokoju 18 43-300 Bielsko-Biała	+48 33 8147664 +48 33 8221040

24.	Waligóra Grzegorz	ul. Grabecznik 1 43-360 Bystra	+48 502607629
25.	Zolich Wacław	ul. Górská 31 43-512 Janowice	+48 509011633
26.	Naprawa Pojazdów Samochodowych Mechanika Pojazdowa „GARDEX” – Gardawski Piotr	ul. Męczenników Oświęcimskich 56a 43-229 Ćwiklice	+48 601077842
27.	DIESEL SERWIS, Łukasz Wrona	ul. Kombatantów 81 43-229 Ćwiklice	+48 608353382
28.	SERWIS OK! Mechanika Samochodowa – Gryz Tomasz	ul. Kasprzaka 5 43-502 Czechowice Dziedzice	+48 793750529
29.	AUTO – SERWIS, Harazin Tomasz	ul. Wodzisławska 32B 43-200 Pszczyna	+48 515283793
30.	F.P.U.H. GAKRA – Krystyna Gach	ul. Stroma 7 43-253 Pielgrzymowice	+48 32 4723011
31.	AUTO-GAZDA Spółka z ograniczoną odpowiedzialnością Sp.k.	ul. Bielska 31d 43-200 Pszczyna	+48 32 2128202
32.	GANINEX Gazda Adam	ul. Bielska 31c 43-200 Pszczyna	+48 32 2101000
33.	Mechanika Pojazdowa – Larysz Marek	ul. Stokrotek 12 43-241 Łąka	+48 511460306
34.	P.H.U.P. „VEIN” T.M.R.B. Żyła Spółka Jawna	ul. Szewczyka 3a 43-215 Jankowice	+48 32 2115014
35.	P.P.H.U. „WAL-CARS” – Walczyk Zbigniew	ul. Zalewowa 1a 43-243 Wisła Wielka	+48 602632804
36.	Mechanika Pojazdowa – Szendzielorz Grzegorz	ul. Szkolna 85 43-230 Goczałkowice	+48 32 2107057
37.	Konserwacja i Naprawa Pojazdów Samochodowych – Spika Henryk	ul. Zagajniki 35 43-215 Studzienice	+48 607543773
38.	AUTO SERWIS – Kazimierz Ścierski	ul. Szarych Szeregów 8 43-200 Pszczyna	+48 32 2104667
39.	P.H.U. „RYT-POL” Warsztat Elektromechaniczny – Ryt Mateusz	ul. Katowicka 62 43-211 Piasek	+48 692692008
40.	Mechanika Blacharstwo i Lakiernictwo Pojazdowe – Folek Edward	ul. Pszczyńska 155 43-262 Kobielice	+48 32 2125366
41.	Auto Serwis BALCEROWSKI – Jarosław Balcerowski,	ul. Wolności 21A 43-229 Ćwiklice	+48 604069084
42.	F.H.U. „DAR-KOM” – Dariusz Komraus	ul. Zuchów 15 43-200 Pszczyna	+48 32 2104413
43.	AUTO-SERVICE – Marek Panic	ul. Gen. Hallera 55a 43-200 Pszczyna	+48 32 2100151
44.	AUTO-SERWIS Grzegorz Paszek	ul. Wyzwolenia 2a 43-200 Brzeźce	+48 32 2120141
45.	Firma Handlowo-Usługowa, Lukasek Rafał	ul. Pogodna 18B 43-243 Wisła Wielka	+48 603543943
46.	AUTO-SERVICE – Walter Mariusz	ul. Zjednoczenia 116 43-250 Pawłowice	+48 32 4722675

Blacharstwo pojazdowe / Klempířství

Lp.	Nazwisko i imię / Nazwa Jméno příjmení / název	Adres zakładu Adresa společnosti	Telefon
1.	Baścik Piotr	Łączka. ul. Gajowa 26 43-426 Dębowiec	+48 33 8588522 +48 609509980
2.	Dutka Andrzej	ul. Modrzewiowa 55 43-340 Kozy	+48 33 9175693
3.	Kastelik Edward	ul. Bukowa 21 43-300 Bielsko-Biała	+48 33 8118776 +48 784555197
4.	Kowol Wiesław	ul. Łazińska 404 43-385 Jasienica	+48 33 8153363 +48 609191055
5.	Krajewski Tomasz	ul. Karpacka 66 43-300 Bielsko-Biała	+48 33 8160008 +48 509197360
6.	Kuboszek Róża	ul. Sobieskiego 177 A 43-300 Bielsko-Biała	+48 33 8123372 +48 507143945
7.	Kurasik Michał	ul. Hałcnowska 218 43-300 Bielsko-Biała	+48 33 8107353
8.	Kwaśny Leon	ul. Lipowska 974 43-374 Buczkowice	+48 33 8177390 +48 602109677
9.	Łukoś Stefan	ul. W. Witosa 285 43-300 Bielsko-Biała	+48 33 8222777 +48 600815689
10.	Matuszek Kazimierz	ul. Wapienna 11 43-340 Kozy	+48 33 8174417 +48 504291270
11.	Obtułowicz Janusz	ul. Pod Piekłem 38 43-360 Bystra	+48 33 8212841
12.	Ormaniec Aleksander	ul. Krakowska 48 43-340 Kozy	+48 33 8174790 +48 602255487
13.	Pilarz Grzegorz	ul. Szczyrkowska 141 43-360 Bystra	+48 604245822
14.	Rybak Ryszard	ul. Jagiellońska 4 43-502 Czechowice-Dziedzice	+48 32 2154942
15.	Setla Jan „Renault Wektor” Sp. z o.o.	ul. Warszawska 295 43-300 Bielsko-Biała	+48 33 8295600
16.	Stachura Jan	ul. Asnyka 30 43-502 Czechowice-Dziedzice	+48 32 2154922 +48 696081496
17.	Szczeliniak Krzysztof	34-231 Juszczyn 447 B	+48 33 8773252
18.	Tomaszczyk Sławomir Żądlak Mariusz	ul. S. Kóski 28c 43-512 Kaniów	+48 33 8456611 +48 32 2157303 +48 501601544
19.	Blacharstwo, Lakiernictwo – Wybrańczyk Arkadiusz	ul. Jasna 2 43-211 Piasek	+48 605984363

Lakiernictwo pojazdowe / Lakování vozidel

Lp.	Nazwisko i imię / Nazwa Jméno příjmení / název	Adres zakładu Adresa společnosti	Telefon
1.	Kostyszyn Jacek	ul. Pod Kasztanem 20 43-300 Bielsko-Biała	+48 33 8107396 +48 801896530

2.	Kotarba Marek	ul. Pod Grapą 3 43-340 Kozy	+48 602104453
3.	Mieszczak Zbigniew	Ul. Krakowska 230 C 43-300 Bielsko-Biała	+48 33 8140029 +48 608660515
4.	Pudełko Marian	ul. Grażyńskiego 71 43-300 Bielsko-Biała	+48 33 8218400 +48 602248981
5.	Ścibiorek Sławomir	ul. Bialska 96 43-512 Bestwina	+48 602783406

Elektromechanika pojazdowa / Elektromechanika vozidel

Lp.	Nazwisko i imię / Nazwa Jméno příjmení / název	Adres zakładu Adresa společnosti	Telefon
1.	Adamczyk Jerzy	ul. Górská 91 43-300 Bielsko-Biała	+48 33 8216321
2.	Greń Jerzy	ul. Batorego 21a 43-300 Bielsko-Biała	+48 33 8227368
3.	Kalinowski Jan	ul. Przemysłowa 43 43-300 Bielsko-Biała	+48 601504602
4.	Stanclik Antoni	ul. Krakowska 84 43-512 Bestwina	+48 32 2141495
5.	Stańczak Kamil	ul. Przecznia 29 43-340 Kozy	+48 512729407
6.	Tomera Franciszek	ul. Zgrabna 1 43-300 Bielsko-Biała	+48 33 8118613
7.	Wojtyła Tomasz	ul. Cmentarna 29 43-300 Bielsko-Biała	+48 602361530

Ślusarstwo / Zámečnictví

Lp.	Nazwisko i imię / Nazwa Jméno příjmení / název	Adres zakładu Adresa společnosti	Telefon
1.	Galas Mikołaj Galas Piotr	ul. Wałachowej 34 43-300 Bielsko-Biała	+48 33 4996924
2.	Kaletka Stanisław	ul. Gilowa 884 43-385 Jasienica	+48 33 8152478 +48 33 8152063

Blacharstwo-dekarstwo / Klempířství - pokrývačství

Lp.	Nazwisko i imię / Nazwa Jméno příjmení / název	Adres zakładu Adresa společnosti	Telefon
1.	Matysiak Sylwester	ul. Szczyrbowska 128 43-360 Bystra	+48 503174239

Krawiectwo / Krejčovství

Lp.	Nazwisko i imię / Nazwa Jméno příjmení / název	Adres zakładu Adresa společnosti	Telefon
1.	Olma Barbara	ul. Czajkowskiego 15 43-300 Bielsko-Biała,	+48 608659245

Fotografowanie / Fotografování

Lp.	Nazwisko i imię / Nazwa Jméno příjmení / název	Adres zakładu Adresa společnosti	Telefon
1.	"MULTIMEDIAL"	Rudzica 630 43-394 Rudzica	+48 601 666 566
2.	ALEKSANDROWICE KOLOR STUDIO – inż. Józef Ciszek	Ul. Lotnicza 6 43-300 Bielsko-Biała	+48 509942515 +48 33 8116514
3.	Zakład Fotograficzny- Fotoceramika Franciszek Bernaś	Ul. 11 Listopada 31 43-300 Bielsko-Biała	+48 33 8223482
4.	MG Foto – Grucka Marek	ul. Dworcowa 25 43-200 Pszczyna	+48 32 2103948

Fryzjerstwo / Kadeřnictví

lp	Nazwisko i imię / Nazwa Jméno příjmení / název	Adres zakładu Adresa společnosti	Telefon
1.	"Metamorfoza"	Ul. Partyzantów 11 43-300 Bielsko-Biała	+48 338126068 +48 505186186
2.	Studio Fryzur "Sylwia"	Ul. Szkolna 40 43-502 Czechowice-Dziedzice	+48 667118513
3.	Marzena Karwańska B&M	Ul. Oliwna 16 43-502 Czechowice-Dziedzice	+48 669 012 136
4.	FHU Sławomir Zuziak	Ul. Szkolna 4 43-300 Bielsko-Biała	+48 600009571
5.	"VIVENTY" Salon Fryzjerski	Ul. Jutrzenki 22 43-300 Bielsko-Biała	+48 601 843 198
6.	Fryzjerstwo Jadwiga Waluś	Ul. Beskidzka 39 43-370 Szczyrk	+48 33 8178664 +48 691256175
7.	Fryzjerstwo Renata Procter	Ul. Beskidzka 59 34-312 Międzybrodzie Żywieckie	+48 33 8661651 +48 509 857 967
8.	"OTTO" Firma Handlowo – Usługowa Justyna Otto	Ul. Zacisza 117 43-384 Jaworze	+48 606559315
9.	Fryzjerstwo Małgorzata Mikler	Ul. Babiogórska 11 43-300 Bielsko-Biała	+48 601 867 793 +48 33 4965724
10.	Fryzjerstwo Joanna Chałupnik	Ul. Barlickiego 22 43-300 Bielsko-Biała	+48 33 8164874
11.	Fryzjerstwo Damsko-Męskie Anna Matukiewicz-Piecha	Ul. Stojałowskiego 46 43-300 Bielsko-Biała	+48 604686817
12.	Fryzjerstwo Danuta Szlachcic	Ul. Babiogórska 11 43-300 Bielsko-Biała	+48 608606670
13.	Fryzjerstwo i Solarium Maria Książkiewicz	Ul. Bielska 370 43-374 Buczkowice	+48 604153072
14.	Galeria Fryzur Monika Maniewska	Ul. Węglowa 69A 43-502 Czechowice-Dziedzice	+48 32 7386006 +48 665580303
15.	Salon Fryzjerski "PARYS"	Ul. Bohaterów Warszawy 26 43-300 Bielsko-Biała	+48 33 8229067
16.	Salon Fryzjerski "PAULA"	Ul. Krakowska 178 43-300 Bielsko-Biała	+48 32 2157535 +48 504080853

17.	Salon Fryzjerski Jolanta Boryś	Ul. Cieszyńska 408 43-300 Bielsko-Biała	+48 788884755
18.	Salon Fryzjerski Zofia Beczała	Ul. Zamkowa 8, Ul. Komorowicka 350 43-300 Bielsko-Biała	+48 33 8220360
19.	Salon Fryzjerski Ewa Bojda	Ul. Bielska 121 43-340 Kozy	+48 33 8174045
20.	Salon Fryzjerski "Kadus"	Ul. Krakowska 196 43-300 Bielsko-Biała	+48 33 8100173 +48 500021115
21.	Salon Fryzjerski Joanna Łukowicz	Ul. Św. Wojciecha 8 43-331 Dankowice	+48 502046067
22.	Salon Fryzjerski "EDYTH"	Ul. Rodziewiczówny 6 43-300 Bielsko-Biała	+48 33 4881003
23.	Salon Fryzjerski Damsko-Męski Danuta Mżyk	43-944 Rudzica 495	+48 784570549
24.	Salon Fryzjerski "Barbara"	Ul. Różana 4 43-356 Kobiernice	+48 609668226 +48 33 8110343
25.	Studio Urody "EVA"	Ul. K. Wojtyły 30 34-354 Czaniec	+48 33 8109080 +48 509329669
26.	Salon Fryzjerski "BIM"	Ul. Głębocka 3 43-300 Bielsko-Biała	+48 502788932
27.	Salon Fryzjerski "PLUS"	Ul. Wyzwolenia 33 43-300 Bielsko-Biała	+48 33 8100455 +48 606705773
28.	Salon Fryzjerski "Nowoczesny Styl"	Ul. Kościelna 29 43-340 Kozy	+48 603897549
29.	Salon Fryzjerski "Lucyna"	Ul. Wyzwolenia 23 43-360 Bystra	+48 500180479
30.	Salon Fryzjersko-Kosmetyczny "Image"	Ul. Broniewskiego 26 43-300 Bielsko-Biała	+48 33 8150237
31.	Salon Fryzjersko-Kosmetyczny KAMEA	Ul. Nad Niprem 2 43-300 Bielsko-Biała	+48 33 8124524
32.	Studio M Joanna Michalik	Ul. Cisowa 36 43-300 Bielsko-Biała	+48 696463113
33.	Salon Fryzjersko-Kosmetyczny "FANTAZJA"	Ul. Podgórska 35 43-384 Jaworze	+48 33 4966084
34.	Anna Pawlusiak - Szałaj	Ul. Orzeszkowej 36 43-300 Bielsko-Biała	+48 693100922
35.	Salon Fryzur "CARRET"	Ul. Broniewskiego 34 43-300 Bielsko-Biała	+48 33 8159282
36.	Salon Fryzur "Inspiracja"	Ul. Jutrzenki 24b 43-300 Bielsko-Biała	+48 505081165
37.	Salon Fryzur "Jolanta"	Ul. Bielska 188 43-340 Kozy	+48 33 8194453
38.	Salon Urody Sicińska Aneta	Ul. Przybyły 5 43-300 Bielsko-Biała	+48 602764343
39.	Salon Urody "u Majki"	Ul. Pięciu Stawów 5 43-300 Bielsko-Biała	+48 668561997
40.	STUDIO FRYZJERSKIE Marcin Paw	Ul. Milusińskich 2 43-300 Bielsko-Biała	+48 33 4969981
41.	Studio Fryzjerskie "AZIS"	Ul. Akademii Umiejętności 52 43-300 Bielsko-Biała	+48 33 8140107

42.	Studio Fryzjerskie "La FAMME"	Ul. Swaratki 39 43-300 Bielsko-Biała	+48 501277757
43.	Studio Fryzjerskie "Trendy"	Ul. Głęboka 3 43-300 Bielsko-Biała	+48 33 8164042
44.	Studio Fryzjersko-Kosmetyczne "QUI"	Ul. Partyzantów 29 43-300 Bielsko-Biała	+48 33 8110392
45.	STUDIO FRYZUR Ilona Kawalerek	Ul. Waryńskiego 25 43-502 Czechowice-Dziedzice	+48 32 2140104
46.	Studio Fryzur Damsko-Meskich Grażyna Malik	43-385 Jasienica 162	+48 604687868
47.	Studio IRYS	Ul. Stojałowskiego 49 43-300 Bielsko-Biała	+48 33 8213384
48.	Studio Urody "La Bella"	Ul. Krakowska 196 43-340 Kozy	+48 33 8175307
49.	Studio " Marzena"	Ul. Grażyńskiego 12 43-300 Bielsko-Biała	+48 509861033
50.	Usługi Fryzjerskie & Transportowe	Mazańcowice 56 43 -391 Mazańcowice	+48 692974977
51.	Dorota Jakubiec Usługi Fryzjerskie	Ul. Stawowa 29 43-300 Bielsko-Biała	+48 600415038
52.	Zakład Fryzjerski Dorota Gębala	Ul. Piwowarka 8 43-300 Bielsko-Biała	+48 515250516
53.	Zakład Fryzjerski Damsko- Męski	Ul. Cypriana Kamila Norwida 35 43-300 Bielsko-Biała	+48 695415217
54.	Zakład Fryzjerski Nycz Elżbieta	Ul. Paderewskiego 4 43-330 Wilamowice	+48 502076758
55.	Zakład Fryzjersko-Kosmetyczny Beata Piechnik-Grabysa	Ul. Ks. Banasia 10 34-312 Międzybrodzie Bialskie	+48 33 8661527 +48 510170229
56.	ZAKŁAD FRYZJERSKO- KOSMETYCZNY	Ul. Piwowarska 8 43-300 Bielsko-Biała	+48 33 8227381
57.	Alicja Ziajka	Ul. Liliowa 495 43-376 Godziszka	+48 502575492
58.	Salon Fryzjerski "KASIA"	Ul. Niepodległości 88a 43-502 Czechowice-Dziedzice	+48 32 2159747
59.	Andrzej Kawulok "KAWULOK"	Ul. Partyzantów 51/1 43-300 Bielsko-Biała	+48 502451890
60.	"MARKO" Marek Drajewicz	Ul. Olszówka 22 43-300 Bielsko-Biała	+58 09360331
61.	"OLIWIA" P.H.U.	Ul. Kolejowa 27A 43-502 Czechowice-Dziedzice	+48 32 2156302
62.	Salon Fryzjerski PINK-STUDIO	Ul. Traugutta 18a 43-502 Czechowice-Dziedzice	+48 533557500
63.	Bogdan Lachendrowicz	Ul. Wyzwolenia 341A 43-300 Bielsko-Biała	+48 696040317 +48 33 8107236
64.	"VIVIAN" Salon Fryzjerski	Ul. Tetmajera 13 43-502 Czechowice-Dziedzice	+48 32 7374730
65.	"WANDA" P.H.U.	Ul. Niepodległości 14a 43-502 Czechowice-Dziedzice	+48 32 2158265
66.	"MATI" Salon Fryzjerski	Ul. 11-go Listopada 70 43-300 Bielsko-Biała	+48 33 8164222
67.	VENA Paulina Buła	Ul. Bielska 31 43-340 Kozy	+48 660444461

68.	TRENDY ECO Joanna Szlagór	Ul. Pogodna 2 43-340 Kozy	+48 505019609
69.	Studio fryzjersko-kosmetyczne "ETHERIA"	Ul. Orkana 6 43-300 Bielsko-Biała	+48 668598617
70.	Salon Fryzjerski "GAJA" Gabriela Pisarek	43-385 Jasienica 844A	+48 602884874
71.	Firma Handlowo-Uslugowa Anna Krząstek	Ul. Jutrzenki 12 43-300 Bielsko-Biała	+48 531434888
72.	Gabinet Kosmetyczny – Cholewa Aleksandra	ul. Męczenników Oświęcim. 55 43-229 Ćwiklice	+48 515260879
73.	Michalina Fuchs	ul. H. Brodatego 3/4 43-200 Pszczyna	+48 793224131
74.	Fryzjerstwo H&S, Henryk Gaża	ul. Pszczyńska 65a 43-267 Suszec	+48 535443639
75.	Salon Fryzjerski – Martyna Fender	ul. Wiejska 60A 43-227 Miedźna	+48 666890933
76.	Klaudia Fornol	ul. Piwowska 6 43-200 Pszczyna	+48 517236282
77.	Studio Fryzjerskie – Ewa Lorek	ul. Wiejska 9 43-227 Grzawa	+48 503053326
78.	Salon Fryzjerski – Bożena Czopek	ul. Żubrów 46 B 43-215 Jankowice	+48 32 2115045
79.	Centrum Handlowo-Uslugowe „KLIŚ"	ul. Bratnia 61 43-200 Pszczyna	+48 607632950
80.	DAMASYKA Sylwia Karpowicz	ul. Piwowska 1a/2 43-200 Pszczyna	+48 509530529
81.	Marzena Palka	ul. Dworcowa 7 43-200 Pszczyna	+48 32 7605744
82.	Salon Fryzjerski "MAGDA" Żur Genowefa	ul. Różana 13 43-225 Wola	+48 502913664
83.	Zakład Fryzjerski -Walczak Joanna	ul. Bociania 19 43-243 Wisła Mała	+48 32 4491480
84.	F.H.U. „PUCHAŁKA"	ul. Szkolna 92 43-230 Goczałkowice	+48 668727896
85.	Salon Fryzjersko Kosmetyczny „CONTRAST" – Jeleń Renata	ul. Kombatantów 37 43-229 Ćwiklice	+48 603221830
86.	F.H.U. „IZABELA" Salon Fryzjerski – Izabela Wierzbicka	ul. Piwowska 24 43-200 Pszczyna	+48 507279456
87.	Salon Fryzjerski „Ladys" – Pietrzak Dorota	ul. Warowna 47 43-200 Pszczyna	+48 606883087
88.	Fryzjerstwo – Nowak Mirosława	ul. Sosnkowskiego 27 43-229 Ćwiklice	+48 32 4482102
89.	Zakład Fryzjerski ANNA – Michniok Izabela	ul. Prusa 2 43-230 Goczałkowice – Zdrój	+48 32 2107560
90.	AVANTI – Salon Fryzjerski, Maślorz Justyna	ul. Kopernika 20 43-200 Pszczyna	+48 600130771
91.	Zakład Fryzjerski Damsko- Męski „ILONA", Nowak Ilona	43-230 Goczałkowice ul. Kolejowa 2	+48 32 2127342
92.	Studio Fryzjerskie IMAGE – Lukowiec Danuta	ul. Niepodległości 38 43-502 Czechowice-Dziedzice	+48 32 2146137
93.	Studio Odnowy Biologicznej „MARIA"- Maria Knoll	ul. Węglowa 58 43-502 Czechowice Dziedzice	+48 32 7385726

94.	Zakład Fryzjerski – Grygier Maria	ul. Krzyżanowskiego 8 43-230 Goczałkowice – Zdrój	+48 32 2107230
95.	Salon Fryzjerski DIVA, Grabowska-Romanko Magdalena	ul. Chrobrego 43-200 Pszczyna	+48 32 2128956
96.	Fryzjerstwo Damsko-Męskie , Golus Katarzyna	ul. Długa 65 43-227 Miedźna-Góra	+48 32 2117469
97.	Salon Fryzjerski „RENATA” – Francuz Renata	ul. Kopernika 2 43-200 Pszczyna	+48 32 2104449
98.	Studio Fryzjerskie “BELLE” , Beata Firganek	ul. Kopernika 30 43-230 Goczałkowice Zdrój	+48 32 2107949
99.	STUDIO I BIURO – Czernecka Anna	ul. Dworcowa 11 43-200 Pszczyna	+48 32 4472019
100.	Salon Fryzjerski „VEGA”, Wygrabek Barbara	ul. Pszczyńska 1 43-227 Miedźna	+48 506037764
101.	INFINIUM Strefa Urody – Kolba Justyna	ul. Zjednoczenia 62c 43-250 Pawłowice	+48 609732119
102.	Salon Fryzjerski „NATALIA” – Kania Natalia	ul. Kopernika 26 43-200 Pszczyna	+48 32 4470334
103.	S.C. „KAŚKA” Katarzyna Krywult, Maciej Krywult	ul. Bednorza 10 43-200 Pszczyna	+48 32 2101185
104.	Zakład Fryzjerski – Przybyła Joanna	ul. Dworcowa 2 43-211 Piasek	+48 32 2114987

**Instalatorstwo sanitarne/elektryczne /
Instalatérství – vodovody a kanalizace / - elektrické sítě**

Lp.	Nazwisko i imię / Nazwa Jméno příjmení / název	Adres zakładu Adresa společnosti	Telefon
1.	Instalatorstwo Elektryczne Tomasz Czauderna	Ul. Żywiecka 13 43-300 Bielsko-Biała	+48 605545226
2.	Z-d Remontowo Budowlany- Instalatorstwo Elektryczne Krzysztof Baran	Ul. Zawodzie 1a 43-370 Szczyrk	+48 33 8179269 +48 604517864
3.	Jarczok Mirosław IT MAX	Ul. Romualda Traugutta 12 43-502 Czechowice-Dziedzice	+48 502524134
4.	“EL-INSTAL”Sp.z.o.o	Ul. J. Słowackiego 69 43-300 Bielsko-Biała	+48 505083790
5.	Białoń Leszek	ul. Sumpera 31 43-300 Bielsko-Biała	+48 33 8118560 +48 502231320
6.	Gawlas Benedykt	ul. Czerwona 151 43-300 Bielsko-Biała	+48 33 8113947 +48 601396647
7.	Konior Paweł Pruchnicki Mieczysław	ul. Suchy Potok 57 43-300 Bielsko-Biała	+48 33 4821087 +48 502398110
8.	Ognisty Andrzej	ul. Rafowa 76 43-300 Bielsko-Biała	+48 33 8118453 +48 602578509
9.	INSTAL – ART S.C. Kloc Tadeusz, Dudek Sławomir	ul. Grabowa 17 43-215 Jankowice	+48 606672735
10.	Firma Instalacyjna “INSTALEX” – Piotr Mocek	ul. Dworcowa 13 43-261 Radostowice	+48 609590386

11.	F.H.U. "DAMTECH" Damian Trunk	ul. Studzienicka 34c 43-200 Pszczyna	+48 507682472
12.	"INSTALATOR" P.H.U. s.c., Tomasz Furtok, Ewelina Furtok	ul. Przybosia 21 43-241 Łąka	+48 605416612
13.	Centrum Grzewcze – Chmura Marek	Ul. Kustronia 19a 43-300 Bielsko-Biała	+48 33 8161282 +48 505193193
14.	EL-GAZ sp.z.o.o.	Ul. Wita Stwosza 11b 43-300 Bielsko-Biała	+48 33 8214416
15.	INSTAL-RAF	Ul. Miejska 16 43-354 Czaniec	+48 606431301
16.	Instalacje Sanit., Grzewcze i Gaz.	Ul. Woźna 9 43-374 Buczkowice	+48 33 8177498
17.	Instalatorstwo sanitarne grzewcze gazowe	Ul. Starobielska 1/67 43-300 Bielsko-Biała	+48 33 8229796 +48 603 865 799
18.	HYDRO-CAT Maciej Białek	Ul. Malczewskiego 13/18 43-300 Bielsko-Biała	+48 604551957
19.	"INSTAL-BB"S.C.	Ul. Mireckiego 25 43-300 Bielsko-Biała	+48 506124935
20.	INSTAL-TAR Usługi Sanitarne i Ogólnobudowlane	Ul. Lipowska 258 43-376 Godziszka	+48 602535016
21.	P.H.U. Grzegorz Bednarz, Technika Grzewcza i Sanitarna	ul. Złote Łany 43B 43-227 Góra	+48 512441104
22.	Instalatorstwo CO Wodno- Kanalizacyjne i Gazowe -Lazar Zygmunt	ul. Leśna 10 43-243 Wisła Wielka	+48 603919338
23.	Instalatorstwo Sanitarne C.O. I GAZ, – Bartecki Eugeniusz	ul. Nierad 93 43-265 Kryry	+48 603900430
24.	Zakład Produkcyjno-Handlowo- Usługowy – Józef Mrzyk	ul. Polna 13 43-230 Goczałkowice Zdrój	+48 32 4490454
25.	Firma Instalacyjno-Budowlana Instalacje Gazowe-Sanitarne- Grzewcze, Ryś Jacek	ul. Stokrotek 8a 43-241 Łąka	+48 601973082
26.	Instalatorstwo Sanitarne, Paździor Janusz	ul. Pawia 9 43-243 Wisła Mała	+48 32 2123413
27.	FIRMA LIMAŃCZYK Spółka Jawna	ul. Pszczyńska 18a 43-227 Góra	+48 32 2117274
28.	„PUCHAŁKA” P.H.U. – Stanisław Puchałka	ul. Platynowa 4 43-200 Pszczyna	+48 32 2103612
29.	WATERMANN – Milerski Henryk	ul. Drozdów 11 43-200 Pszczyna	+48 602791384
30.	Instalatorstwo Elektryczne "WRONA", Jacek Wrona	ul. Miodowa 77E 43-227 Frydek	+48 661731944
31.	ELECTIN mgr inż. Szymon Skrobol	ul. Gen. Hallera 13 43-200 Pszczyna	+48 695732746
32.	Zakład Elektroinstalacyjny , Cepok Sebastian	ul. Pszczelarska 36 43-215 Jankowice	+48 602652170
33.	Instalatorstwo Elektryczne – Mocko Felicjan	ul. Słoneczna 4 43-267 Suszec	+48 32 2124119
34.	Zakład Instalacji, Pomiarów Elektrycznych i Teletechnicznych – Kryska Damian	ul. K Miarki 5 34-250 Pawłowice	+48 32 4721645

35.	P.P.H.U. „ELINPO” S.C. Czachor Henryk, Czachor Teresa	ul. Zimowa 27 43-230 Goczałkowice – Zdrój	+48 32 2107047
36.	P.U.H. EL-BUD – Jacek Kotajny	ul. Bieruńska 19a 43-200 Pszczyna	+48 601514249
37.	“ELROB” s.c. G. Kloc, M. Kloc	ul. Powstańców Śl. 11A 43-211 Czarków	+48 32 4470966
38.	Zakład Elektroinstalacyjny – Kiecok Janusz	ul. Partyzantów 12 43-200 Pszczyna	+48 601513195

Introligatorstwo / Vázání knih

Lp.	Nazwisko i imię / Nazwa Jméno příjmení / název	Adres zakładu Adresa společnosti	Telefon
1.	Introligatorstwo Eryka Stanek	Ul. Korzenna 7 43-300 Bielsko-Biała	+48 33 8159875
2.	Introligatorstwo Mieczysław Sobkowicz	Ul. Cisowa 30 43-384 Jaworze Nałęże	+48 33 8172810

Kamieniarstwo / Kamenictví

Lp.	Nazwisko i imię / Nazwa Jméno příjmení / název	Adres zakładu Adresa společnosti	Telefon
1.	“NAJBOR-NAGROB”	Ul. Południowa 57 43-300 Bielsko-Biała	+48 33 8215587 +48 509656575
2.	Dulemba S.C. Dulemba J., Dulemba E., Dulemba T.	ul. Pańska 16 43-262 Kobielice	+48 32 2113333

Kuśnierstwo / Kožešnictví

Lp.	Nazwisko i imię / Nazwa Jméno příjmení / název	Adres zakładu Adresa společnosti	Telefon
1.	P.P.H.U.” PUMA”	Ul. 11-go Listopada 19 43-300 Bielsko-Biała	+48 782157429 +48 33 8124455
2.	Pracownia Kuśnierska Stanisław Cora	Ul. Szeroka 31 43-300 Bielsko-Biała	+48 33 8141807

Mechanika pojazdów samochodowych, blacharstwo, lakiernictwo Oprawy vozidel, klempířství, lakýrnictví

Lp.	Nazwisko i imię / Nazwa Jméno příjmení / název	Adres zakładu Adresa společnosti	Telefon
1.	Lakiernictwo – Blacharstwo Pojazdowe	Ul. Majowa 3 43-340 Kozy	+48 33 8175652 +48 605882308
2.	Usługi Transportowe “REM-BUD-KAN”	Ul. Klonowa 11 43-502 Czechowice-Dziedzice	+48 604272130
3.	“INTER-MIX”	Ul. Królewska 17 43-346 Bielsko-Biała	+48 609495853

4.	Firma STAWOWY - Bolesław Stawowy	Ul. Czarna 22 43-300 Bielsko-Biała	+48 33 8107700
----	----------------------------------	---------------------------------------	----------------

Obuwnictwo / Obuvnictví

Lp.	Nazwisko i imię / Nazwa Jméno příjmení / název	Adres zakładu Adresa společnosti	Telefon
1.	Przedsiębiorstwo Wielo- branżowe "JULEX" J. Pichur	43-391 Mazańcowice 289	+48 602252315

Stolarstwo / Tesařství

Lp.	Nazwisko i imię / Nazwa Jméno příjmení / název	Adres zakładu Adresa společnosti	Telefon
1.	Stolarstwo Wiktor Beruś	Ul. Mazańcowicka 55 43-300 Bielsko-Biała	+48 33 8103685 +48 501 221 160
2.	Stolarstwo Janusz Cholewik	Ul. Strumieńska 96 43-384 Jasienica	+48 33 8152538 +48 601460880
3.	Stolarstwo Jan Michniok	43-392 Międzyrzecze Górne 351	+48 33 8152431
4.	Stolarstwo-Zabawkarstwo- Wyrób Listew i Parkietów	Ul. Liliowa 17 43-340 Kozy	+48 33 8174563
5.	Warsztat Stolarski Jan Michnowicz	Ul. Serdeczna 17a 43-300 Bielsko-Biała	+48 33 8107235
6.	Zakład Stolarski Zdzisław Szczyrkowski	Międzyrzecze Dolne 213 43-392 Międzyrzecze Dolne	+48 33 8155669 +48 602463925
7.	Zakład Stolarstwa Usługowego Bronisław Szalbot	Ul. Strumieńska 307 43-385 Jasienica	+48 33 8152659
8.	"MARION spółka z.o.o."	Ul. Komorowicka 35 43-300 Bielsko-Biała	+48 601441775
9.	Z.P.H.U. EMAJ- Józef Pyka	Biery 81 43-386 Świętoszówka	+48 604933807
10.	DAMAR Produkcja – Usługi Stolarskie, – Paraluk Dariusz	ul. Cieszyńska 8 43-253 Pielgrzymowice	+48 509041460
11.	F.P.H.U. „Stolkan” – Niesyto Marek	ul. Żubrów 133 43-215 Jankowice	+48 604067435
12.	Firma Stolarska s.c. – Lysko Sebastian, Dariusz Tomala	ul. Pszczyńska 169 43-262 Kobielice	+48 32 4479533
13.	Usługi Stolarskie s.c. Jerzy Kania, Leszek Kania	ul. Forsycji 12 43-211 Piasek	+48 32 2114630
14.	Stolarstwo – Hanslik Arkadiusz	ul. Ligonja 22 43-254 Krzyżowice	+48 32 4723607
15.	Zakład Stolarski – Pękała Stanisław	ul. Wodzisławska 36 43-200 Pszczyna	+48 32 4491121
16.	P.P.H.U. „STOLARIS” s.c. – S. Niezgoda, K. Niezgoda	ul. Zjednoczenia 113 43-250 Pawłowice	+48 32 4721555

Szklarstwo / Sklenářství

Lp.	Nazwisko i imię / Nazwa Jméno příjmení / název	Adres zakładu Adresa společnosti	Telefon
1.	SZKLARSTWO- WITRAŻOWNICTWO	Ul. Barlickiego 13 43-300 Bielsko-Biała	+48 33 8125865

Tapicerstwo / Čalounění

Lp.	Nazwisko i imię / Nazwa Jméno příjmení / název	Adres zakładu Adresa společnosti	Telefon
1.	Pracownia Tapicerska Henryk Kukuczka	Ul. Zachodnia 120 43-376 Kalna	+48 668444249
2.	Zakład Tapicerski J. Pietraszewski	Ul. Cieszyńska 26 43-300 Bielsko-Biała	+48 665117543

Tartaczniostwo / Pilařství

Lp.	Nazwisko i imię / Nazwa Jméno příjmení / název	Adres zakładu Adresa společnosti	Telefon
1.	Wytwórnia Listew i Parkietów-Tartak	Ul. Langiewicza 64b 43-300 Bielsko-Biała	+48 600041904

Teleradiomechanika / Opravy televizorů a rádií

Lp.	Nazwisko i imię / Nazwa Jméno příjmení / název	Adres zakładu Adresa společnosti	Telefon
1.	JVB ELECTRONIC J. Borejsza	ul. Kochanowskiego 4 43-300 Bielsko-Biała	+48 33 8161140 +48 602122749
2.	ELEKTRONIKADEX Tadeusz Kukla	ul. Grunwaldzka 22a 43-300 Bielsko-Biała	+48 33 8220612

Usługi ogólnobudowlane / Obecné stavební práce

Lp.	Nazwisko i imię / Nazwa Jméno příjmení / název	Adres zakładu Adresa společnosti	Telefon
1.	BUDOWNICTWO- M. Chwiejda	Ul. Działy 29 43-340 Kozy	+48 609593830
2.	Malowanie-Tapetowanie, Usł. Ogólnobud. Sławomir Zięba	Ul. Romanowicza 6/17 43-300 Bielsko-Biała	+48 33 8140795 +48 502205250
3.	P.U.H.MALARSTWO- TAPECIARSTWO Stanisław Kuś	Ul. Grabowa 26 43-300 Bielsko-Biała	+48 33 8149218 +48 692538611
4.	Usługi Ogólnobudowlane Renata Fajfrzyk	Ul. Józefa Bilczewskiego 5 43-330 Wilamowice	+48 606366526
5.	Usługi Ogólnobudowlane Mariusz Szymala	Bielowicko 27 43-386 Świątoszówka	+48 33 8154248 +48 605372564
6.	VICTOR PROFESSIONAL Arkadiusz Niemiec	43-386 Biery 56	+48 697400845

7.	"BUD-MAL" Marian Pukowski	Ul. Siemiradzkiego 20 43-300 Bielsko-Biała	+48 33 8114971 +48 604267646
8.	Firma Projektowo Usługowo – Handlowa Mieczysław Błachut	Ul. Cyprysowa 56 43-310 Bielsko-Biała	+48 602241033
9.	P.P.U.H. "BUD-BEST" Spółka Cywilna	Ul. Wincentego Witosa 54 43-512 Bestwina	+48 501606990
10.	Usługi Ogólnobudowlane Jan Stroka	Ul. Storczyków 27 43-300 Bielsko-Biała	+48 609682120
11.	Usługi ogólnobudowlane Jan Karbownik	Ul. I Armii Wojska Polskiego 2/16 43-300 Bielsko-Biała	+48 33 4979750 +48 502463617
12.	"MAT-BUD" Matlak Adam	Ul. Złota 52 43-340 Kozy	+48 692215259
13.	Przedsiębiorstwo Handlowo- Usługowe „ATUT-2” – Józef Foltyn	43-241 Łąka ul. Tysiąclecia 21a	+48 604181935
14.	Zakład Usług Specjalistycznych – Leszek Krysik	43-200 Pszczyna ul. Żelazna 3A	+48 600958141
15.	Zakład Robót Budowlanych – Tadeusz Firganek	43-512 Bestwinka ul. Józefa Magi 7	+48 601819184
16.	Usługi Ogólnobudowlane – Figołuska Bogdan	43-200 Pszczyna ul. Łowiecka 19	+48 501722442
17.	Malarstwo-Tapeciarstwo Roboty Ogólnobudowlane, Zielazo Zbigniew	43-200 Pszczyna ul. Bieruńska 55A	+48 601405366
18.	Usługi Ogólnobudowlane – Ślesiona Rafał	43-245 Studzionka ul. Jedności 19a	+48 514073989
19.	Zakład Remontowo-Budowlany, Instalacyjno-Czyszczeniowy, Wagstyl Damian	43-200 Pszczyna ul. Cedrowa 1	+48 606634644
20.	P.P.H.U. PERFEKT, Benek Grzegorz	43-241 Łąka ul. 1000-lecia 3	+48 510171350
21.	Zakład Remontowo Budowlany „KRAWIECZEK” – Krawiec G.	43-200 Pszczyna ul. Narcyzów 15	+48 604160073
22.	Zakład Remontowo-Budowlany – Jacek Matyszkiewicz	43-230 Goczałkowice ul. Żeromskiego 41	+48 601514 438
23.	Malarstwo-Tapeciarstwo, Usługi Budowlane – Kwaśny Szymon	43-200 Pszczyna ul. Batorego 20	+48 603640100
24.	P.U.H. Zakład Remontowo- Budowlany, Krawiec Stefan	43-230 Goczałkowice-Zdrój ul. Róż 6	+48 32 2107197 +48 602528739
25.	Malarstwo-Tapeciarstwo, Roboty Ogólnobudowlane- Kazimierz Smolorz	43-230 Goczałkowice- Zdrój ul. Główna 31b	+48 600466214

Cukiernictwo / Cukrářství

Lp.	Nazwisko i imię / Nazwa Jméno příjmení / název	Adres zakładu Adresa společnosti	Telefon
1.	Spółka Jawna Cukiernia „Jedyna Adam i Andrzej Bąk	ul. Suchackiego 13 43-300 Bielsko-Biała	+48 33 8107200

2.	Cukiernictwo Wiesław Handzlik	ul. Św. M. Kolbego 9 43-300 Bielsko-Biała	+48 33 8118130
3.	Cukiernia ASTERIA s. c. Anna Hulbój, Jadwiga Hulbój- Byrska, Dariusz Byrski	ul. St. Kostki 6 43-514 Kaniów	+48 32 8100142
4.	Cukiernia „Camargo” Józef Lenik	ul. Wyzwolenia 9 43-300 Bielsko-Biała	+48 33 8100142
5.	Ciastkarnia Henryk Rozmus	ul. Storczyków 14 43-340 Kozy	+48 33 8174860
6.	Cukiernia „Beza” Stanisława Krysta	Pl. Woj. Polskiego 3-4 43-300 Bielsko-Biała	+48 33 8126502
7.	PPH „Karmel” Zofia Bałuszyńska	ul. Barlickiego 17 43-300 Bielsko-Biała	+48 33 8123734
8.	Cukiernictwo Sławomir Zdrowak	ul. Cieszyńska 365 43-300 Bielsko-Biała	+48 33 8182946
9.	PPH „Maciej” Maciej Foltyn	ul. Ks. Brzóska 63 43-300 Bielsko-Biała	+48 33 8213998
10.	Zakład Handlowy „Róża” Piotr Nikiel	ul. Wyzwolenia 11 43-360 Bystra Śląska	+48 33 8177117
11.	Cukiernia „Jagódka” Łukasz Danel	43-392 Międzyrzecze Dolne 153	+48 33 8155797

Piekarstwo-Cukiernictwo / Pekařství - cukrářství

Lp.	Nazwisko i imię / Nazwa Jméno příjmení / název	Adres zakładu Adresa společnosti	Telefon
1.	Ciastkarnia-Piekarnia s. c. Jadwiga, Jolanta Motyka	Ul. Orzechowa 3 43-516 Zabrzeg	+48 32 2142112
2.	„Gryga” Spółka z o. o. Stanisław Gryga	ul. Legionów 71 43-502 Czechowice-Dziedzice	+48 32 2153625
3.	Piekarstwo-Cukiernictwo Stanisław Piecuch	ul. Babiogórska 69 43-300 Bielsko-Biała	+48 33 8114160
4.	Piekarnictwo-Cukiernictwo Lipert Czesław, Grzegorz	ul. Spółdzielców 98 43-300 Bielsko-Biała	+48 33 8181945
5.	ZPH „Prodet” Sp. z o. o. Józef Borak	ul. Aleksandrowicka 8 43-300 Bielsko-Biała	+48 33 4997600
6.	Piekarstwo-Cukiernictwo Eugeniusz Urbański	ul. Olszówki 27a 43-300 Bielsko-Biała	+48 33 8637024
7.	Zakład Piekarniczo-Cukierni- czo-Handlowy Renata Krysta	43-391 Mazańcowice 20	+48 33 8155481
8.	Zakład Piekarniczo-Cukierniczy Marian Mrowiec	ul. Groszkowa 308 43-384 Jaworze Średnie	+48 33 8172065
9.	PPH „Colette” Sp. jawna Helena Bogacz	Pl. Woj. Polskiego 40 43-300 Bielsko-Biała	+48 33 8220955
10.	PPH „Markus” Joanna Marek Lisak	ul. Bystrzańska 29a 43-300 Bielsko-Biała	+48 33 8142508
11.	Piekarnictwo-Cukiernictwo Halina Kwaśna-Bartków	ul. Cieszyńska 76 43-300 Bielsko-Biała	+48 33 8125448
12.	Piekarnictwo-Cukiernictwo „Euro” Adam Wykręt	Pl. Wolności 8 43-300 Bielsko-Biała	+48 33 8105006

13.	„Uczniak” Sp. z o. o. Tadeusz, Ewa, Magdalena Uczniak	ul. Janowicka 6 43-300 Bielsko-Biała	+48 33 8166359
14.	Piekarnictwo-Cukiernictwo Maria i Kazimierz Byrtek	ul. Kasztanowa 262 43-386 Grodziec	+48 33 8154923
15.	Zakład Piekarniczo-Cukierniczy s. c. Joanna Tomasz Zdrowak	Rynek 12 43-330 Wilamowice	+48 33 8457320
16.	Zakład Piekarniczo-Cukierniczy Janina Bronowska	ul. Piekarska 1 34-311 Czernichów	+48 33 8661255
17.	„Caprii” Sp. z o.o.	ul. Bielska 840 43-378 Rybarzowice	+48 33 8176193
18.	„KENIA” Sp. z o.o.	ul. Rzeźnicza 2 43-300 Bielsko-Biała	+48 33 8168238

Piekarstwo / Pekařství

Lp.	Nazwisko i imię / Nazwa Jméno příjmení / název	Adres zakładu Adresa společnosti	Telefon
1.	Piekarnia s. c. Teresa i Tomasz Dunat	ul. Żyzna 6 43-300 Bielsko-Biała	+48 33 8169909
2.	Piekarnia Marian Wiśła	ul. Tęczowa 1 43-365 Wilkowice	+48 33 8171218
3.	Piekarstwo Paweł Piecuch	ul. Jutrzenki 24b 43-300 Bielsko-Biała	+48 33 8140464
4.	Piekarstwo Jacek Bieniek	ul. Chabrów 7 43-370 Szczyrk	+48 33 8178137
5.	PPH Piekarnia Hałat s. j.	ul. Przemysłowa 3 43-340 Kozy	+48 33 8174346
6.	Piekarnictwo Paweł Ziemiański	ul. Zajęcza 6 43-300 Bielsko-Biała	+48 33 8161700
7.	Piekarstwo Franciszek Zawadzki	43-378 Rybarzowice 791	+48 33 8177708
8.	„Roll” Spółka Jawna Jan Post, Danuta Mulka	ul. Doliny Miętusiej 40 43-300 Bielsko-Biała	+48 33 8186129
9.	Piekarnia Tadeusz Brzuchański	ul. Ogrodowa 5 34-316 Kobiernice	+48 33 8108460
10.	Piekarstwo i Handel s. c. Henryk Holerek, Stanisław Wójcik	ul. Paderewskiego 7 43-330 Wilamowice	+48 33 8452508
11.	Piekarnia „Czaniec” Jerzy Magiera	ul. Kępa 1 43-354 Czaniec	+48 33 8109116
12.	Piekarnia s. c. Zygmunt Mariola Jan Wawrzuta	ul. Górská 48a 43-370 Szczyrk	+48 33 8214087
13.	Piekarnia „Złoty Kłós” Sławomir Piecha	ul. Kustronia 38 43-300 Bielsko-Biała	+48 33 8210807
14.	Piekarnia „Górki” Lesława Ziemiańska	ul. Zajęcza 6 43-300 Bielsko-Biała	+48 33 8123813
15.	Piekarnia „Rogalik” Halina Kamińska	ul. Górnicza 44 43-502 Czechowice-Dziedzice	+48 32 2155054
16.	P. W. „Renmar” Mariusz Pocięgiel	ul. Łukasiewicza 20 43-502 Czechowice-Dziedzice	+48 600224582
17.	Piekarnia „U Habermana” Sławomira Czyż	ul. Słowackiego 6 43-502 Czechowice-Dziedzice	+48 32 2152752

18.	Piekarnia „U Laksy” Ben Miłosz	Jasienica 755	+48 33 8152394
19.	Firma Handlowo Usługowa ELMAT, – Grabowska Elżbieta	ul. Okrężna 13 43-330 Stara Wieś,	+48 608409893
20.	Piekarnia “U PYKI”, Paweł Sikora	ul. Borowinowa 3 43-230 Goczałkowice Zdrój	+48 608794735
21.	„U Brzęczka” spółka z o.o. sp.k.	ul. Słoneczna 6 43-200 Pszczyna	+48 32 2102309
22.	Piekarnia-Cukiernia T.J.D. NOWAK S.C.	ul. Pokoju 3 43-200 Brzeźce	+48 32 2120367
23.	NIEDŹBAŁA s.c. A.D. Stania	ul. Rynek 16 43-200 Pszczyna	+48 32 4477882
24.	Piekarnia „u Jarka”, Jarosław i Dorota Woźnica	ul. Rzemieślnicza 2 43-230 Goczałkowice	+48 509891020
25.	F.P.H.U. „TAD” – Pisarek Tadeusz	ul. Zjednoczenia 82 43-250 Pawłowice	+48 32 4721860
26.	Zakład Produkcyjno Handlowy “PIEKARNIA KUMOR” s.c.	ul. Szkolna 96 43-267 Suszec	+48 32 2124406
27.	Piekarnia-Ciastkarnia “JASIEK” sp. j. – Marian, Ewa Jasiek,	ul. Partyzantów 17 43-200 Pszczyna	+48 32 4493110
28.	BAKUS Sp. Jawna U.K. Siatkowscy	ul. Braterska 26 43-502 Czechowice Dziedzice	+48 32 2152471
29.	Zakład Masarsko - Wędliniarski, Kania Henryk	ul. Powstańców Śląskich 32 43-211 Czarków	+48 32 2114889

Handel i gastronomia / Obchodu a gastronomie

Lp.	Nazwisko i imię / Nazwa Jméno příjmení / název	Adres zakładu Adresa společnosti	Telefon
1.	FGK „U Lucjana” Janusz Gardas	Pl. Ratuszowy 1 43-300 Bielsko-Biała	+48 33 4971506
2.	Stołówka i Bufet Alina Król	ul. Długa 50 43-300 Bielsko-Biała	+48 33 8143511 w.229
3.	Kompleksowa Obsługa Imprez KINGA Kaliwoda	43-394 Rudzica 346	+48 503028229
4.	„Villa Barbara” Sp. z o. o.	ul. Wczasowa 171 43-384 Jaworze	+48 33 8172300 +48 601444780
5.	Karczma „Pod Lotniskiem”	ul. Zwardońska 38 43-300 Bielsko-Biała	+48 33 8192269 +48 509788984
6.	Bar „Bartek” Piotr Łusiński	ul. Kryształowa 14 43-300 Bielsko-Biała	+48 33 8107782
7.	BIELGAST II s.c. N.Emrulahi J.J. Szeliga	ul. Mostowa 5 43-300 Bielsko-Biała	+48 33 8126259
8.	P.P.H.U. MATMET Dawid Matula	ul. Łokietka 18/6 43-200 Pszczyna	+48 606387311
9.	Firma OLTYM, Weronika Otremba	ul. B.Prusa 11 43-230 Goczałkowice Zdrój	+48 691923001
10.	C&H Firma Handlowa C. Klimek, H. Pychyńska, I. Klimek, Spółka Jawna	ul. Katowicka 78a 43-211 Piasek	+48 609117069

11.	„ZE SMAKIEM u KOZIOŁKA” – Łukasz Kozioł	ul. Gen. Hallera 30 43-200 Pszczyna	+48 602294713
12.	P.P.H.U. „ANTA” s.c. Anna i Tadeusz Kudła	ul. Wodzisławska 34 43-245 Studzionka	+48 502575066
13.	P.P.H.U. „SEBA” – Hatała Mieczysława	ul. Traugutta 46 43-502 Czechowice-Dziedzice	+48 32 2154839

Przetwórstwo mięsne / Zpracování masa

Lp.	Nazwisko i imię / Nazwa Jméno příjmení / název	Adres zakładu Adresa společnosti	Telefon
1.	Przetwórstwo Mięsne Emil Droń	ul. Zapłocie Duże 104A 43-300 Bielsko-Biała	+48 33 8106024
2.	Zakład Przetwórstwa Mięsnego „Hańderek” Sp. j.	ul. Nadbrzeżna 821 43-374 Buczkowice	+48 33 8177194
3.	Zakład Przetwórstwa Mięsnego Stanisław Kapecki	ul. Jaworowa 440 43-340 Kozy	+48 33 8194068
4.	Rzeźnictwo-Wędliniarstwo Henryk, Stanisław Kapustka	ul. Szkolna 7 43-300 Bielsko-Biała	+48 33 8169494
5.	Zakład Przetwórstwa Mięsnego „OAZA” Jan Świczek	ul. Zmożka 5 43-300 Bielsko-Biała	+48 33 8123129

Kominiarstwo / Kominictví

Lp.	Nazwisko i imię / Nazwa Jméno příjmení / název	Adres zakładu Adresa společnosti	Telefon
1.	Mieczysław Adamus	ul. Dworcowa 7 43-340 Kozy	+48 600397952 +48 33 8174492
2.	Mariusz Cisek	ul. Komorowicka 4/9 43-300 Bielsko-Biała	+48 33 8164378 +48 607401642
3.	Jarosław Fajfszyk	ul. Partyzantów 6 43-330 Wilamowice	+48 606366526
4.	Zbigniew Goły	ul. Siemieradzkiego 21 43-300 Bielsko-Biała	+48 604377912
5.	Piotr Suchy	ul. Morskie Oko 25/19 43-300 Bielsko-Biała	+48 33 4978215
6.	Zbigniew Kaśków	ul. Wyzwolenia 230 43-365 Wilkowice	+48 33 8170412
7.	Józef Waszek	Ul. J. Wantuły 1 43-450 Ustroń	+48 602777897 +48 33 8543759

Branża metalowa / Kovový průmysl

Lp.	Nazwisko i imię / Nazwa Jméno příjmení / název	Adres zakładu Adresa společnosti	Telefon
1.	Kowalstwo Artystyczne , Ślusarstwo – Piotr Kordoń	ul. Szkolna 91 43-230 Goczałkowice Zdrój	+48 601514442
2.	„BA-BET „ S.C. Kuś Wojciech, Lazarek Leszek	ul. Wodzisławska 36A 43-200 Pszczyna	+48 696110529
3.	P.P.U.H. „ALSA „ S.C. E.W. Ziebura	ul. Szkolna 23 43-254 Krzyżowice	+48 32 4723621
4.	Kowalstwo Artystyczne i Ślusarstwo – Kapała Alojzy	ul. Czajkowskiego 43-229 Ćwiklice	+48 32 4474057
5.	„STAL-ART” Pracownia Kowalstwa Artystycznego - Janda Tomasz	ul. Cedrowa 7 43-200 Pszczyna	+48 32 2108840

Řemesla v České republice

Řemeslná výroba byla v Českých zemích záležitostí rodinnou a s postupem času se stávala organizovanou a ve společnosti privilegovanou. Poohlédneme-li se do nejstarší historie, tehdy obývaly naše země kmenová společenství Bojů, tak jsou doloženy pozůstatky jednoduché sklářské výroby.²¹ O několik staletí později se s příchodem Slovanů objevují zmínky o řemeslnících zpracovávajících kov a dřevo. Kovářství bylo opředeno různými mýty a zpracovávání kovů vyžadovalo znalosti potřebných technologií, které se zachovávaly v úzkém společenství a předávaly se z otce na syna. Práci se dřevem ovládali tesaři a jejich práce se týkala od roubení srubů, krovů domů, stavění domů a sahala až po stavbu lodí. Tesaři umělci putovali Evropou a nabízeli své služby těm, kdo mohli zaplatit. V zárodcích se též rozvíjelo stavitelství a kamenná architektura.²²

S rozvojem řemesla nabýval na významu i obchod. Setkávala se zde vesnická kultura s městskou, domácí a zahraniční. V éře slovanské se s příchodem křesťanství rozvíjela i právní ochrana trhu. Ve slovanském obchodu měly významné místo výrobky železářské, hrnčířské, výrobky z drahých kovů ve formě užitkových předmětů, ozdob, různé druhy látek.²³ Tvář obchodu se s přibývajícími staletími měnila a my se nacházíme v době, kdy tržiště je regulováno prodejci, kteří se prokazují potřebnými doklady a člověk bez povolení, nemá na tržišti své místo. Jsme v době 15. století a lidé si uvědomovali, že příslušnost k řemeslu je potřeba organizovat a tím i legislativně zabezpečit proti volnému prodeji konkurence. Tyto organizace jednoho nebo více řemesel se začaly nazývat cechy. Jejich posláním kromě zákazu volného prodeje byla i omezenost prodeje na pouhou oblast, město, tržiště, aby se neohrozil odbyt kolegů v jiném městě.²⁴

Na tržišti byli například pekaři, ale také příbuzné řemeslo perníkáři. Pekli z medového těsta perníky, marcipán a sladké koláče. Výrobci medového pečiva, perníkáři se z počátku sdružovali do jednoho cechu s pekaři. Později se k pekařskému cechu přidružili i mlynáři. Jinou skupinu tvořili řezníci a uzenáři. Řezník obcházel po zemědělských usedlostech na vesnicích a kusy vhodné k porážce nakupoval přímo. Zpracování masa a prodloužení jeho trvanlivosti bylo záležitostí uzenářů. Podle dochovaných zpráv bylo uzené maso kromě místního trhu určené i na vývoz. Mohli bychom dále psát o cechu barvířském, zednickém, truhlářském, včelařském,

²¹ Ottova encyklopedie Česká republika díl 5 věda, technika, rejstřík, Ottovo nakl. 2006 Str. 387.

²² Petr Hora Hořejší: Toulky českou minulostí díl 1., Baronet 1995 Str.218

²³ Bohuslav Chropovský : Slované, tisková agentura Orbis 1989, str. 309

²⁴ Petr Hora Hořejší: Toulky českou minulostí díl 4, Baronet 1995 str. 174

zámečnickém.²⁵ Vážnější hrozby pro rozvoj řemesel znamenaly husitské války a třicetiletá válka. Dalšími činiteli ohrožující chod řemesel, bylo napadání jejich cechovních společenství, která jak víme, znemožňovala volný obchod a také nepřijímala nové technologie výroby. Lpěla na svých tradičních výrobních postupech. Tyto faktory společně s rozvojem manufaktur, zámožskými objevy, průmyslovou revolucí, vyústily v mnoho proticechovním opatřením. Musíme si uvědomit, že cechovní instituce existovaly po celý středověk a zasáhly novověk. Jejich poslední kapkou bylo vydání živnostenského zákona v roce 1859.²⁶ Mimo jiné tento zákon umožňoval provozovat řemeslo komukoliv a vyrábět mohl neomezeně. Tím byl dán průchod pokroku, který nová doba zákonitě přinášela. Jak se život řemesel vyvíjel dál? S příchodem těžkého průmyslu a rozvojem železniční dostupnosti začalo mnoho řemeslníků odcházet za prací do továren, kde přetavilo svůj um do obsluhy strojů a zařízení. Řemesla se ještě ve větší míře udržovala na venkově, kde kovářství, truhlářství, a další ve své činnosti být v omezené míře stále trvala. Sloužila spíše svou povahou jako nápomocná „při poli“ a pomalu vyklízela prostor řemeslům nově vznikajícím. Vzpomeneme, že s koncem 19., ale hlavně v první polovině 20. století, docházelo k rozvoji dopravy železniční, silniční, elektrifikovala se města, později vesnice, stavěly potrubní rozvody. Takže najednou tady byla řemesla automechaniků, elektrikářů, instalatérů a mnoho dalších. Najednou jsme v kontaktu těmito řemesly nějak spjati. Víme o nich více než o řemeslech dávno minulých, ale přesto jako by v nás zůstávalo něco z té doby. Při pohledu na památky technické povahy nás něco nutí o tom přemýšlet a někdy i chuť něco realizovat. Znovu objevovat staré postupy a složení potravin v souvislosti s naším zdravím. Nebo vyhrabat něco na půdě, abychom to znovu oprášili a doplnili staronový kus nábytku – dílo starých mistrů truhlářů. Tyto věci v nás vyvolávají pocit identity a možná i chuť v nějakém řemesle znovu pokračovat – byť jsme ho zapomněli už hodně dávno.

²⁵ Karel Linhart, Miroslav Janotka: Zapomenutá řemesla vyprávění o lidech a věcech, svoboda 1984 str. 14,49,29,30,

²⁶ J. Drachovský :Československá vlastivěda - práce - díl 6, SFINX 1930, str. 339

Rzemiosło w Czechach

Produkcja rzemieślnicza na terenach Republiki Czeskiej początkowo wiązała się z tradycjami rodzinnymi, dopiero wraz z upływem czasu stawała się działalnością zorganizowaną i uprzywilejowaną w społeczeństwie. Spoglądając wstecz do najbardziej odległych czasów dowiadujemy się, iż nasze tereny były zamieszkiwane przez etniczne plemiona Bojów, które pozostawiły po sobie ślady bardzo prostej produkcji szkła²⁷. Kilka stuleci później, wraz z przybyciem Słowian, pojawiają się pierwsze wzmianki o rzemieślnikach zajmujących się obróbką metalu i drewna. Sztuka kowalstwa była owiana wieloma legendami, a sama obróbka metali wymagała znajomości niezbędnych technologii, które zachowały się w wąskiej społeczności i były przekazywane z pokolenia na pokolenie. W obróbce drewna dominowali cieśle, ich praca skupiała się na stawianiu chat z bali, konstrukcji szkieletowych oraz budowie domów, a nawet budowie łodzi. Cieśle podróżowali po Europie i oferowali swoje usługi osobom, które były w stanie za nie zapłacić. Zaczęło się również rozwijać budownictwo i architektura kamienna²⁸.

Wraz z rozwojem rzemiosła znaczenia nabierał również handel. Kultura wsi spotykała się z kulturą miasta, kraju i terenów obcych. W erze słowiańskiej wraz z nadejściem chrześcijaństwa rozwijała się również prawna ochrona rodzimego rynku. Znaczącą pozycję w handlu miała produkcja żelaza, wyroby garncarskie, wyroby z metali szlachetnych w formie przedmiotów użytkowych, ozdób, różne rodzaje tkanin²⁹. Całokształt handlu zmieniał się wraz z upływem czasu; obecnie rynek jest regulowany przez sprzedawców okazujących różne zaświadczenia i zezwolenia na działalność, natomiast przeciętny człowiek nie ma prawa wstępu na tenże rynek. W XV. wieku ludzie byli świadomi tego, że rzemiosło musi być zorganizowane i prawnie zabezpieczone przed wolną sprzedażą konkurencji. Takie właśnie organizacje skupiające jedno lub więcej rzemiosł zaczęto nazywać cechami. Zadaniem cechów poza kontrolą przestrzegania zakazu wolnej sprzedaży było również ograniczenie wolnej sprzedaży na zwykłym obszarze, mieście, targu celem uniknięcia zagrożenia dla działalności kolegów w innym mieście.³⁰

Na targu sprzedawali swoje produkty np. piekarze, a także powiązani z nimi piernikarze. Piekli oni pierniki, marcepan i słodkie kołaczki. Początkowo byli stowarzyszeni w cechu wraz z piekarzami. Następnie dołączyli do nich również młynarze. Inną zaś grupę tworzyli rzeźnicy oraz masarze. Rzeźnik odwiedzał gospodarstwa wiejskie i bezpośrednio kupował zwierzęta nadające się do uboju. Obróbka mięsa i przedłużenie jego przydatności do spożycia było zadaniem masarzy. Zgodnie z zachowanymi materiałami, wędliny były przeznaczone nie tylko na

²⁷ Encyklopedia z serii Ottov, Republika Czeska, tom V, wiedza, technika, rejestr, wyd. Ottovo, 2006 s. 387

²⁸ Petr Hora Hořejší: Toulky českou minulostí (Wędrowki po przeszłości Czech), tom 1, Baronet 1995 s.218

²⁹ Bohuslav Chropovský: Slované (Słowianie), tisková agentura (wydawnictwo) Orbis 1989, str. 309

³⁰ Petr Hora Hořejší: Toulky českou minulostí (Wędrowki po przeszłości Czech) tom 4, Baronet 1995 s.174

rynek rodzimy, ale również na eksport. Można by było również wspomnieć o cechach farbiarzy, murarzy, stolarzy, pszczelarzy i ślusarzy³¹. Poważniejsze zagrożenia dla rozwoju rzemiosł stanowiły wojny husyckie i wojna trzydziestoletnia. Negatywny wpływ na rozwój rzemiosła miały również działania społeczności cechowych, które jak wiemy, uniemożliwiały wolny handel i nie pozwalały na wprowadzanie nowych technologii produkcji. Trzymały się kurczowo tradycyjnych sposobów produkcji. Powyższe czynniki wraz z rozwojem manufaktur, odkryciami zagranicznymi oraz rewolucją przemysłową zaowocowały wieloma środkami przeciwcechowymi. Musimy uświadomić sobie, iż instytucje cechowe istniały w okresie całego średniowiecza, a dotrwały nawet do czasów nowożytności. Ostatnim śladem ich działań było wydanie ustawy o działalnościach gospodarczych w roku 1859³². Ustawa ta umożliwiała między innymi uprawianie rzemiosła i produkcję każdemu bez ograniczeń. Wówczas nastąpił dalszy postęp, nieuchronny dla nowej ery. Jak przebiegał dalszy rozwój rzemiosła? Wraz z pojawianiem się ciężkiego przemysłu i rozwojem dostępności kolei, wielu rzemieślników rozpoczęło pracę w fabrykach, a swoje umiejętności musieli wykorzystywać przy obsłudze maszyn i sprzętu. Rzemiosła zachowały się w większej mierze na prowincjach - choć w bardziej ograniczony sposób, jednak nadal trwały tam tradycje kowalskie i stolarskie. Służyły raczej swoim charakterem jako wsparcie przy pracy na polu i powoli ustępowały miejsca nowo powstałym rzemiosłom. Warto wspomnieć, iż wraz z końcem XIX. wieku, głównie jednak w pierwszej połowie lat XX. wieku, doszło do rozwoju transportu kolejowego, drogowego, doprowadzano sieci energetyczne do miast, następnie wsi, budowano rurociągi. Jednocześnie rozwijały się rzemiosła mechaników samochodowych, elektryków, hydraulików i wiele innych. Z tymi rzemiosłami jesteśmy związani obecnie. Wiemy o nich więcej niż o rzemiosłach, które przestały istnieć już dawno temu, a jednak właśnie te dawne rzemiosła powodują w nas chęć refleksji. Gdy oglądamy pamiątki z dziedziny techniki, napawa nas to potrzebą przemyslenia, a czasem również ochotą ich wskrzeszenia. Zacząć stosować stare sposoby i produkcję żywności w zgodzie z naszym zdrowiem. Znaleźć coś na poddaszu, odrestaurować i wykorzystać w codziennym życiu jako mebel - dzieło starych mistrzów stolarstwa. Takie przedmioty wywołują w nas poczucie tożsamości i chęć kontynuowania jakiegoś rzemiosła - mimo, iż już dawno o nim zapomnieliśmy.

³¹ Karel Linhart, Miroslav Janotka: Zapomenutá řemesla vyprávění o lidech a věcech, svoboda 1984 str. 14,49,29,30,

³² J. Drachovský :Československá vlastivěda - práce - tom 6, SFINX 1930, str. 339

Popis regionu

Kamenictví

Pro Těšínsko je typickým kamenem pískovec. Největším zdrojem tohoto nerostu je Godulský pískovec známější též pod názvem těšínský. Ten se nachází v katastru obce Řeka. Žulu a mramor se nechalo dopravovat z oblastí Jesenicka. V dávné minulosti se dobýval kámen pomocí železných klínů tzv. klínováním. Pak přišel na řadu střelný prach. Vytěžené bloky se poté opracovávaly ručními nástroji. Ty, které se používaly v minulosti a jsou známé i do dnešních časů byly sekáče, klíny, perličky, pucky, pemrlice, paličky, mlátky, zrnovaky, špičáky (do měkkého i tvrdého kamene), lemovadla, rýhovačky, různá dláta, podstavce a zvedáky. Kdysi se pracovalo pouze ručními nástroji. S příchodem mechanizace se začaly používat pneumatická kladiva na stlačený vzduch a nářadí na elektrický pohon. Ten se používá u pil, brusek a vrtaček.

Místní těšínský pískovec se od nepaměti využíval ve stavebnictví, na úpravu cest, zpevňování vodních toků, stavbu hrází, a využití nacházely i na stavbu památníku. Známý památník na počest malíře Jiřího Mánesa ve Stříteži je druhem takového kamenického umění. Žula a mramor se nejhojněji využívaly na církevní a náhrobní architekturu, dále na pamětní tabule, pomníky významných událostí. Dokladem sochařského řemesla pro dobu totalitní jsou sochy komunistických lídrů, které zdobily nejedno náměstí města či vesnice.

Řemeslo kameníků je náročné a namáhavé. Kamenný prach poškozoval lidské zdraví, které mohlo skončit onemocněním zvaným silikóza.

Práce kameníka - kamenosochaře začala dovezením kamene na místo. Podle toho co se mělo s kamenem provést byl stanoven postup jeho zpracování. Jednalo-li se o nápisy, muselo se pomocí papírových šablon naznačit jemný předobraz, který se zvýraznil speciálními nástroji a v poslední fázi se přistoupilo k vysekávání nápisu do konečné podoby.

Pan Radim pochází z obce Střítež a v 90 letech se začlenil do rodinné tradice. Když jsem viděl jeho kamenickou dílnu a obyčejné dláta, kladívka, pilu na řezání kamene byl jsem překvapen jednoduchostí celého vybavení v dnešní době moderních technologií. V dílně mě zaujala přichycená deska z černé švédské žuly a byl na ní vyryt rok 1984 ve kterém firma vznikla. Byla to doba, kdy rodina pana Radima mohla v období komunistického režimu opět podnikat v oboru kamenosochařství. Jednalo se však o ojedinělou výjimku, kterou tehdy umožnil totalitní režim. Radim říká: „Našemu podnikání se dařilo a po sametové revoluci jsme měli zkušenosti s klienty s dřívějška a nic nám nebránilo v řemesle pokračovat. Početnou klientelu tvořili lidé z okolí. Hlavním zaměřením byly kamenné náhrobky, domovní obklady, kuchyňské linky, stoly, parapety, schody, podlahy tak práce bylo vždycky dost.“ Když jsem se podíval na nápis v kameni, dodal: „Podívej, jestliže chceš mít písmo kvalitní tak ruční vyražení se nedá strojem nahradit. Ano, strojově lze písmo do kamene vytrýskat, ale není to ono. Není to tak hezké. Pořád se používá osvědčené kladívko a dláto.“ Povídá s lehkým úsměvem Radim. Vzpomněl jsem na

ostatní odvětví řemesel, která grif a pracovitost považují za nejcennější a nezbytná pro chod řemesla.

Tabulka s nástroji pro vyražení písmen.

Kovářství

Uměním kovářů je obrábění železa. Kováři v naší Těšínské krajině mělo silné zastoupení. Bohatší naleziště železných rud na Těšínsku poskytovalo zdroj železa pro kovářny a výrazně předurčovalo vývoj železárenského průmyslu. Dalším faktorem bylo, že krajem procházely významné obchodní stezky, které vedly Jablunkovským průsmykem od středozevního moře a končily u pobřeží Baltu.

Kovářství ve městě

Kováři nakupovali u obchodníků železo, které nabízeli v sortimentu nebo přímo v železárenských hamrech. Cena železa byla vysoká a kováři často museli používat staré kusy, protože na nové železo mnohdy scházely peníze. Snížení cen přišlo až s železárenským průmyslem v polovině 19. století. Během let 1540 - 1575 dochází k velkému rozvoji řemesla a obchodu a s tím souvisejícímu rozvoji měst. K těmto městům patřil Těšín, Fryštát, Bohumín,

Jablunkov.³³ V roce 1590 se utvořil společný cech zámečnicků, hodinářů, puškařů a soustružníků, jehož stanovy potvrdil purkmistr a rada města Těšína. Cech kovářů měl potvrzené postavení za vlády knížete Adama Václava v roce 1600³⁴. Městští kováři se diferencovali na více oborů, na nichž byly prvky rozvíjejícího uměleckého kovářství. Jednalo se o ozdobné rytiny, esteticky ztvárněné kování nábytku a podobně. Zájem o umělecké kovářství stoupal v období renesance v 15. a 16. století. Vrcholu dosáhlo v období baroka od poloviny 17. století.

Kovářství na vesnici

Kovářství je nerozlučně spjato se zemědělskou prací. Kovářství existovalo v nejstarších dobách po malých osadách, kde byly umístěny jen malé výhně. Surovina se získávala z povrchových ložisek železných rud. Dřevěné uhlí si získal od lesníků, kteří zpracováním dřeva získali dřevěné uhlí. To kovář použil na výheň. Na této výhni si rudu vytavil a rozžhavené železo i vykoval. Vesniční kováři vyráběli jednoduché předměty, zabývali se opravárenstvím a podkovářstvím. V pozdějších staletích kovářství se rozšiřovalo v sortimentu svých výrobků. A ve středověku už obsáhnul všechny oblasti života, kde se používalo železné náčiní. Pro téměř obrovský výčet kovářských výrobků uvedeme pouze tyto. Na pole se vyráběly železné pluhy, srpy později kosy, brány nejdříve celodřevěné se železnými špicemi, které kovář přístrojoval, později celoželezné, součástky koňských postrojů. Pro dopravu, která se charakterizovala dřevěnými vozy, vyráběli železné prvky, okovávali kola. Pro vojenské účely se zhotovovala výstroj a výzbroj bojovníků. Pro odvětví rukodělné výroby různé nástroje (kleště, kladiva, ...) V domácnosti se využívaly drobné oděvní součástky např. kování opasků, spony. Zručnější kováři vyráběli také zámky a klíče do domácnosti. Od středověku se práce a technologie kovářů příliš neměnila. Kovář železo vytahoval, pěchoval, osazoval a ohýbal. 19. století zavedlo některé nové technické postupy, jako stříhání, pilování a řezání závitu.³⁵

Zavádění elektřiny

Zavádění elektřiny do kováren během první třetiny 20. století znamenal celkový způsob práce kovářů. Kovářské měchy vháněly vzduch do výhni pomocí nohou nebo rukou byly nahrazeny elektrickými ventilátory a postupem doby se objevovaly elektrické brusky, vrtačky, svářečky a dokonce i soustruhy.³⁶

³³ Kolektiv autorů: Obchodní a společenské styky řemeslníků na těšínsku v 18 a 19 století (katalog sbírky ovm v Českém Těšíně) str.10

³⁴ Kolektiv autorů: Historie a současnost podnikání v Těšínském Slezsku, historická část., městské knihy s.r.o. str.40

³⁵ Ivo Frolec: Kovářství, Grada, str.56

³⁶ Ivo Frolec: Kovářství, Grada, str.56

Podkovářství

Koně, krávy představovaly ekonomický potenciál pro rolníky. Proto se dbalo o to, aby kopyta měli proti opotřebení zajištěna podkovou. Nejdříve se sundala snímacími kleštěmi stará podkova. Po očištění a zastřižení rohové stěny došlo k upravení kopyta podkovářským struhem. V konečné fázi se nová podkova přibíjela hřebíky tzv. podkováky.

Tuto práci vykonával od roku 1874 podkovář, který vlastnil koncesovanou živnost. Před tímto rokem tato práce patřila kovářům. V minulosti se koně nebo dobytek přiváděly ke kováři. Dnes se naopak podkováři dopravují na místo k hospodáři. Technologie okování však zůstává stejná a po staletí se vlastně příliš nezměnila. (vyjma toho, že nahřívání podkovy je provedeno ve výhni na elektrický ohřev.)³⁷

Pan Zdeněk ze Stríteže vzpomíná na kovárnu, kterou vlastnil jeho dědeček. „Z činnosti mého dědy si vzpomínám, jak se ostřily špice bran, drobné zemědělské náčiní.“ Na otázku, zda kovárna měla podkováře, pan Zdeněk odpověděl: „Ano vzpomínám dokonce na tovaryše, kteří se zde vyučovali řemeslu kovářskému a také podkovářství. Byla doba, že lidé, kteří přišli k nám do kovárny a viděli, že zrovna sklízíme seno, tak na nic nečekali a šli nejdříve pomoci se senem a pak se věnovali řemeslu. Prostě první dominovala pomoc na poli, a až poté činnosti, které mohly zatím počkat“, líčí tehdejší dobu společenských a pracovních vztahů syn kovářského mistra.

Dřevozpracující řemesla – koláři a truhláři

Řemesla truhlářů a kolářů jsou jedním z typických odvětví pro Těšínsko. Kolářské již zaniklo a truhlářské je stále svébytným a charakteristickým znakem tohoto kraje. Výrobky truhlářů a kolářů nacházely uplatnění ve venkovských usedlostech, městských domácnostech, hospodářstvích a obchodě. Do cechů se sdružovali specializovaní řemeslníci. Byl cech kolářů, truhlářů, bečvářů a bednářů. Ostatní lidé příbuzných oborů se k těmto cechům mohli přidružit nebo být členy jiných cechovních společenství. Z urbáře Těšínské komory zjišťujeme, že bednáři a stolaři tvoří jeden cech v roce 1572. V roce 1580 byl založen společný cech kovářů, kolářů a zámečnicků v Bohumíně. V Těšíně v 18. století byl založen společný cech stolařů, bednářů a kolářů.³⁸ Nezapomeňme, že vždy šlo o záležitost dané oblasti, která se mohla lišit od sousedního kraje. Koláři sestavovali nejen kola, ale i celé vozy, od velkých formanských až po malé ruční vozíky. Vyráběli kolečka k trakařům, pluhům a sánky. Od 18. století koláři usazení na vesnicích rozšířili sortiment výrobků o zemědělské nářadí. Jednalo se především o kleče a hřídele k pluhům, topůrka, kosiska, vidle na hnůj či řepu. Na počátku 50. let 20. století kolářské dílny

³⁷ Ivo Frolec: Kovářství, Grada, str. 129

³⁸ Kolektiv autorů: Historie a současnost podnikání v Těšínském Slezsku, historická část., městské knihy s.r.o. str.46

zanikly a vyučení koláři odcházeli pracovat do jiných příbuzných odvětví.³⁹ K základním kolářským nástrojům se řadilo mnoho různých typů seker, patřily pily, pořízy, hoblíky, vrtáky, dláta a další. Když kolářství v první polovině 20 století začalo upadat, nebylo pro ně těžké přejít k živnosti truhlářské.

U kolářského řemesla je primární produkt dřevěné loukoťové kolo, které bylo vizitkou každého koláře. Takové kolo tvořilo tři části: náboj špice a loukotě. Náročnost kolářské práce si můžeme přiblížit popisem zhotovení loukoťového kola.

Kolář nejprve připravil špice na všechny čtyři kola budoucího vozu. Opracoval je nahrubo sekerou na požadovaný tvar a rozměry upravil pořízem. Na všech špicích vysekl dlátem čepy. Když byly špice hotovy, přistoupil k výrobě hlavy kola, kterou vysoustružil. Jako vedení budoucího konického tvaru vyvrtal do vysoustružené hlavy malý otvor. Pak odnesl hlavu ke kováři, který mu ji okoval železnými pásy, aby při dalších úpravách nepraskla. Okovanou hlavu kolář upnul do speciální stolice a postupně vysekl otvory pro špice. Přitom postupoval vždy ob jeden otvor, aby se dřevo uvnitř hlavy, kde se čepy stýkají, nevyštíplo. Protože se kola vyráběla se 12 špicemi, zarazil nejprve do prvních šesti otvorů příslušné špice. Špice byly zasazeny do hlavy mírně šikmo k ose, do loukotě však kolmo. Pak vysekl otvory a zasadil zbývajících šest špicí. Špice označil na stejnou délku, seřízl je, připravil čepy do loukotí a začal s jejich výrobou, nejprve opět sekerou, pak pořízem. Do připravených loukotí vyvrtal otvory pro špice a čepy ke spojení jednotlivých dílů. Všechny šest loukotí sesadil dohromady a pomalu je narážel na špice, až bylo kolo vcelku. Špice zasazené do loukotí vyklínoval a pořízem dočistil kruh kola tak, aby neházelo. Obvykle s pomocníky poté vyvrtal velkým nebozetzem konečný konický otvor pro čep nápravy. A opět kolo putovalo ke kováři, který jej okoval. Kovář kolo namočil a narazil na něj rozžhavenou obruč. Pak kolo zchladil ve vodě a obruč zajistil několika hřeby. Zbývalo kola nasadit na čepy nápravy žebříňáku a vyjet.⁴⁰

Truhláři pracovali se dřevem a poznávali jeho možnosti a všestranně ho využívali. Logika práce sama stanovovala vývoj a sled postupů od jednoduchých k složitějším. Truhláři vyráběli nábytek a různé dřevěné součásti běžného každodenního používání.

Stolař Eda ze Stříteže je čtvrtá generace, která podniká v oboru stolařství. Jan, první z generace pracoval jako stolař v továrně na ohýbaný nábytek Josefa a Jacoba Kohnů. Nacházela se na místě dnešního autobusového stanoviště v Českém Těšíně. Jeho syn Pavel z druhé generace se vyučil

³⁹ Zdroj: : <https://hradecky.denik.cz/z-regionu/sikovni-kolari-nevymreli-jsou-treba-v-bystrem-u-policky-20140710.html>

⁴⁰ Karel Linhart, Miroslav Janotka: Zapomenutá řemesla vyprávění o lidech a věcech, svoboda 1984 str. 126,

ve Stříteži u mistra Josefa Koziela. Tehdy vyučení v oboru bylo podle jiných zvyklostí. Samotnou truhlařinu se vyučovalo až po vykonání podřadnějších pracích v domácnosti u mistra kováře, kdy nebylo výjimkou vyklízení hnoje z pod ustájených zvířat. Po vyučení Pavla byla doba vzniku Československa v roce 1918 založil soukromou stolářskou firmu ve Stříteži. V roce 1930 si koupil univerzální litinový stroj se všestranným použitím. Stroj měl hoblovku a protahovačku, pilu a na protilehlé straně dlabací vrtačku. Stroj do dnešních dnů funguje, což je ukazatelem kvalitního výrobku tehdejší doby. Po znárodnění v roce 1948 se Edward, třetí z generace vyučil a pracoval jako stolař v Českém Těšíně. Bylo to období komunizmu. Po práci se rozhodl věnovat truhlařině. K tomu obdržel povolení od národního výboru. Od roku 1985 měl umožněno opět pokračovat v rodinné firmě ve Stříteži. Klientelu tvořili lidé z okolí a mezi nejnáročnější zakázky patřila výroba schodiště. Tatínek pana Edy úspěšně zvládl konstrukci schodiště, na kterou si jiní netroufli.

Eda vidí prognózu v chodu své firmy na svém synu Tomáši, který prohlubuje rodinnou tradici o příbuzný obor, kterým je projektování nábytku.

V Komorní Lhotce se kolářství věnovala rodina pana Ondřeje. Traduje se, že rodina přišla do Komorní Lhotky na přelomu 17. a 18. století. Za panování Marie Terezie 1740 – 1780 je domněnka, že se této živnosti již plně věnovali. Na fotce je vybavení kolářské dílny. Později se rodina věnovala truhlařině.

Pekařství

Pekaři byli z prvních organizačně sjednocených společenstev, která stanovila přesný počet členů. Byli jedni z nejstarších cechovních společenství na Těšínsku. V minulosti se chléb těšil úctě ve všech vrstvách obyvatelstva a stejně je tomu i dnes. O vzácnosti chleba vypovídají všechny prameny a pamětníci. Na bohatších gruntech se zakládal kvásek na denní pečení chleba. Jinde musel stačit chléb na dva i více týdnů. Objevovaly se případy, že chléb se nepekl vůbec. V Těšínském Slezsku se chléb pekl ze žitné mouky s přimíchanou moukou z ječmene. Žitné obilné klasy se namlely na hrubou mouku a s trochou vody se připravil kvásek. Po uplynutí potřebného času se do těsta přidávalo několik vařených brambor proto, aby se ušetřilo na mouce. Vyskytly se případy, že mouku zcela nahradily brambory. Zadělávání kvásku, jeho zpracování, vytápění pece bylo prací náročnou a namáhavou. Ze zbylého žitného nekvašeného těsta se připravovaly osuchy – placky, které se na horách připravovaly i z ovsu. Dávaly se do vyhřáté trouby po vytažení chleba, aby se zbylé teplo ještě využilo. Osuchy sloužily jako příloha k zelí a polévce.⁴¹

V městském prostředí bylo pečení chleba v příznivějších podmínkách než na venkově. Měla na to vliv i městské prostředí trhu a snadnější společenské komunikace. Pekařská společenství ve středověku bylo členěné na pekaře pekoucí chleby i jiné pečivo a tzv. „pecnáře a plachetníky, v pekařství nevyučení řemeslníci. Vznikající pekařské cechy vymezily vztahy v rámci řemesla mezi mistry, tovaryše a učně, ale sloužily také k vzájemnému podporování se, zvelebování řemesla, výchově dorostu, vytváření vztahu k zákazníkům a dohlížely nad kvalitou výroby. Po absolvování přísných učňovských zkoušek se z učně stal tovaryš. Ten, chtěl-li se osamostatnit, musel vykonat mistrovské zkoušky a současně vykázat dostatečný majetek na zařízení pekárny. V 18. století podléhalo pekařství přísnému dohledu a předpisům.

Od roku 1860 se uvolnil nový živnostenský řád pekařství úplně. Od druhé poloviny 19. století nastal rozvoj pekařské výroby díky zaváděním technických novinek a místo ruční výroby v pekařství nahradily některé úkony stroje. To pomohlo k rychlejší a množstevně objemnější výrobě pečiva a pekařství získalo průmyslový charakter. Důležité pro rozvoj a modernizaci pekařství byla plynofikace a elektrifikace. Samozřejmě, že také rozvoj automobilismu a zlepšování dopravního spojení zapříčinilo rychlejší rozvoz pečiva i do vzdálenějších míst. Na počátku 20. století se navíc v naší zemi vyvíjelo velmi nerovnoměrně z hlediska výrobně-technické úrovně. Rozhodujícími podmínkami bylo soustředění obyvatelstva, rozsah elektrifikace, plynofikace a dopravního spojení. Ve městech začaly vznikat velké a moderní pekárny, na venkově však zůstávala ruční výroba.

V pekárnách většinou pracoval pekařský mistr a jeho rodinní příslušníci, což bylo obvyklé i v jiných řemeslech – přenášení řemesla z otce na syna, rodinná tradice. Obvykle v pekárně

⁴¹ Kolektiv autorů, Těšínsko 1díl, nakl. Tilia 1997, str. 181

pracoval pekařský mistr a jeho rodinní příslušníci, či 1–2 pomocníci. V 50. letech došlo k uzavírání malých provozů v procesu znárodnování v souvislosti se změnou politického režimu po roce 1948.

Postupně se začaly stavět pekařské výrobní kombináty průmyslového charakteru, které vyráběly pečivo pomocí moderních zařízení. Po Sametové revoluci v roce 1989 proběhla postupně privatizace – restituce všech výrobních kapacit a došlo k obnově řemeslných pekáren. S rozvojem trhu vzrostla a stále roste sortimentní nabídka včetně přizpůsobení se různým dietním požadavkům dnešní společnosti.⁴²

Vývoj řemesel v rakouském Slezsku 1859 – 1914

Vydání živnostenského zákona v roce 1859 bylo zlomovým okamžikem pro fungování řemesel v nadcházejícím období. Dalším z aspektů byl ve Slezsku rozvoj průmyslu těžebního a železárenského. Řemesla se posouvaly pod vlivem těchto událostí do jiné pozice, kdy se musely přizpůsobit novým podmínkám. U některých to vedlo k úplnému zániku.

Klempíři, zámečníci a kováři

Klempíři původně vyráběli z plechu nádobí a náčiní. Jejich výrobky byly zcela nahrazeny tovární výrobou. A také se vyznali v díle pokrývačském. Klempíři se proto věnovali klempířským stavebním pracím. Díky stavebnímu rozkvětu na konci 19. století se klempíři početně navíc rozrůstali. Podobně byli na tom zámečníci a kováři. Ostatní počty kovozpracujících řemeslníků však klesala. Jednalo se o dílny na výrobu hřebíků, jehel a železného nádobí.

Hodináři

Hodináři se postupně oddělili od zámečníků a kovářů. Zabývali se výrobou a opravami hodin. Po zavedení tovární výroby se podíleli pouze na opravách hodin. U hodinářů se v 19. století počet opravárenských dílen navýšil, nevedlo se jim však dobře. Aby, nebyli přinuceni své dílny zavírat velká část svou živnost spojila s prodejem stříbrného a zlatého zboží.

Výrobci klobouků

Kloboučníci se zabývali výrobou klobouků z plsti, slámy, lýčí, papíroviny a kůže. Výrobu klobouků v 19. století převzala tovární činnost. Kloboučníci se zaměřili pouze na prodej klobouků.

⁴² Volně upraveno ://www.chlebasvezdejsi.cz/cs/homepage/o-pekarskem-remesle/pekarske-remeslo-v-promenach-staleti

Puškaři

Puškařství neboli ručníkáři patřili k nebyvale prosperujícím řemeslům. O šíři obchodu se zbraněmi na Těšínsku vypovídají záznamy v dávných inventářích a dvorních a městských účtech v 17. a na počátku 18. století. Hlavním artiklem byla lehká puška zvaná těšínska. Byla vybavena kolečkovým zámkem s vnějším napínacím pérem zvláštního tvaru s typickou úzkou pažbou. Řemeslo puškařů začalo upadat před polovinou 18. století a k malému oživení došlo na počátku 19. století, kde je brzy vytlačila tovární výroba.

Cínaři

Cínaři vyráběli cínové nádoby a jiné předměty. Později se k nim přidružili konváři. Konec řemesla byl způsoben změnou módy. Cínové nádoby bylo nahrazeno keramickým a porcelánovým nádobím.

Bednáři

Řemeslníci zhotovující dřevěné sudy a různé dřevěné nádoby. Bednáři vymizeli se zaváděním vodovodů a tovární výrobou zinkového a železného nádobí. Část bednářů se stala zaměstnanci pivovarů.

Textilní živnosti

Těšínsko bylo významnou oblastí v tradiční textilní výrobě. Z textilnictví se v Těšínsku více uplatňovalo bavlnářství. Kraj Těšínska je typickým chovem ovcí. Vlna se získávala ze stříže ovcí dvakrát ročně. Produkce vlny se používalo k výrobě a tkaní sukna. Tkaní sukna již bylo náročnějším úkonem, které vyžadovalo složitější vybavení dílny a bylo záležitostí spíše městských řemeslníků – soukeníků. S postupem strojní a tovární výroby ubývalo živnostníků a klesal také počet živností. Textilní výroba se jako první z tradičních řemesel ve Slezsku vytrácela a začala působit v průmyslovém odvětví.⁴³

Úpadek některých tradičních profesí byl nevyhnutelný, ale stopy těchto odvětví můžeme sledovat v místním folklóru a v literatuře, které jim zajistilo věčnou vzpomínku a krásu. Dnes můžeme být vystaveni půvabu některých zapomenutých řemesel na farmářských trzích, která se konají v městech Těšínského Slezska či si je prožít u některých autorů zabývajících se problematikou řemesel.

Za zmínku stojí připomenout autora Vojtěcha Martínka rodáka z Brušperku. V jeho díle čteme: „Už zdaleka, když se poutník blížil k soukenickému městečku, vlastně dříve než mohl rozeznávat příkrčené chalupy, bylo slyšet slavné rachocení. To bylo znamení, že soukenické stavy pracují, že

⁴³ Květoslava Málková, Vývoj živnostenské otázky Rakouském Slezsku 1859-1914, 2010 Bruntál, str.66-76

soukenický mistr mocně bije do osnova. Zněl živý lomoz zleva i zprava, snad ze všech chalup po městečku, a nejvíce v „předměstí“ a u vody, bil, klepal a bubnoval, vyletoval nízkými okýnky a spojoval se s radostnou písní od souseda.“⁴⁴

Školství

Počátky řemeslných živností provázelo i předávání teoretických znalostí, které se vyučovaly v rámci cechovní komunity. Aby se žadatel – učedník mohl stát tovaryšem, musel se vyučit řemeslu u svého mistra. Učení skončilo tovaryšskou zkouškou. Po vykonání zkoušky bylo zvykem, že tovaryš odešel na vandr, na němž získával zkušenosti pro přijetí do cechu.

Společenské změny 17. a 18. století volaly po stále větší svobodě trhu a podnikání a zrušením cechovní instituce. Vyústily vydáním živnostenského zákona v roce 1859 a rozvojem živnostenského školství. Školství začalo vznikat na našem terénu už za doby Marie Terezie a Josefa II, kteří svými reformami na konci 18. století, vymezili pravidla školní docházky a přípravy k řemeslu, živnosti a průmyslu. Tyto reformy procházející vývojem se však začaly naplňovat z větší míry až v 70. letech 19. století. Zájemce o řemeslo mohl vstoupit do učení po ukončení školní docházky ve věku 14 let. Výuka v dílně mistra stále převažovala nad zájmem prohlubování si dalších znalostí ve studiu oboru, kterou navíc musel mistr povolit. Přesvědčit živnostníky, že odborné vzdělání získané nejen prostřednictvím výuky v jejich dílnách, ale také na školách středních bylo nesnadné i z důvodu, že vyšší vzdělání považovala většina řemeslnických mistrů za plýtvání časem, který by se měl věnovat práci.⁴⁵

Postupem času i živnostníci změnili svůj postoj ke vzdělání svých následovníků. Ve 20. století až doposud se školství s odborným vzděláním stále vyvíjí dle potřeb pracovního trhu. V okolí mikroregionu Stonávka je několik středních odborných škol, které připravují mladé lidi na jejich budoucí povolání. Bližší informace o historii a především současné nabídce studijních oborů lze nalézt na jejich internetových stránkách.

Karviná

Střední škola techniky a služeb Karviná

Tř. osvobození 60/1111, 735 06 Nové Město – Karviná

<http://www.sstas-karvina.cz/>

Škola vznikla v roce 1950 na potřebu státu na vzdělání hornických učňů, kteří by zajistili potřebnou těžbu uhlí. Uhlí bylo nejdůležitějším prvkem pro rozvoj našeho národního hospodářství, které bylo v poválečných letech zdecimováno německými okupanty. Z původního hornického učiliště se stala škola techniky a služeb, která reaguje na potřeby současného trhu,

⁴⁴ Vojtěch Martínek, Zelená a černá domovina, Praha 1954, str. 72

⁴⁵ Květoslava Málková: Vývoj živnostenské otázky v rakouském Slezsku 1859 – 1914, str. 174

ale současně obnovuje zašlé jméno důlních řemesel. Je školou, které navrácí dobré jméno řemeslu a vštěpuje svým žákům hrdost nad svým „cechem“.

V současnosti škola nabízí tyto řemeslné obory:

Obory maturitní

Požární technik, Mechanik elektrotechnických zařízení, Mechanik instalatérských a elektrotechnických zařízení

Obory učební

Elektrikář, Truhlář, Zámečnick, Cukrář, Automechanik, Kuchař, instalatér

Český Těšín

Albrechtova střední škola, Český Těšín

Tyršová 611/2, 737 01 Český Těšín

<http://www.albrechtovastredni.cz/>

Střední zemědělská technická škola byla slavnostně otevřena 1. 9. 1960 v budově na Tyršově ulici. Zároveň byl zřízen internát pro žáky. V tomto roce byly otevřeny první dva ročníky pěstitelství a chovatelství.

Polistopadový vývoj se projevil i ve změnách učebních oborů, které byly rozšířeny z čistě zemědělských na celý agrární sektor. A tak se mimo tradičního oboru zemědělec – hospodyňka objevují obory řemeslné.

Řemeslné obory:

Maturitní - Polygrafie,

Učební - Tiskař na polygrafických strojích, Cukrář, Aranžér, Kuchař-Číšník, Pekař

Třinec

Střední odborná škola Třineckých železáren

Lánská 132, 739 61 Třinec – Kanada

<http://e.sostrinec.cz/>

Vznikla v roce 1936 a je až do současnosti zaměřena na výuku hutnických a řemeslnických profesí.

Řemeslné obory:

Maturitní – Elektrotechnika, Hutník operátor, Mechanik seřizovač, Průmyslový logistik

Učební – Elektrikář (silnoproud), Hutník, Instalatér, Obráběč kovů, Strojní mechanik, Slévač, Kuchař číšník

Frýdek - Místek

Střední škola řemesel, Frýdek -Místek

Pionýrů 2069, 738 01 Frýdek – Místek

<https://www.ssremesel.cz>

Řemeslné obory:

Maturitní – Elektrotechnika, Nábytkářství, Stavebnictví

Učební – Elektrikář (silnoproud), Elektrikář (slaboproud), Truhlář, Instalatér, Zedník, Tesař

Jablunkov

SOŠ a SOU Podnikání a Služeb

Školní 416, 739 91 Jablunkov

<http://www.sos.jablunkov.cz/>

První zmínka o škole pochází z roku 1652. Původní škola byla dřevěná a s postupem doby se ukázala jako nevyhovující a proto byla zbourána. V roce 1882 byla zahájena výstavba nové zděné budovy. Rozvoj mechanizace zemědělské výroby si na začátku 80 let vyžádal zřízení nového učebního oboru opravář zemědělských strojů. Po roce 1987 z důvodů stagnace zemědělství se některé obory staly spíše neperspektivními, a proto bylo nutné je nahradit novými.

Maturitní- Dopravní prostředky

Učební – Automechanik, Opravář zemědělských strojů, Kuchař- číšník

Opis regionu

Kamieniarstwo

Typowym kamieniem występującym na Ziemi Cieszyńskiej jest piaskowiec. Największym źródłem tego minerału jest piaskowiec godulski, bardziej znany również jako piaskowiec cieszyński. Znajduje się on w rejonie gminy Rzeka (cz. *Řeka*). Granit i marmur były przywożone z obszaru Jeseníkův. W dawnych czasach kamień wydobywano za pomocą żelaznych klinów, tzw. klinowanie. Następnie przyszedł czas na proch strzelniczy. Wyciągnięte bloki były następnie poddawane obróbce z wykorzystaniem narzędzi ręcznych. Narzędziami wykorzystywanymi w przeszłości i stosowanymi do dziś dzień są: dłuta, klíny, młoty kowalskie, młotki, knypły, kilofy (do kamienia miękkiego i twardego), trymery, frezarka, różne sztalugi i lewarki. Kiedyś do pracy wykorzystywano wyłącznie narzędzia ręczne. Wraz z mechanizacją zaczęto używać młotów pneumatycznych na sprężone powietrze oraz narzędzi z zapłonem elektrycznym. Takimi narzędziami są piły, szlifierki i wiertarki.

Lokalny piaskowiec cieszyński był od zawsze wykorzystywany w budownictwie, przy pracach drogowych, umocnianiu traktów wodnych, budowie wałów oraz przy stawianiu pomników. Znany posąg wzniesiony na cześć malarza Józefa Máneše (*Josef Mánes*) w Trzycieżu jest przykładem takiej sztuki kamieniarstwa. Granit i marmur najczęściej wykorzystywano w architekturze cerkiewnej i nagrobnej, a także w produkcji tabliczek pamiątkowych, pomników upamiętniających ważne wydarzenia. Rzemiosło rzeźbiarskie czasów totalitarnych jest reprezentowane poprzez posągi przywódców komunistycznych, które zdobiły niejeden rynek w mieście lub wsi.

Rzemiosło kamieniarskie jest wymagające i ciężkie. Proch strzelniczy był szkodliwy dla ludzkiego zdrowia, ponieważ mógł powodować chorobę zwaną silikozą (krzemicą).

Praca kamieniarza - rzeźbiarza zaczynała się w momencie przywiezienia kamienia na miejsce pracy. W zależności od tego co miało powstać z kamienia określany był proces jego obróbki. Gdy chodziło o napisy, trzeba było zacząć od delikatnego szkicu prowadzonego za pomocą papierowych szablonów, następnie szkic ten był podkreślany za pomocą specjalnych narzędzi, a w końcowej fazie grawerowano napis w jego ostatecznej formie.

Pan Radim pochodzi z gminy ż i w latach 90. przyłączył się do uprawiania rodzinnych tradycji. Gdy zobaczyłem jego warsztat kamieniarski i dłuta, młotki, piłę do cięcia kamienia byłem zaskoczony prostotą całego wyposażenia w dzisiejszych czasach nowoczesnych technologii. W warsztacie moją uwagę przyciągnęła przylegająca płyta z czarnego granitu szwedzkiego, na którym był wyryty rok 1984 - rok powstania firmy. Był to okres, w którym rodzina pana Radima mogła w okresie reżimu komunistycznego znowu prowadzić działalność związaną z kamieniarstwem i rzeźbą. Chodziło jednak o wyjątek dopuszczany przez władze totalitarne. Radim opowiada: Nasza działalność przynosiła nam sukcesy, a po Aksamitnej rewolucji mieliśmy

doświadczenie z klientami z poprzedniego okresu działalności, tak więc nic nie stało nam na przeszkodzie w prowadzeniu warsztatu. Sporą część klienteli tworzyli ludzie z okolicy. Głównym celem działalności były nagrobki kamienne, płytki, kuchenki, stoły, parapety, schody, podłogi, pracy było zawsze pod dostatkiem”. Kiedy spoglądałem na napis na kamieniu, dodał: „Posłuchaj, takiego pisma ręcznego nie da się zastąpić pracą maszyny”. To prawda, można wyryć napis za pomocą maszyny, ale to już nie to samo. Nie jest to już takie piękne. Nadal używam sprawdzonego młotka i dłuta. Mówi z lekkim uśmiechem Radim. Wspomniałem sobie o pozostałych dziedzinach rzemiosła, w których wycucie i pracowitość stanowią najważniejsze cechy powodzenia.

Tablica z narzędziami do wyrycia napisu.

Kowalstwo

Sztuka kowalstwa polega na obróbce żelaza. Kowalstwo w naszym cieszyńskim regionie posiadało silnych przedstawicieli. Bogate złoża rud żelaza były źródłem żelaza dla kuźni i wyraźnie nakreśliły bieg rozwoju przemysłu żelaza i stali. Inny czynnik, który przyczynił się do rozwoju tego przemysłu stanowiły trakty handlowe przebiegające przez teren regionu, prowadzące przez Przełęcz Jabłonkowską od Morza Śródziemnego do wybrzeży Bałtyku.

Kowalstwo w mieście

Kowale kupowali żelazo u kupców, którzy oferowali je w asortymencie lub bezpośrednio w warsztatach hutniczych. Cena żelaza była wysoka, a kowale często musieli wykorzystywać stare kawałki, ponieważ na nowe żelazo często brakowało pieniędzy. Redukcja cen nastąpiła dopiero wraz z rozwojem przemysłu żelaza i stali w połowie XIX wieku. W latach 1540-1575 doszło do znaczącego rozwoju rzemiosła i handlu, z czym związany był też rozwój miast. Znacząco rozwinęły się takie miasta jak: Cieszyn, Frysztat, Bogumin, Jabłonków.⁴⁶ W roku 1590 została utworzona społeczność cechowa ślusarzy, zegarmistrzów, strzelców i turnerów, których statut potwierdzili burmistrz oraz rada miasta Cieszyna. Cech kowali miał potwierdzoną pozycję za rządów księcia Adama Václava w roku 1600⁴⁷. Miejscy kowale różnicowali się w wykonywanych czynnościach, co przyczyniło się do rozwoju kowalstwa artystycznego. Chodziło o ozdobne ryciny, estetycznie wykonane elementy meblowe itp. Zainteresowanie kowalstwem artystycznym wzrastało w okresie renesansu w XV. i XVI. wieku. Szczyt zainteresowania przypadł na okres baroku od połowy XVII. wieku.

Kowalstwo na wsi

Kowalstwo jest nierozłącznie związane z rolnictwem. Kowalstwo istniało w najdawniejszych czasach w małych osadach, w których znajdowały się tylko małe kuźnie. Materiał uzyskiwano z powierzchniowych złóż rud żelaza. Węgiel drzewny dostarczali leśnicy, którzy uzyskiwali go w wyniku obróbki drzewa. Następnie kowal używał wszystkiego w swojej kuźni. Tam wytapiał rudę i rozżarzone żelazo i je obrabiał. Kowale wiejscy tworzyli proste przedmioty, zajmowali się naprawami i produkcją podków. W późniejszych stuleciach kowalstwo poszerzyło zasięg swoich odbiorców. W średniowieczu objęło już wszystkie dziedziny życia, w których używano żelaznych narzędzi. Spośród ogromnej liczby wyrobów kowalskich wspomniemy jedynie o następujących. Dla celów rolnictwa produkowano żelazne pługi, sierpy a następnie kosy, brony (najpierw całe z drewna z żelaznymi końcówkami, które kowal ostrzył, następnie całe z żelaza), elementy uprzęży konnej. Dla celów transportu, który odbywał się przy użyciu drewnianych wozów, kowale wyrabiali elementy żelazne, okuwali koła. Dla celów wojennych produkowano stroje i uzbrojenie dla wojowników. Dla celów produkcji ręcznej różne przyrządy (obcęgi, młotki,...) W gospodarstwach domowych używano drobnych elementów odzieży, np. klamry do pasków, zapiek. Bardziej zręczni kowale produkowali także zamki oraz klucze do domów. Od czasów średniowiecza praca i technika kowali też się nie zmieniała. Kowal wyciągał, ubijał, dopasowywał

Zespół autorów: Obchodní a společenské styky řemeslníků na těšínsku v 18 a 19 století (*Stosunki handlowe i społeczne rzemieślników na ziemi cieszyńskiej w XVIII i XIX wieku (katalog zbiorów w Czeskim Cieszynie)*) str. 10

Zespół autorów: Historie a současnost podnikání v Těšínském Slezsku, historická část., městské knihy s.r.o. (*Historia i dzieje obecne działalności na Śląsku Cieszyńskim, część historyczna*) str..40

i zgiął żelazo. W XIX. wieku pojawiły się nowe postępy w technice, takie jak cięcie, piłowanie i cięcie gwintów.⁴⁸

Wprowadzenie elektryczności

Wprowadzenie elektryczności do kuźni w pierwszych latach trzydziestych XX. wieku zmieniło ogólny sposób pracy kowali. Najpierw kowale doprowadzali powietrze do paleniska za pomocą nogi lub ręki, potem zostało to zastąpione wentylatorami elektrycznymi, a z biegiem czasu pojawiały się elektryczne szlifierki, sprzęt wiertniczy, spawarki, a nawet tokarki.

Produkcja podków

Konie i krowy stanowiły potencjał ekonomiczny dla rolników. Dbano więc o to, aby kopyta zwierząt były zabezpieczone za pomocą podkowy. Najpierw zdejmowano specjalnymi kleszczami starą podkowę. Po oczyszczeniu i przycięciu narożnej ścianki, za pomocą specjalnych nożyc przygotowywało się kopyto do założenia nowej podkowy. W fazie końcowej nowa podkowa była przybijana za pomocą specjalnych gwoździ.

Tą pracę wykonywał od roku 1874 wytwórca podków, który posiadał licencjonowaną działalność. Wcześniej pracę tą wykonywali kowale. W przeszłości konie lub przedmioty przynoszono do kowali. Dzisiaj wręcz przeciwnie, to rzemieślnicy przyjeżdżają do gospodarstw. Technologia podkuwania pozostaje jednak ta sama, nie zmieniła się po stuleciu (z wyjątkiem tego, iż rozgrzewanie podkowy prowadzi się w kuźni za pomocą ogrzewania elektrycznego).

Pan Zdeněk z Trzycieža wspomina o kuźni, którą prowadził jego dziadek. „Pamiętam jak w zakładzie mojego dziadka ostrzono zakończenia bram, drobne narzędzia rolnicze.” Na pytanie, czy w kuźni pracowała także osoba wytwarzająca podkowy, odpowiedź pana Zdenka była następująca: „Tak, pamiętam takie osoby, które w kuźni uczyły się nie tylko rzemiosła związanego z kowalstwem, ale również z produkcją podków. Był taki okres, że ludzie, którzy przychodzili do naszej kuźni i widzieli, że właśnie zbieramy siano, od razu zabierali się do pomocy, a dopiero później poświęcali się rzemiosłu. Po prostu najważniejsza była pomoc na polu, dopiero potem wszystko to, co mogło zaczekać” - tak opowiada o ów okresie społecznych i pracowniczych relacji syn mistrza kowalstwa.

Rzemiosła zajmujące się obróbką drewna - kołodzieje i stolarze

Rzemiosła stolarzy i kołodziejów są jednymi z typowych rzemiosł występujących na terenie Śląska Cieszyńskiego. Rzemiosło kołodziejów już zanikło, ale stolarstwo nadal stanowi bardzo doceniane i charakterystyczne dla tego regionu rzemiosło. Prace stolarzy i kołodziejów znalazły zastosowanie w wiejskich posiadłościach, miejskich domach, gospodarstwach i w handlu. Do

⁴⁸ Ivo Frolec: Kowalstwo, Grada, str. 56

cechu przyłączali się wyspecjalizowani rzemieślnicy. Na Śląsku Cieszyńskim działały cechy kołodziejów, stolarzy, beczkarzy i bednarzy. Pozostałe osoby z powiązanych dziedzin mogli się przyłączyć do tychże cechów lub zostać ich członkami. Z ksiąg z czasów Komory Cieszyńskiej dowiadujemy się, iż bednarze i stolarze tworzyli w roku 1572 wspólny cech. W roku 1580 założono wspólny cech kowali, kołodziejów i ślusarzy w Boguminie. W Cieszynie w XVIII wieku założono wspólny cech stolarzy, bednarzy i kołodziejów.⁴⁹ Nie zapominajmy, że zawsze chodziło o charakterystykę danego obszaru, która mogła różnić się od sąsiedniego regionu. Kołodzieje zajmowali się nie tylko kołami, ale również całymi wozami, od wielkich furmanek do małych ręcznych wózków. Wytwarzali kółeczka do traktorów, pługów i sanek. Od XVIII wieku kołodzieje osiedleni na wsiach poszerzali swój asortyment o narzędzia rolnicze. Chodziło przede wszystkim o wałki i klatki do pługów, trzonki, kosiska, widły do obornika lub buraków. Na początku lat 50. XX. wieku warsztaty kołodziejów zanikły, a wyuczeni kołodzieje odchodzili do prac w innych powiązanych dziedzinach.

Do podstawowych przyrządów kołodziejów należało wiele rodzajów siekier, pił, strug, hebli, wiertel itd. Ze względu na fakt, iż w pierwszej połowie XX. wieku kołodziejstwo zaczęło upadać, kołodzieje rozpoczęli uprawiać rzemiosło stolarskie.

W rzemiośle kołodziejskim podstawowym produktem jest drewniane koło dzwonowe, które było wizytówką każdego kołodzieja. Takie koło składało się z trzech części: wsadu ze szprycami i dzwon. Trudność pracy kołodzieja może zostać odzwierciedlona w opisie wytwarzania takiego koła.

Kołodziej najpierw przygotowywał szpryce na wszystkie cztery koła wozu. Obrabiał je za pomocą siekiery i struga. Na wszystkich szprycach wycinał dłutem szpunty. Kiedy wszystko było już gotowe, przystępował do produkcji głowicy koła, którą ostrzył. Jako prowadzenie do przyszłego kształtu stożkowego, wiercił mały otwór w głowicy. Następnie zanosił głowicę do kowali, którzy okuwali ją żelaznymi pasami, aby nie zniszczyła się przy dalszych modyfikacjach. Tak przygotowaną głowicę kołodziej kładł na specjalnym blacie i stopniowo wycinał otwory. Robił to po jednym otworze, tak, aby drewno znajdujące się wewnątrz głowicy, gdzie łączą się szpunty nie zostało za mocno ściśnięte. Ze względu na fakt, iż koła wytwarzano z 12 szprycami, kołodziej najpierw wprowadzał do sześciu otworów odpowiednie szpryce. Szpryce umieszczano lekko pod skos do osi, a prostopadle do dzwona. Następnie kołodziej wycinał otwory i umieszczał pozostałych sześć szpryc. Szpryce kołodziej oznaczał na tę samą długość, przygotowywał szpunty do dzwona, a następnie rozpoczynał ich produkcję, najpierw za pomocą siekiery, następnie nożem przeznaczonym do obróbki drewna. Do przygotowanych dzwon kołodziej wiercił otwory na szpryce i szpunty celem połączenia poszczególnych elementów.

⁴⁹Zespół autorów: Historie a současnost podnikání v Těšínském Slezsku, historická část., městské knihy s.r.o. (Historia i dzieje obecne działalności na Śląsku Cieszyńskim, część historyczna) str.46

Wszystkie sześć dzwon połączył i powoli nakładał je na szpryce, aż powstało koło. Szpryce wprowadzone do dzwon umieścił na odpowiedniej płaszczyźnie, a następnie nożem doczyścił obręcz koła tak, aby się nie miotło. Następnie kołodziej zazwyczaj z pomocnikami wiercił wielkim świdrem otwór na szpunt. A potem koło znowu szło do kowala, który je okuwał. Kowal namoczył koło i nałożył na nie rozgrzaną obręcz. Wówczas schłodził koło w wodzie i przymocował obręcz za pomocą paru gwoździ. Pozostało jedynie umieścić koła na sworzniach osi i ruszać w drogę.⁵⁰

Stolarze pracowali z drewnem, poznawali możliwości, które drewno im oferowało i wszechstronnie z nich korzystali. Logika pracy sama określała rozwój i bieg procedur od tych najprostszych do najbardziej skomplikowanych. Stolarze produkowali meble i różne drewniane elementy codziennego użytku.

Stolarz Eda z Trzycieża jest czwartym pokoleniem, które prowadzi działalność w tej dziedzinie. Jan, przedstawiciel pierwszego pokolenia, pracował jako stolarz w fabryce giętych mebli Josefa i Jacoba Kohn. Znajdowała się ona w miejscu dzisiejszego dworca autobusowego w Czeskim Cieszynie. Jego syn Pavel z drugiego pokolenia uczył się sztuki stolarstwa w Trzycieżu u mistrza Josefa Koziela. W owych czasach nauka zawodu była rzeczą zupełnie normalną. Samego stolarstwa uczono się dopiero po wykonaniu podrzędnych prac w gospodarstwie mistrza kowala, gdzie nie było wyjątkiem nawet sprzątanie łajna ze stajni. Ukończenie nauki przez Pavla zbiegło się z okresem powstania Czechosłowacji, w roku 1918 założył on prywatną stolarnię w Trzycieżu. W roku 1930 kupił uniwersalną żelazną maszynę do wszechstronnego użycia. Maszyna posiadała heblarkę i narzynkę, piłę, a na drugiej stronie dłutarkę. Maszyna działa do dziś dzień, co wskazuje na jej wysoką jakość. Po nacjonalizacji mającej miejsce w roku 1948 Edward, przedstawiciel trzeciego pokolenia, podjął naukę i następnie pracował jako stolarz w Czeskim Cieszynie. Był to okres komunizmu. Po pracy postanowił zupełnie poświęcić się stolarstwu. Otrzymał zezwolenie od komisji państwowej. W roku 1985 pojawiła się dla niego możliwość kontynuowania pracy w rodzinnej firmie w Trzycieżu. Sporą część klienteli tworzyli ludzie z okolicy, jednym z najcięższych zadań stanowiła produkcja schodów. Tata pana Edy potrafił stworzyć taką konstrukcję schodów, której inni nie umieli.

Eda przewiduje kontynuację swojej działalności w rękach syna Tomasza, który pogłębia rodzinną tradycję o nową dziedzinę, mianowicie projektowanie mebli.

⁵⁰Karel Linhart, Miroslav Janotka: *Zapomenutá řemesla vyprávění o lidech a věcech (Zapomniane rzemiosła, rozprawa o ludziach i przedmiotach)*, Svoboda 1984, str. 126

Zdjęcie:

W Ligotce Kameralnej kołodziejstwem zajmowała się rodzina pana Andrzeja. Mówi się, że rodzina przybyła do Ligotki Kameralnej na przełomie XVII. i XVIII. wieku. Przyjmuje się, iż za panowania Marii Teresy (1740-1780) kołodziejstwo było już uprawiane. Na zdjęciu widać wyposażenie warsztatu kołodziejskiego. Następnie rodzina poświęciła się stolarce.

Piekarstwo

Piekarze byli jedną z pierwszych zrzeszonych społeczności, która określała dokładną liczbę członków. Stanowili jedną z najstarszych społeczności cechowych na Śląsku Cieszyńskim. W przeszłości chleb cieszył się szacunkiem we wszystkich warstwach społeczeństwa, i tak jest również dzisiaj. O niezwykłości chleba mówią wszystkie źródła i pamiątniki. U bogatszych ludzi chleb wypiekało się nawet codziennie. W pozostałych przypadkach chleb musiał starczyć na dwa tygodnie lub dłużej. Były takie przypadki, w których w ogóle nie piekło się chleba. Na Śląsku Cieszyńskim chleb wypiekano z mąki żytniej pomieszananej z mąką jęczmienną. Kolby żyta były mielone na grubą mąkę, a po dodaniu małej ilości wody powstawał kwas. Po upłynięciu niezbędnego czasu, do ciasta dodawano kilka ugotowanych ziemniaków w celu zaoszczędzenia na mące. Pojawiły się również przypadki, gdzie mąka została w zupełności zastąpiona ziemniakami. Przygotowanie zaczynu, jego obróbka, rozgrzewanie pieca stanowiło pracę ciężką i wymagającą. Z pozostałego ciasta żytniego przyrządzano placki - w górach przygotowywano je

także z owsa. Wkładano je do nagrzanego pieca po upieczeniu chleba tak, aby wykorzystać jeszcze ciepło. Placki służyły jako przystawka do kapusty lub zupy.⁵¹

W środowisku miejskim pieczenie chleba odbywało się w korzystniejszych warunkach niż na wsi. Miała na to również wpływ charakterystyka rynku miejskiego i lepsza komunikacja w społeczeństwie. Społeczność piekarska w średniowieczu składała się z piekarzy wypiekających chleb i inne pieczywo oraz pozostałych rzemieślników niewyuczonych w zawodzie. Powstające cechy piekarzy określiły stosunki w ramach rzemiosła między mistrzów, towarzyszy i uczniów i służyły również wzajemnemu wspieraniu się, rozbudowie rzemiosła, wychowywaniu młodzieży, tworzeniu stosunków z klientami i nadzorowały jakość produkcji. Po zdaniu surowych egzaminów, uczeń przyjmował tytuł towarzysza. Jeżeli towarzysz chciał się usamodzielnąć, musiał zdać egzaminy mistrzowskie i jednocześnie wykazać się posiadaniem dostatecznego majątku na otworzenie piekarni. W XVIII. wieku piekarstwo podlegało surowemu nadzorowi i przepisom.

W roku 1860 nastąpiły zmiany w przepisach. Od drugiej połowy XIX. wieku nastął rozwój produkcji piekarskiej dzięki wprowadzeniu nowinek technicznych, a ręczna produkcja została częściowo zastąpiona maszynami. To wspierało szybszą produkcję pieczywa na większą skalę, a piekarstwo pozyskało charakter przemysłowy. Ważnymi czynnikami dla rozwoju i modernizacji piekarstwa była rozbudowa sieci przesyłowej gazu ziemnego oraz sieci elektrycznej. Oczywiście również rozwój przemysłu samochodowego i ulepszenie połączeń komunikacyjnych przyczyniały się do szybszego rozwoju pieczywa nawet do bardziej odległych miejsc. Na początku XX. wieku nasz kraj rozwijał się jednak bardzo nierównomiernie z punktu widzenia produkcji i techniki. Decydującymi warunkami była koncentracja ludności, zakres sieci elektrycznej i gazowej oraz infrastruktura transportu. W miastach zaczęły powstawać wielkie i nowoczesne piekarnie, na wsiach nadal dominowała produkcja ręczna.

W piekarniach przeważnie pracował mistrz i jego krewni, co było tradycją również w innych rzemiosłach - przenoszenie rzemiosła z pokolenia na pokolenie, tradycja rodzinna. Zazwyczaj w piekarni pracował mistrz i jego krewni lub 1-2 pomocnicy. W latach 50. doszło do zamknięcia małych zakładów jako skutek procesu nacjonalizacji w związku ze zmianą systemu politycznego po roku 1948.

Stopniowo zaczęły się otwierać piekarnie o charakterze przemysłowym, które produkowały chleb za pomocą nowoczesnego sprzętu. Po Rewolucji aksamitnej w roku 1989 przebiegała stopniowo prywatyzacja - przywrócenie wszystkich możliwości produkcyjnych i odnowa

⁵¹ Zespół autorów, Těšínsko 1díl, nakl. Tilia 1997, str. 181

piekarni rzemieślniczych. Wraz z rozwojem rynku wzrastała i wciąż rośnie oferta asortymentu włącznie z dostosowaniem się do wymagań żywieniowych współczesnego społeczeństwa.⁵²

Rozwój rzemiosła na Śląsku austriackim w latach 1859 – 1914

Wydanie ustawy o działalności gospodarczej w roku 1859 było przełomową chwilą dla rzemiosła w nadchodzącym okresie. Kolejnym aspektem był również rozwój przemysłu wydobywczego i hutniczego na Śląsku. Rzemiosła przesunęły się pod wpływem tychże zdarzeń na inną pozycję, w której musiały się dostosować do nowych warunków. Niektóre z nich zniknęły całkowicie.

Blacharz, ślusarz i kowal

Blacharze początkowo tworzyli naczynia i talerze z blachy. Ich praca została całkowicie zastąpiona produkcją fabryczną. Blacharze znali się również na pracach dekarских. Dlatego poświęcali się często czynnościom związanym z budownictwem. Dzięki rozkwitowi budownictwa mającemu miejsce pod koniec XIX. wieku, pojawiała się coraz więcej blacharzy. Podobna sytuacja dotyczyła ślusarzy i kowali. Zmniejszyła się jednak pozostała liczba rzemieślników zajmujących się obróbką metali. Chodziło o zakłady zajmujące się produkcją gwoździ, igieł i akcesoriów żelaznych.

Zegarmistrze

Zegarmistrze stopniowo oddzielili się od ślusarzy i kowali. Zajmowali się produkcją i naprawą zegarków. Po wprowadzeniu produkcji fabrycznej, skupili się wyłącznie na naprawach zegarków. W XIX. wieku co prawda zwiększyła się liczba zakładów zajmujących się naprawą zegarków, jednakże zegarmistrzom nie wiodło się najlepiej. Aby nie zostać zmuszonym do zamykania swoich zakładów, znacząca część zegarmistrzów połączyła swoją działalność ze sprzedażą srebra i złota.

Producenci kapeluszy

Kapelusznicy zajmowali się produkcją kapeluszy z filcu, słomy, łyka, masy papierowej i skóry. Produkcję kapeluszy przejęły w XIX. wieku fabryki. Kapelusznicy skupili się wyłącznie na sprzedaży kapeluszy.

⁵² Wolna modyfikacja: [//www.chlebnasvezdejsi.cz/cs/homepage/o-pekarskem-remesle/pekarske-remeslo-v-promenach-staleti](http://www.chlebnasvezdejsi.cz/cs/homepage/o-pekarskem-remesle/pekarske-remeslo-v-promenach-staleti)

Rusznikarze

Rusznikarstwo należało do grupy wybitnie prosperujących rzemiosł. O zasięgu handlu bronią w okręgu cieszyńskim można znaleźć zapisy w dawnych inwentarzach oraz kwitach dworskich i miejskich z XVII. i początku XVIII. wieku. Głównym artykułem był lekki karabin zwany cieszynką. Cieszynka była wyposażona w zamek kołowy z zewnętrzną sprężyną naciągającą o specyficznym kształcie z typową wąską kolbą. Rzemiosło rusznikarzy zaczęło upadać przed pierwszą połową XVIII. wieku, do małego ożywienia doszło na początku wieku XIX., ale wówczas zostało szybko wyparte przez produkcję fabryczną.

Konwisarze

Konwisarze zajmowali się produkcją naczyń i innych przedmiotów z cyny. Następnie dołączyli do nich kotlarze. Koniec rzemiosła był spowodowany zmianą mody. Naczynia z cyny zostały zastąpione ceramicznymi i porcelanowymi.

Bednarze

Rzemieślnicy zajmujący się produkcją drewnianych beczek i różnych naczyń z drewna. Rzemiosło to zanikło wskutek wprowadzenia wodociągów i produkcji fabrycznej naczyń z cynku i żelaza. Część bednarzy znalazła zatrudnienie w piwowarstwie.

Działalności tekstylne

Ziemia cieszyńska była ważnym obszarem tradycyjnej produkcji tekstyliów. Z włókiennictwa na ziemi cieszyńskiej zrodziła się uprawa bawełny. Rejon ten jest znany z hodowli owiec. Wełna była pozyskiwana ze strzyżenia owiec, które odbywało się dwa razy do roku. Była wykorzystywana do produkcji i tkania materiałów. Tkanie materiałów stanowiło już trudniejsze zadanie wymagające bardziej złożonego wyposażenia warsztatu i było zajęciem rzemieślników miejskich - sukienników. Wraz z postępem mechanizacji i produkcji fabrycznej ubywało tychże rzemieślników i spadała ilość ich zakładów. Produkcja tekstyliów jako pierwsze z tradycyjnych rzemiosł na Śląsku zanikała i została wprowadzona w branżę przemysłową.

Upadek niektórych tradycyjnych zawodów był nieunikniony, ale ich ślady możemy zobaczyć w lokalnym folklorze i w literaturze, które zapewniły im wieczne wspomnienie i piękno. Obecnie możemy doświadczyć czaru niektórych zapomnianych rzemiosł na targach, które odbywają się w miastach Śląska Cieszyńskiego lub zaznać ich u niektórych autorów zajmujących się problematyką rzemiosła.

Jako wspomnienie warto przytoczyć autora Wojciecha Martínka, krajana z Brušperku. W jego dziele możemy przeczytać: Już z daleka, gdy to pielgrzym zbliżał się do miasteczka słynącego z sukiennictwa, wcześniej niż mógł rozpoznać przykurczone chałupy, słysząc było słynne

grzechotanie. To oznaczało, że praca wrze, a mistrz sukiennictwa wprowadza coraz to nowsze pomysły. Dźwięki było słychać z lewej strony i z prawej strony, z wszystkich chałup w miasteczku, najwięcej na „przedmieściu” i nad wodą, brzmiały, roznosiły się, wylatywały przez niskie okienka i łączyły się z radosną pieśnią sąsiada.”

Początkom rzemiosła towarzyszyło również przekazywanie wiedzy teoretycznej, która była przedmiotem nauczania w ramach społeczności cechowej. Aby kandydat - uczeń mógł stać się czeladnikiem, musiał nauczyć się rzemiosła u swojego mistrza. Nauka kończyła się egzaminami. Po zdaniu egzaminów tradycją było, iż czeladnik udawał się na tułaczkę, dzięki której zdobywał doświadczenie niezbędne do zostania przyjętym w szeregi cechu.

Zmiany społeczne mające miejsce w XVII. i XVIII. wieku odwoływały się do większej swobody rynku i przedsiębiorczości oraz zniesienia instytucji cechu. Doprowadziły do wydania ustawy o działalności gospodarczej w 1859 roku i przyczyniły się do rozwoju edukacji w dziedzinie przedsiębiorczości. Edukacja pojawiła się na naszym terenie już za czasów Marii Teresy i Józefa II., którzy pod koniec wieku 18., poprzez swoje reformy wyznaczyli zasady obowiązku edukacji i przygotowania do rzemiosła, działalności i przemysłu. Reformy te zaczęły jednak skutkować w większej mierze dopiero w latach 70. XIX wieku. Osoby zainteresowane rzemiosłem mogły przystąpić do nauki rzemiosła po ukończeniu obowiązkowej edukacji w wieku 14 lat. Nauka w warsztacie mistrza nadal przewyższała zainteresowanie pogłębianiem wiedzy w dziedzinie rzemiosła, na które co więcej mistrz musiał wyrazić zgodę. Uświadomienie rzemieślnikom, iż wykształcenie zawodowe uzyskane nie tylko dzięki nauce w warsztatach, ale również w szkołach średnich nie było proste również z tego powodu, że wyższe wykształcenie było uważane przez większość mistrzów rzemiosła za marnotrawstwo czasu, który mógłby zostać poświęcony na pracę.

Wraz z upływem czasu rzemieślnicy zmienili jednak swoje podejście do kształcenia swoich następców. Od XX. wieku aż do teraz edukacja z kształceniem zawodowym ciągle się rozwija zgodnie z potrzebami rynku pracy. W okolicy mikroregionu Stonawka znajduje się kilka średnich szkół zawodowych, które przygotowują młodych ludzi do ich przyszłego zawodu. Bliższe informacje o historii, a w szczególności o obecnej ofercie instytucji kształcących w zawodzie są dostępne na ich stronach internetowych.

Karwina

Średnia szkoła technologii i usług Karwina (*Střední škola techniky a služeb Karviná*)

Tř. osvobození 60/1111, 735 06 Nowe Miasto – Karwina

<http://www.sstas-karvina.cz/>

Szkoła powstała w roku 1950 na potrzeby państwa związane z kształceniem przyszłych górników, którzy mogliby zapewnić niezbędne wydobycie węgla. Węgiel był najważniejszym elementem

rozwoju naszej gospodarki krajowej, która została zniszczona w latach powojennych przez niemieckich okupantów. Z początkowego ośrodka kształcenia górników powstała szkoła technologii i usług, która odpowiada na potrzeby obecnego rynku, a jednocześnie przywraca dawne imię rzemiosłu górniczemu. Jest szkołą, która przywraca dobrą reputację rzemiosłu i zaszczepia w uczniach dumę z ich „cechów”.

Obecnie szkoła oferuje kształcenie w następujących dziedzinach:

Kierunki kończące się maturą

Technik pożarnictwa, Mechanik sprzętu elektrotechnicznego, Mechanik urządzeń hydraulicznych i elektrotechnicznych

Kształcenie zawodowe

Elektryk, stolarz, ślusarz, cukiernik, mechanik samochodowy, szef kuchni, hydraulik

Czeski Cieszyn

Szkoła Średnia im. Albrechta (*Albrechtova střední škola*), Czeski Cieszyn

Tyršová 611/2, 737 01 Czeski Cieszyn

<http://www.albrechtovastredni.cz/>

Średnia techniczna szkoła rolnicza została uroczyście otwarta dnia 1.9.1960 w budynku przy ulicy Tyršová. Jednocześnie założono internat dla uczniów. W tym samym roku otworzono dwa pierwsze roczniki uczące się w dziedzinie uprawy i hodowli.

Rozwój polistopadowy przejawiał się również w zmianach dziedzin kształcenia, które zostały rozszerzone z typowo rolniczych na cały sektor agrarny. Tak więc, poza tradycyjnym obszarem nauczania rolnik-gospodyni, pojawiają się kierunki związane z rzemiosłem.

Kierunki rzemieślnicze:

Kierunki kończące się maturą - Poligrafia,

Kształcenie zawodowe - Drukarz pracujący na maszynach poligraficznych, Cukiernik, Dekorator, Kucharz-Kelner, Piekarz

Trzyniec

Zawodowa szkoła średnia przy Hucie Trzyniec (*Střední odborná škola Třineckých železáren*)

Lánská 132, 739 61 Trzyniec – Kanada

<http://e.sostrinec.cz/>

Powstała w roku 1936 i do dzisiaj koncentruje się na nauczaniu zawodów hutniczych i rzemieślniczych.

Kierunki rzemieślnicze:

Kończące się maturą- Elektrotechnik, Operator hutniczy, Mechanik ustawień, Logistyk przemysłowy

Kształcenie zawodowe - Elektryk (wysokiego napięcia), Hutnik, Hydraulik, Pracownik zajmujący się obróbką metali, Mechanik maszyn, Odlewnik, Kucharz kelner

Frýdek - Místek

Šrednia škola rzemiosła (*Střední škola řemesel*), Frýdek -Místek

Pionýrů 2069, 738 01 Frýdek – Místek

<https://www.ssremesel.cz>

Kierunki rzemieślnicze:

Kończące się maturą - Elektrotechnika, Meblarstwo, Budownictwo

Kształcenie zawodowe - Elektryk (wysokiego napięcia), Elektryk (niskiego napięcia), Stolarz, Hydraulik, Murarz, Stolarz

Jabłonków

Šrednia škola zawodowa i ošrodek kształcenia w dziedzinie działalności gospodarczej i usług (*SOŠ a SOU Podnikání a Služeb*)

Školní 416, 739 91 Jabłonków

<http://www.sos.jablunkov.cz/>

Pierwsza wzmianka o szkole pochodzi z roku 1652. Pierwotny budynek szkoły był drewniany, jednak z upływem czasu okazał się niewystarczający i został w związku z tym zburzony. W roku 1882 rozpoczęto budowę nowej szkoły z cegły. Rozwój mechanizacji w zakresie produkcji rolniczej wymagał na początku lat 80. otwarcia nowego kierunku kształcenia - mechanika urządzeń rolniczych. Po roku 1987, wskutek stagnacji rolnictwa, niektóre kierunki stały się nieperspektywiczne i trzeba było je zastąpić nowymi.

Kierunki kończące się maturą - Środki transportu

Kształcenie zawodowe - Mechanik samochodowy, Mechanik urządzeń rolniczych, Kucharz-kelner

Řemeslnické dílny regionu / Zakłady rzemieślnicze w regionie

Čalounictví/ Tapicerstwo

Lp.	Jméno příjmení / název Nazwisko i imię / Nazwa	Adresa společnosti Adres zakładu	Telefon
1.	Roman Dona	739 59 Strážná 96	+420736538437
2.	Martin Činčala	739 59 Vělopolí 82	+420777271681

Holičství, kadeřnictví/ Fryzjerstwo

Lp.	Jméno příjmení / název Nazwisko i imię / Nazwa	Adresa společnosti Adres zakładu	Telefon
1.	Pavla Majerová	739 53 Komorní Lhotka 27	+420723326707
2.	Alena Cyrkulíková	739 56 Ropice 369	+420604850505
3.	Jana Wiewiorková	739 53 Smilovice 180	+420739059519
4.	Kadeřnictví Hair & You - Kateřina Wantuloková	739 55 Smilovice 13	+420723517715
5.	Jana Mitrengová	739 59 Strážná 151	+420725745625
6.	Vlasta Stalmachová	739 53 Třanovice 1	+420603105640

Hostinská činnost/ Restauracje

Lp.	Jméno příjmení / název Nazwisko i imię / Nazwa	Adresa společnosti Adres zakładu	Telefon
1.	Radek Lisník	739 53 Horní Tošanovice 153	+420737911004
2.	Dalibor Nešpořík	739 53 Komorní Lhotka E350	+420604487258
3.	Gril Bar - Jan Lafek	739 53 Komorní Lhotka 234	+420739633338
4.	Hotel Santis - Rabbit Adili	739 53 Komorní Lhotka 160	+420737918900
5.	Jarmila Santariusová	739 53 Komorní Lhotka 331	+420777811304
6.	Penzion Ligoťka - Svatopluk Matuszek	739 53 Komorní Lhotka 26	+420774127137
7.	Penzion Zátiší	739 53 Komorní Lhotka 391	+420725739166
8.	Sauna - Služby občanům, s.r.o.	739 53 Komorní Lhotka 27	+420558696844
9.	Restaurace U Parduby - Vojtěch Jakubík	739 56 Ropice 338	+420775599987
10.	Penzion pod Lipou	739 55 Řeka 360	+420605800727
11.	Pizzerie u Martina - Martin Kotas	739 55 Řeka 47	+420774567555
12.	Tomáš Pohorský	739 55 Řeka 80	+420605180266
13.	SC Smilovice, z.s.	739 55 Smilovice 168	+420602221188
14.	Jídelna Stonávka - EM & KA pro global services s.r.o.	739 53 Třanovice 1	+420733152059
15.	Penzion U strhaného klempíře	739 59 Vělopolí 90	+420608942647
16.	Sauna Lipka - Elena Macurová Vattesová	739 59 Vělopolí 73	+420604997371

Kamenictví/ Kamieniarstwo

Lp.	Jméno příjmení / název Nazwisko i imię / Nazwa	Adresa společnosti Adres zakładu	Telefon
1.	Adolf Kubiczek	739 56 Ropice 134	+420602715794
2.	Patrik Kubiczek	739 56 Ropice 12	+420602524989
3.	Otmar Rajnoch	739 55 Smilovice 152	+420721964159

Malířství, lakýrnictví, natěračství/ Malarstwo, lakiernictwo

Lp.	Jméno příjmení / název Nazwisko i imię / Nazwa	Adresa společnosti Adres zakładu	Telefon
1.	Vladimír Hrabec	739 53 Horní Tošanovice 166	+420602517966
2.	Martin Fujtík	739 53 Komorní Lhotka 256	+420724781579
3.	Bohuslav Haltof	739 59 Střítež 56	+420603540503

Montáž, opravy, revize a zkoušky elektrických zařízení/ Instalacja, naprawa, kontrola i testowanie urządzeń elektrycznych

Lp.	Jméno příjmení / název Nazwisko i imię / Nazwa	Adresa společnosti Adres zakładu	Telefon
1.	Pavel Dombrovský	739 53 Horní Tošanovice 113	+420732350822
2.	Lukáš Kot	739 53 Komorní Lhotka 310	+420734211920
3.	Kamil Szarzec	739 56 Ropice 271	+420736106887
4.	Tadeáš Kotas	739 56 Ropice 295	+420603772563
5.	Pavel Riedel	739 55 Smilovice 11	+420603487544
6.	Lukáš Duda	739 59 Střítež 199	+420775307885

Oprava vozidel/ Naprawa pojazdów

Lp.	Jméno příjmení / název Nazwisko i imię / Nazwa	Adresa společnosti Adres zakładu	Telefon
1.	Auto-služby K&L s.r.o.	739 53 Horní Tošanovice 102	+420608757555
2.	Stanislav Raška	739 53 Horní Tošanovice 6	+420604905064
3.	Petr Bejdák	739 53 Komorní Lhotka 397	+420773972200
4.	Igor Příhoda	739 56 Ropice 351	+420603327247
5.	Jiří Prokeš	739 55 Smilovice 112	+420603144745
6.	Mitrenga, a.s.	739 59 Střítež 275	+420602710243
7.	EkoRaj Arkadiusz Kowalczyk	739 53 Třanovice 267	+420558694236

Pedikúra/ Pedicure

Lp.	Jméno příjmení / název Nazwisko i imię / Nazwa	Adresa společnosti Adres zakładu	Telefon
1.	Milada Wardasová	739 53 Komorní Lhotka 161	+420604520208

Pokryvačství, tesařství/ Pokrycia dachowe, stolarskie

Lp.	Jméno příjmení / název Nazwisko i imię / Nazwa	Adresa společnosti Adres zakładu	Telefon
1.	Julian Wurszt	739 53 Komorní Lhotka 344	+420724208521
2.	Karel Kloda	739 53 Komorní Lhotka 1	+420604727843
3.	Pavel Santarius	739 53 Komorní Lhotka 117	+420736222960
4.	Pavel Sztefek	739 53 Komorní Lhotka 86	+420724075392
5.	Pavel Sztefek	739 53 Komorní Lhotka 274	+420605758826
6.	Radek Pieter	739 53 Komorní Lhotka 36	+420776581264

Řeznictví a uzenářství/ Rzeźnictwo

Lp.	Jméno příjmení / název Nazwisko i imię / Nazwa	Adresa společnosti Adres zakładu	Telefon
1.	Adam Lipowski	739 59 Stráž 189	+420731317501

Truhlářství, podlahářství/ Stolarstwo, podłogi

Lp.	Jméno příjmení / název Nazwisko i imię / Nazwa	Adresa společnosti Adres zakładu	Telefon
1.	Handicap-chráněná dílna s.r.o.	739 53 Horní Tošanovice 1	+420777715495
2.	Zbyněk Slanina	739 53 Horní Tošanovice 48	+420603571055
3.	Aleš Santarius	739 53 Komorní Lhotka 254	+420777935546
4.	Andrzej Sabela	739 53 Komorní Lhotka 195	+420604412006
5.	Martin Kohut	739 53 Komorní Lhotka 380	+420777935547
6.	Ondřej Wardas	739 53 Komorní Lhotka 305	+420775560356
7.	Vlastimil Motička	739 53 Komorní Lhotka 29	+420733283740
8.	Štefan Smolka	739 56 Ropice 394	+420602590033
9.	Lukáš Hamrozi	739 55 Řeka 4	+420773590777
10.	Bohuslav Haltof	739 59 Stráž 56	+420603540503
11.	Eduard Siwy	739 59 Stráž 249	+420558695294
12.	Ing. Tomáš Szkandera	739 59 Stráž 62	+420720689580
13.	Miroslav Troszok	739 59 Stráž 28	+420602593747
14.	Jaromír Kubiena	739 53 Třanovice 205	+420602871106

Vodoinstalatérství, topenářství/ Hydraulika, ogrzewanie

Lp.	Jméno příjmení / název Nazwisko i imię / Nazwa	Adresa společnosti Adres zakładu	Telefon
1.	Kamil Szarzec	739 56 Ropice 271	+420736106887
2.	Ivan Morbitzer	739 59 Stráž 113	+420603513182
3.	Marek Przywara	739 59 Stráž 134	+420603777204
4.	Petr Guznar	739 59 Vělopolí 12	+420603512053

Výroba pilařská/ Tartaczniectwo

Lp.	Jméno příjmení / název Nazwisko i imię / Nazwa	Adresa společnosti Adres zakładu	Telefon
1.	Pila ručka, s.r.o.	739 53 Horní Tošanovice 181	+420558695287

Výroba regulační techniky/ Produkcja technologii kontrolnej

Lp.	Jméno příjmení / název Nazwisko i imię / Nazwa	Adresa společnosti Adres zakładu	Telefon
1.	MONEX - Zbigniew Labaj	739 53 Třanovice 1	+420777131680

Zámečnictví, nástrojářství/ Oprzyrządowanie

Lp.	Jméno příjmení / název Nazwisko i imię / Nazwa	Adresa společnosti Adres zakładu	Telefon
1.	Radim Kropp	739 55 Smilovice 165	+420775164503
2.	Bohuslav Haltof	739 59 Stržitež 56	+420603540503
3.	Pavel Bobek	739 59 Stržitež 231	+420723476333

Zednictví/ Kamieniarstwo

Lp.	Jméno příjmení / název Nazwisko i imię / Nazwa	Adresa společnosti Adres zakładu	Telefon
1.	Adam Tomík	739 53 Horní Tošanovice 84	+420777887976
2.	Martin Tomík	739 53 Horní Tošanovice 84	+420777887976
3.	Lumír Sztefek	739 53 Komorní Lhotka 86	+420604307974
4.	Miroslav Sikora	739 56 Ropice 335	+420728959119
5.	Michal Čuda	739 59 Stržitež 246	+420732748943
6.	Renáta Borovská	739 59 Stržitež 259	+420702924525
7.	Vladislav Borovský	739 59 Stržitež 93	+420606150626

Zpracování vlny a výroba oděvů, výroba hraček/ Obróbka wełny i produkcja odzieży, produkcja zabawek

Lp.	Jméno příjmení / název Nazwisko i imię / Nazwa	Adresa společnosti Adres zakładu	Telefon
1.	Erika Trojková	739 55 Řeka 209	+420606775051

**Výroba textilií, textilních výrobků, oděvů a oděvních doplňků /
Produkcja tkanin, tekstyliów, odzieży i dodatków odzieżowych**

Lp.	Jméno příjmení / název Nazwisko i imię / Nazwa	Adresa společnosti Adres zakładu	Telefon
1.	Veronika Proboszová	739 59 Střítež 4	+420720496229

**Výroba textilních výrobků, upomínkových předmětů, aranžérská činnost /
Produkcja tkanin, upominków, aranżacja**

Lp.	Jméno příjmení / název Nazwisko i imię / Nazwa	Adresa společnosti Adres zakładu	Telefon
1.	Anna Motičková	739 53 Komorní Lhotka 29	+420607791122

Výroba věnců a květinových výzdob / Bukieciarstwo

Lp.	Jméno příjmení / název Nazwisko i imię / Nazwa	Adresa společnosti Adres zakładu	Telefon
1.	Zbyšek Filipiec	739 53 Třanovice 59	+420603837395